

TÜRK BASKİRESMİNİN GELİŞİM SÜRECİNE
KATKISI OLAN KURUM VE SANATÇILAR

İrfan Dönmez

(Yüksek Lisans Tezi)

Mart 2008

TÜRK BASKİRESMİNİN GELİŞİM SÜRECİNE
KATKISI OLAN KURUM VE SANATÇILAR

İrfan Dönmez

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Baskı Sanatları Anasanat Dalı
Danışman: Prof. Atilla ATAR

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü
Mart 2008

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

TÜRK BASKİRESMİNİN GELİŞİM SÜRECİNE KATKISI OLAN KURUM VE SANATÇILAR

İrfan DÖNMEZ

Baskı Sanatları Anabilim Dalı Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mart 2008

Danışman: Prof. Atilla ATAR

Türkiye’de baskiresmin ilk örneklerine, Cumhuriyet öncesinde İbrahim Müteferrika’nın basımını gerçekleştirdiği kitapların resimlemelerinde ve daha sonraları taşbaskı ile basılan halk hikaye kitaplarının resimlemelerinde rastlanmaktadır. Bu dönemde taşbaskı tekniği zamanla resimlerin kitap dışına çıkmasına neden olmuş ve “halk resimleri” diye adlandırılan baskiresimlerin çoğalmasını sağlamıştır. 19.y.y.’ın sonlarına doğru, orduya hizmet amacıyla kurulan basım evleri de bu teknikten yararlanmış ve harp okulunda okuyan ressam Hoca Ali Rıza ilk kez bu tekniği sanatsal amaçta kullanmıştır. Sanat eğitimi için kurulan Sanayi-i Nefise Mektebi’nde, resim, mimarlık alanlarının yanında “hakkaklık” adı altında gravür bölümü kurulmuş ancak birçok olumsuz nedenden başarılı olunamamıştır.

Türkiye’de Batı baskiresmine yakın özgün baskiresim örneklerinin ise Cumhuriyet’in ilanından sonra Akademi’deki yenilenme hareketleri sonucunda, 1936 yılında Fransa’dan Akademi Resim Bölümü başkanlığına getirilen Leopold Lévy’nin bu alanda yaptığı çalışmalar sonunda oluştuğu söylenebilir.1940’lı yıllarda Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü’nde başlayan baskiresim çalışmalarından sözedilebilir.. Bu kurumdan mezun Mustafa Aslıer’in Almanya’da grafik ihtisasını tamamlayarak 1958 yılında yurda dönmesiyle birlikte İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Yüksekokulu’nda yaptığı çalışmalar sonucunda bu kurum da bir çok sanatçımızın baskiresim çalışma imkanı bulduğu üçüncü bir merkez halini almıştır. 1980’li yıllarda özgün baskiresim tam anlamıyla değer görmeye ve alıcı bulmaya başlamış, bu gelişmeler neticesinde birçok sanatçımız bu alanda bir kuruma bağlı kalmaksızın çalışabilecekleri özel atölyeler kurma çabası içerisine girmiştir. Yine aynı yıllarda Eskişehir Anadolu Üniversitesi, önce Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu olarak başladığı sanat eğitiminde, baskiresme gereken

ilgiyi göstermiş ve kısa sürede bu alanda diğer sanat eğitimi kurumlarının gösterdiği başarıyı yakalamıştır. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde 2000-2001 öğretim yılında kurulan Baskı Sanatları Bölümü, ülkemizde bu alanda eğitim veren kurum özelliğini taşımaktadır. Yine bu kurumda Üniversite bünyesinde bir ilk olarak kurulan Çağdaş Sanatlar Müzesi ve koleksiyonunun yerli ve yabancı sanatçılardan oluşan geniş bir baskıresim koleksiyonuna sahip olması bir rastlantı değildir.

Sanat eğitimi kurumları dışında Çamlıca Sanatevi'nden Artess'e, Artess'den IMOGA'ya ulaşan özel baskıresim atölyeleri sanatçı Süleyman Saim Tekcan'ın çabaları ile gerçekleştirilmiştir. Bu atölyeler günümüzde birçok sanatçıya ev sahipliği yaparak çalışmalarına olanak sağladığı gibi, baskıresim eserlerini düzenlediği sergiler ile sanatseverlerle buluşturmaktadır. Bu gelişmelerin yanında sanatçılarımız özgün baskıresim çalışarak, gerek teknik anlamda gerekse ifade anlamında kendilerine özgü bir anlatım oluşturmuşlar, baskıresim sanatımızın gelişmesine ve tanınmasında etkili olmuşlardır.

ABSTRACT**THE ASSOCIATION AND ARTISTS THAT CONTRIBUTED TO THE
DEVELOPMENT PROGRESS OF THE TURKISH PRINTMAKING**

İrfan DÖNMEZ

Print Main Art Branch Anadolu University

Social Sciences Institute, March 2008

Advisor: Prof. Atilla Atar

We encounter the first examples of Turkish printmaking before the Republic Era in the illustrations of the books which İbrahim Müteferrika printed, and later on in the illustrations of folktale books printed through lithography. In this era, the technique of lithography caused the pictures transgress the borders of the book as time passed. Thus, the number of the pictures known as “folk pictures” increased. Towards the end of the 19th century, the printing houses which were founded for military purposes also used this technique. The first person who made use of the technique for artistic purposes was painter Hoca Ali Rıza, who was studying in military academy. In Sanayi-i Nefise School, which was founded for art education, picture, architecture and engraving, originally named as intaglio, divisions established, but because of various unpleasant situations they were short-lived.

It may be suggested that the examples of the printmakings which came close to Western style emerged after the Republic Era, thanks to the renovation movements in the Academy studies under the efforts of Leopold Lévy who was called to the head of the Academy Picture division in 1936 from France. In 1940s, one may mention the studies of the Ankara Gazi Education Institute. Mustafa Aslier, who was graduated from the Institute and accomplished his expertise on graphic in Germany, returned in 1958 to Turkey. Thanks to the studies he delivered in Istanbul State Fine Arts Academy, this association became the third center for printmaking in which many artists found a chance to study printmaking. Strictly speaking, only in 1980s authentic printmaking began to be appraised and to attract buyers, and consequently many artists endeavored to establish special workshops in which they can study without any constraints. In the same period, Eskişehir Anatolian University, which was at first established as Fine Arts Academy as an art education association, began to be interested in printmaking, and in short time, it became as successful as other art education associations. Printing Arts

division, which was founded in the 2000 – 2001 academic year in Anatolian University Fine Arts Faculty, is the institute that provides education in this field. Yet it is not a coincidence, that the Contemporary Arts Museum has a wider range of homebred and foreign printmaking collection.

Excluding art education associations, special printmaking workshops, which attained from Çamlıca Art House to Artess, from Artess to IMOGA, were brought to life thanks to the efforts of the artist Süleyman Saim Tekcan. Today these workshops host many artists and give them facility to study. Besides, printmaking works meet art lovers through exhibitions. Besides these developments, our artists, by studying genuine printmaking, have obtained an authentic expression both in technique and expression, and been influential on its progress. Thus, they deserved a fame of our printmaking art.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

İrfan DÖNMEZ'in "Türk Baskiresminin Gelişim Sürecine Katkısı Olan Kurum ve Sanatçılar" başlıklı tezi...../...../2008 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisans Üstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Baskı Sanatları Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza**Adı Soyadı**

Üye (Tez Danışmanı) : Prof. Atilla ATAR
Üye :.....
Üye :.....
Üye :.....
Üye :.....

Prof. Dr. Nurhan AYDIN**Enstitü Müdürü**

ÖNSÖZ

Baskiresim sanatımızın gelişim gösteren bir çizgide ilerliyor olmasını hiç şüphesiz Cumhuriyet sonrasında bu sanat dalına gönül vermiş değerli sanatçılarımızın çabalarına borçluyuz. Bu nedenle, sanatçılarımızın bu sanatı ülkemizde uygulamaya ve özgün bir sanat dili oluşturmaya çalışırken karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara getirdikleri çözümler irdelenmelidir. Sanatçılarımızın, sanat eğitimi veren kurumlarımızda ve bireysel olarak gösterdikleri çabalar incelendiğinde, bugün baskiresim sanatımızın hangi noktada bulunduğunu görebiliriz. Üç büyük sanat eğitim kurumumuzda baş gösteren gelişmeler, kısa zamanda bütün üniversitelerimizde gözlenir hale gelmiştir. Günümüzde özgün baskiresim alanında, üç büyük sanat eğitim kurumumuz ile birlikte anılır hale gelen Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Avrupa’da örneklerine rastladığımız baskiresmi başlı başına bir sanat dalı olarak kabul eden Baskı Sanatları Bölümü’nü kurarak, ülkemizde bir ilki gerçekleştirmiştir. Son zamanlarda özel baskiresim atölyelerinin ve eğitim kurumlarında bu sanata olan ilginin arttığı göz önüne alınırsa, ilerleyen zamanda yetişen yeni sanatçı ve yapılan çalışmalar ile özgün baskiresim sanatımızın çok daha iyi bir yere geleceği kanısındayım.

Bu çalışmanın başlamasında ve tamamlanmasında bana destek olan, her türlü konuda yardımlarını esirgemeyen danışmanım ve değerli hocam sayın Prof. Atilla Atar’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca her zaman yanımda olan ablam Şükran Bakışlı’ ya bana gösterdiği emek, güven ve desteğinden dolayı sonsuz teşekkürler. Bu araştırma sırasında bana çalışma imkanı sunan bütün arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

İrfan Dönmez

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	xi
RESİMLER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BASKİRESİM

1.BASKİRESİM NEDİR?.....	4
1.1.Baskiresmin Tanımı.....	4
1.2.Baskiresim Teknikleri.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BASKİRESİM SANATININ GELİŞİMİ VE EĞİTİM KURUMLARINDA BASKİRESİM ÇALIŞMALARI

1.CUMHURİYET ÖNCESİ.....	8
1.1.Geleneksel Sanatlar.....	8
1.2.Basımevleri ve Matbaalar.....	9
1.3.Eski Halk Hikaye Kitapları ve Halk Resimleri.....	13
1.4.Kurumlaşma Çabaları ve Sanayi-i Nefise Mektebi ve Hakk Atölyesi.....	15
2. CUMHURİYET SONRASI.....	17
2.1.Güzel Sanatlar Akademisi-Mimar Sinan Üniversitesi.....	17

2.2.Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Bölümü.....	25
2.3.İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu-Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.....	30
2.4.1980 Sonrası Gelişmeler.....	34
2.5.Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.....	36
2.5.1. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin Kısa Tarihçesi...36	
2.5.2.Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Baskı Sanatları Bölümü ve Baskiresim Çalışmaları.....	36
2.5.2.1.Baskı Sanatları Bölümü.....	39
2.5.2.2.Bölümde Baskiresim Çalışmaları.....	42
2.5.3.Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi.....	52
2.5.3.1. Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin Kuruluşu.52	
2.5.3.2. Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin Baskiresim Koleksiyonu.....	54

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖZEL BASKİRESİM ATÖLYELERİ VE KURUMLAR

1. ARTESS ÇAMLICA SANATEVİ.....	60
2. I.M.O.G.A. (İSTANBUL MUSEUM OF GRAPHIC ARTS)-İSTANBUL GRAFİK SANATLAR MÜZESİ.....	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BASKİRESİMİNİN GELİŞMESİNE KATKISI OLAN BAZI SANATÇILAR

1.Leopold Lévy.....	66
2.Aliye Berger	67
3.Turgut Zaim	70
4.Sabri Berkel	71
5.Veyssel Erüstün	73

6.Nevzat Akoral	74
7.Mustafa Aşler	76
8.Mürşide İçmeli	78
9.Süleyman Saim Tekcan	80
10.Ergin İnan	82
11.Atilla Atar	84
12.Hayati Misman	86
13.Hasan Pekmezci	88
14.Fevzi Karakoç	89
15.Hasip Pektaş	91
16.Güler Akalan	92
SONUÇ	96
KAYNAKÇA	99

ÖZGEÇMİŞ

İrfan DÖNMEZ

Baskı Sanatları Anasanat Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Ls. 2003 Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Anasanat Dalı

Sergiler

2003 Uludağ Üniversitesi III. Ulusal Kültür Sanat Yarışması, Resim Sergisi-Bursa

2003 Eskişehir Rotary Klübü 9. Resim Yarışması, Özgün Baskıresim sergisi-Eskişehir

2003 Eskişehir Devlet Güzel Sanatlar Galerisi, Oyun Grubu Resim Sergisi-Eskişehir

2003 64. Devlet Resim Heykel Yarışması, Özgün Baskıresim Sergisi -Ankara

2004 65. Devlet Resim Heykel Yarışması, Özgün Baskıresim Sergisi-Ankara

2004 Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi I. Mezunlar Sergisi-Eskişehir

2005 Turgut Pura Vakfı Resim ve Heykel Yarışması, Özgün Baskıresim Sergisi-İzmir

2005 Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi II. Mezunlar Sergisi-Eskişehir

2005 13th International Print Biennial-Varna 2005, Özgün Baskıresim Biennial'i-Bulgaristan

2005 66. Devlet Resim Heykel Yarışması, Özgün Baskıresim Sergisi-Ankara

2006 The 5th Egyptian International Print Triennial, Özgün Baskıresim Triennial'i-Mısır

2006 Çukurova Üniversitesi Özgün Baskıresim Yarışması Sergisi-Adana

2006 Karma Baskıresim sergisi-Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi-Galeri G-Eskişehir

2006 Karma Baskıresim Sergisi-Devlet Güzel Sanatlar Galerisi-Eskişehir

- 2006 “CumArt” karma resim sergisi-Turgut Özakman Sergi Salonu-Eskişehir
- 2007 RH+ Sanart dergisi “Yılın Genç Ressamı-2006” Finalistleri Sergisi-Tevfik İhtiyar Sanat Galerisi-İstanbul
- 2007 Çukurova Üniversitesi Resim Yarışması Sergisi-ADANA
- 2007 “Çağdaş Türk Resminde Genç Kesit “ Karma Resim Sergisi-Terakki Sanat Vakfı-İstanbul
- 2008 68. Devlet Resim Heykel Yarışması, Özgün Baskıresim Sergisi-Ankara

Ödüller

- 2002 Eskişehir Rotary Klübü 8. Resim Yarışması, Resim II. Ödül
- 2003 Uludağ Üniversitesi III. Ulusal Kültür Sanat Yarışması, Baskıresim Dalı Mansiyon
- 2007 RH+ Sanart dergisi “Yılın Genç Ressamı-2006” yarışması Finalisti.
- 2007 Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi 4.Resim/Heykel Yarışması,Resim Dalı Mansiyon Ödülü
- 2008 Anakara Barosu Resim Yarışması, Resim Dalı Mansiyon Ödülü

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Eskişehir, 25.01.1980, Cinsiyet: Erkek, Yabancı Dil: İngilizce

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Kastamonu Yöresine Ait “Kalem İşi Yazma” Örneği.....	9
Resim 2: İbrahim Müteferrika Matbaası’nda 1730 yılında basılan “Tarih-i Hindi Garbi” kitabından bir baskiresim.....	11
Resim 3: Hoca Ali Rıza, Binbaşı Sedat Bey (uykuda) Hoca Ali Rıza’nın Desen Albümlerinden.....	12
Resim 4: Seyfelmülük, padişah yanında tabibe muayene oluyor.....	13
Resim 5: Davetnameden; Adem’den önce yaşayan cin sureti.....	14
Resim 6: El Hac Firaki Eyyubi Mehmet. Taşbaskı (Litografi).....	15
Resim 7: Leopold Lévy’nin Güzel Sanatlar Akademisi’nde Kurduğu Özgün Baskiresim Atölyesi.....	18
Resim 8: Sabri Berkel, Fakir Kadın, Gravür,11x8cm, 1935.....	19
Resim 9: Mazhar Olgun, Tavla Oynayanlar, Asitle Oyma, 13,5x19cm.....	20
Resim 10: Neşet Günal, Çamaşırıcı, Asitle Oyma,15,5x21,5cm, 1945.....	20
Resim 11: Fethi Karakaş. Taşbaskı (litografi). 15 x 17cm.....	21
Resim 12: Gündüz Gölönü, Baltalı Figür, Renkli Gravür.....	22
Resim 13: Fethi Kayaalp, Gravür, 90x70cm.....	23
Resim 14: Asım İşler, Gravür, 49x48cm.....	24
Resim 15: Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim ve Grafik Bölümleri’ne ait baskiresim atölyeleri.....	25
Resim 16: Şinasi Barutçu’nun öğrenciler için hazırladığı linol oyma ile baskiresmi anlatan kitabı.....	27
Resim 17: Mustafa Asher, Bekleme Salonunda, Linol Baskı.....	27
Resim 18: Muammer Bakır, Tarla, Ağaç Baskı.....	28
Resim 19: Mehmet Güler, Köylü Kadın, Ağaç Baskı.....	29
Resim 20: Cihat Burak, Şer Kuvvetlerin Saldırısı, Gravür.....	32
Resim 21: Erol Deneç, Şahmeran, Gravür.....	33
Resim 22: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Özgün Baskiresim Atölyesi.....	34
Resim 23: Grafik Bölümüne Ait Serigrafi Atölyesi ve Resim Bölümüne Ait Özgün Baskiresim Atölyeleri.....	38
Resim 24: Baskı Sanatları Bölümü Binası.....	40
Resim 25: Baskı Sanatları Bölümü Atölyeleri.....	41

Resim 26: İnan Binici'ye ait aydınır kağıdı üzerine yağlı kalem ile çalışılmış ve kalıplanmış serigrafi.....	42
Resim 27: Ahmet Sarı'ya ait bilgisayar destekli programlar ve el ile kalıplanmış serigrafi çalışması.....	42
Resim 28: Martin Baeyens'in Workshop-Atölye Çalışması.....	44
Resim 29: Seçil Kayan'a ait tek kalıpla eksiltme yöntemi ile yapılmış çok renkli linol baskı çalışması.....	44
Resim 30: Baskı Sanatları Bölümü öğrencisine ait tek kalıpla eksiltme yöntemi ile yapılmış çok renkli ağaç baskı çalışması.....	45
Resim 31: Erdal Çetin'e ait çok kalıplı renkli gravür çalışması.....	45
Resim 32: Rolf Escher'in Workshop-Atölye Çalışması.....	46
Resim 33: Rolf Escher. Gravür.....	47
Resim 34: Tadayoshi Nakabayashi. Gravür.....	48
Resim 35: Erdal Çetin'e ait taşbaskı (litografi) çalışması.....	49
Resim 36: Ernst Auguste Quensen Taşbaskı Atölyesi'nden Micha Kloth'un Workshop-Atölye çalışması,1996.....	50
Resim 37: Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Binası.....	53
Resim 38: Anadolu Üniverstesi Çağdaş sanatlar Müzesi sergi salonlarından ilki.....	54
Resim 39: Jörg Immendorf, "Frotis Piss", litografi.....	58
Resim 40: Magdalena Abakanowicz, "Die Menge", Litografi.....	58
Resim 41: Uve Bremer, "Cherchez I'artiste", Ağaç Baskı.....	58
Resim 42: Owusu Ankomah, "Jager", Litografi.....	58
Resim 43: Eduardo Arroyo, "MM-2000", Litografi.....	58
Resim 44: Otmar Alt, "Frau vor Landschaft", Litografi.....	58
Resim 45: Valerio Adami,"Valle Tout Confort", Litografi.....	59
Resim 46: Allen Jones, "One Night Stand", Litografi,.....	59
Resim 47: ARTESS, Çamlıca Sanatevi'nden bir görünüm.....	61
Resim 48: Neşet Günel'a ait "Köylü" boya resmi ve artess sanatevinde sanatçının serigrafi (elek baskı) tekniği ile yeniden ürettiği özgün baskiresim.....	62
Resim 49: IMOGA (İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi) Binası.....	63
Resim 50: IMOGA zemin kat sergi salonu.....	64
Resim 51: IMOGA'da bulunan Artess S. Saim Tekcan Özgün Baskiresim Atölyesi.....	65

Resim 52: Leopold Lévy, “Boulogne Ormanında Göl”, Gravür (Asitle Oyma).....	66
Resim 53: Leopold Lévy, “Model Emine’nin Portresi”, Gravür (Asitle Oyma).....	67
Resim 54: Aliye Berger, “Kargalar”, Gravür (Asitle Oyma).....	68
Resim 55: Aliye Berger, “Viyolonist Prihoda”, Gravür (Asitle Oyma).....	69
Resim 56: Turgut Zaim, “Keçili Kadın”, Yüksek Baskı (Linol).....	70
Resim 57: Turgut Zaim, “İki Çocuklu Köylü Kadın”, Gravür (Asitle Oyma).....	71
Resim 58: Sabri Berkel, “Motif”, Elek Baskı (Serigrafi).....	72
Resim 59: Sabri Berkel, Elek Baskı (Serigrafi).....	73
Resim 60: Veysel Erüstün, Gravür.....	74
Resim 61: Nevzat Akoral, “Pazarda Arabalar”, Yüksek Baskı (Ağaç).....	75
Resim 62: Mustafa Asher, “Annem ve Ben”, Gravür.....	76
Resim 63: Mustafa Asher, “Annem ve Çocukları”, Yüksek Baskı (Ağaç).....	77
Resim 64: Mürşide İçmeli, “Yaşama Övgü”, Gravür.....	78
Resim 65: Mürşide İçmeli, “Umut Dünyası”, Gravür.....	80
Resim 66: Süleyman Saim Tekcan, Elek Baskı (Serigrafi).....	81
Resim 67: Süleyman Saim Tekcan “Atlar Ve Hatlar Dizisinden”, Gravür	82
Resim 68: Ergin İnan, “El Görür”, Gravür.....	83
Resim 69: Ergin İnan, “Ayak”, Gravür.....	84
Resim 70: Atilla Atar, Taşbaskı (Litografi).....	85
Resim 71: Atilla Atar, Taşbaskı (Litografi).....	86
Resim 72: Hayati Misman, “Kompozisyo”, Gravür.....	87
Resim 73: Hasan Pekmezci, “Birey Üzerine”, Elek Baskı (Serigrafi).....	89
Resim 74: Fevzi Karakoç, “Atlı”, Gravür.....	90
Resim 75: Fevzi Karakoç, “Atlar”, Taşbaskı (Litografi).....	91
Resim 76: Hasip Pektaş, “Hüseyin Hüsnü Tekişik Exlibrisi”	92
Resim 77: Güler Akalan, “Yok Ediş”, Gravür.....	93
Resim 78: Emin Koç, “Aşk”, Taşbaskı (Litografi).....	94
Resim 79: Ayşegül İzer, “Etat III”, Gravür.....	95

Resim 80: Hayri Esmer, Gravür.....96

GİRİŞ

Problem

Baskiresim teknikleri, 15.y.y.'da ülkemize Batı'dan gelip yerleşen yabancılar sayesinde matbaacılıkta kullanılmak üzere gelmiş ve uzun süre kitap basım ve yayımında kullanılmıştır. Bunun yanında 16.y.y.'da İstanbul'da kumaş süslemeciliğinde ağaç kalıptan oyma basma yönteminin kullanıldığı bilinmektedir. Ancak bu uğraş geleneksel el sanatları içerisinde değerlendirilmektedir.

18.y.y.'ın başlarında İbrahim Müteferrika, matbaayı kurarak il defa Türkçe kitap basımını gerçekleştirmiştir. Bu kitabın resimlemelerinde bakır kalıptan çukur baskı ve ağaç kalıptan yüksek baskı tekniklerinin kullanıldığı bilinmektedir. Bu gelişmeden sonra ülkemizde baskiresim, uzun süre kitapların dışına çıkamamış, 19.y.y.'ın ortalarında Fransa'dan yurda gelen Cayol kardeşlerin beraberlerinde getirdikleri taşbaskı donanımları sayesinde bu teknik kısa sürede yayılmış, eski halk hikaye kitapları ve halk resimlerinin basımını ve çoğaltılmasını kolaylaştırmıştır. Yine aynı yüzyılın sonlarına doğru ordu hizmetinde işleyen bu taşbaskı basımevi sayesinde orduda öğrenci olan Hoca Ali Rıza desenlerini bu teknik ile basıp çoğaltmıştır. Bu sayede baskiresmin kitap dışına çıktığı söylenebilir.

Cumhuriyetin ilanına kadar bu seyirde ilerleyen gelişim, Cumhuriyetten sonra Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki yenilenmeler sayesinde baskiresim farklı bir anlam kazanarak sanatsal anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle bu eğitim kurumunun gösterdiği gelişim çizgisi zamanla eğitim kurumlarının bu sanat dalı ile ilgilenmesini ve bu alanda ürün verecek sanatçıların yetiştirilmesini sağlamıştır. Ülkemizde baskiresmin sanatsal boyutta değerlendirilmeye başlama süreci ve gelişim evreleri ile Türk özgün baskiresim sanatının gelişmesinde katkısı olan kurum ve kuruluşların bu alandaki çalışmalarının yanında sanatçı, sanat eğitimcilerimizin çalışmaları ve Türk baskiresminin bugün hangi konumda olduğu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Amaç

Baskiresmin ülkemizde tanınması ve gelişmesi adına eğitim kurumları ve kuruluşlarda ne tür çalışmaların yapıldığını ortaya çıkarmak ile bu çalışmaların Türk özgün baskiresim sanatına katkılarının neler olduğunun belirlenmesi çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- Özgün baskiresim nedir?
- Cumhuriyet öncesinde baskiresim, ülkemizde hangi alanlarda kullanılmıştır?
- Cumhuriyet sonrasında eğitim kurumlarımız ve özel kuruluşların Türk baskiresiminin gelişmesine olan katkıları nelerdir?
- Türkiye’de baskiresim sanatçılarının sanatsal çalışmalarının Türk baskiresimine olan katkıları nelerdir?

Önem

Ülkemizde baskiresmin gelişimi farklı nedenlerden dolayı Batı’daki gelişimine paralel bir yol izleyememiştir. Baskiresmin ülkemize gelişi Batı kaynaklı olmuş, özellikle Cumhuriyetten sonra önemli bir sanat uğraşı halini almıştır. Bu dönemdeki gelişime etken olan nedenleri ortaya çıkarmak, günümüze kadar olan gelişim evrelerini ve günümüzde baskiresmin nasıl algılandığı sorusuna yanıt aramak, çalışmanın önemini oluşturmaktadır.

Sınırlılıklar

Çalışmanın ilk bölümünde özgün baskiresmin ne olduğu ve hangi teknikleri kapsadığına yer verilmiş, ikinci bölümde ise Türkiye’de özgün baskiresmin gelişimine katkısı olan eğitim kurumlarında bu alanla ilgili olan çalışmalar incelenmiştir. Üçüncü bölümde baskiresim alanında uğraş veren özel kurum ve kuruluşların çalışmalarına, dördüncü ve son bölümde ise bu alanda uğraş veren sanatçılarımızın çalışmalarına yer verilmiştir.

Bu çerçevede araştırma aşağıda ifade edilen yönleri ile sınırlıdır.

- Cumhuriyet sonrasında kurulan üç büyük sanat eğitimi kurumu ve Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ile bazı özel kuruluşların baskıresim konusundaki çalışmaları ile sınırlıdır.
- Türkiye’de baskıresim sanatına katkısı olan sanatçılar, bu alanda önemli çalışmalarda bulunan bazı sanatçılar ile sınırlıdır.
- Sanat tarihi kitapları ile ülkemizdeki müze koleksiyonlarına ait katalogların resimleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Baskı kalıbı: Baskıresim sanatında resmin yapılması için gerekli olan temel araçlardan biri. Baskı kalıbı ağaç plaka, metal plaka, linolyum (muşamba), fiberglas plaka, lito taşı ve ipek kasnak gibi çok çeşitli malzemelerden hazırlanabilir.

Boya resim: Düz bir yüzey üzerinde çizgi ve renkler ile doğadan bir parçayı yada sanatçının iç dünyasını durumunu anlatma sanatıdır. Mumlu boya, suluboya (akvarel), yağlıboya, guvaş, pastel, tempera, akrilik ve fresk gibi teknik olanakları kapsar.

Emülsiyon: Işığa karşı duyarlı kimyasal madde ile kaplı film yüzeyi. “Duyarkat”da denilmektedir.

Plastik Değer: Işık, gölge, nokta, çizgi, leke kullanarak iki boyutlu yüzeyde üç boyutluluk etkisi elde etme.

Yöntem

Bu araştırmada tarama modelinden yararlanılmıştır. Kaynaklar, Anadolu Üniversitesi kütüphanesi, Ankara Hacettepe Üniversitesi kütüphanesi ve Mimar Sinan Üniversitesi kütüphanesi ile araştırmacının kendi elindeki dergi ve kitapları kapsamaktadır. Ayrıca Türk özgün baskıresim sanatında önde gelen sanatçılardan Mustafa Aslıer ve Süleyman Saim Tekcan ile konu hakkında yapılan söyleşiler ile desteklenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BASKİRESİM

1.BASKİRESİM NEDİR?

1.1.Baskiresmin Tanımı

Sanatçının salt kendi çabası ile oluşturduğu kalıp ya da kalıplar ile yine kendi çabası veya gözetiminde kağıt ya da benzeri malzeme üzerine aktarılan (basılan), sınırlı sayıda çoğaltılan, altında sanatçının imzası ve baskı sayısı ile doğru ve orijinalliğinin (özgünlüğünün) belgelendiği basılı resimlere “baskiresim” denir.

Baskiresim, İtalya’da “stampa”, Fransa’da “estampe”, İngiltere’de “print/printmaking” ve Almanya’da “originell druckgraphik” sözcükleri ile tanımlanırken, ülkemizde 1970’li yıllara kadar “gravür” ya da “kazı resim” sözcükleri ile tanımlanmaktaydı. “*Fransızca ‘gravure’ teriminden alınan gravür, kazıma yöntemi ile kalıp hazırlama ve bu kalıp aracılığıyla kağıt vb. yüzeylere resim yapma sanatı anlamına gelmektedir.*”¹ Baskiresim tekniklerinin yalnızca bir bölümünde “kazıma” işleminin yapıldığı düşünüldüğünde baskiresmi tanımlamada bu sözcükler yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle Mustafa Aslıer 1972 yılında bu sanat dalını daha iyi tanımlayan ve baskiresim üretme tekniklerinin tümünü içine alan “özgün baskiresim” tanımını kullanmıştır.

Özgün sözcüğünün anlamına baktığımızda, yalnız kendine özgü bir nitelik taşıyan, orijinal tanımıyla karşılaşmaktayız. Bu anlamda Mustafa Aslıer’in, Almanca’daki tanımıyla “originell druckgraphik” sözcüklerini dilimize uyarlamış olduğunu görüyoruz. Burada özgün olarak tanımlanan baskı işlemi değildir. Çünkü baskı, herhangi bir görüntünün çoğaltılması işlemidir. “Originell Druckgraphik”

¹ N. Keser, “**Gravür**”, Sanat Sözlüğü (İstanbul, 2005), s.155

teriminde orijinal olarak kastedilen “baskı” değil, baskı işlemi yoluyla üretilen “baskı grafiği”dir. Böylece özgün (orijinal) kavramı ile baskıresimde kullanılan baskı işlemi, endüstriyel baskı ve yeniden üretim (röprodüksiyon) işlemlerinden ayrılmıştır. Buradaki özgünlük kavramı, sanatçının yaratma sürecindeki rolünden kaynaklanmaktadır. *“Bugün dilimizde “Özgün Baskıresim Sanatı” denilince, kalıpları sanatçısı tarafından yaratma olayı sürerken yapılan, baskısı sanatçısı tarafından veya onun denetiminde yapılan özgün resim sanatı ürünleri ile oluşan sanat anlaşılmaktadır.”*²

Özgün baskıresimde özgünlüğün (orijinalliğin) kanıtlanması ise baskıresmin alt kenarına, önceden sanatçı tarafından saptanan baskı adedinin, sanatçı imzasının ve varsa eserin adının kurşunkalem ile yazılmasıdır. Baskı adedinin numaralandırılması, 8/20, 5/15 örneklerinde olduğu gibi baskıresmin sol alt köşesine yazılır. İlk rakam baskı sıra numarasını, ikinci rakam ise basılmış olan baskı adedini gösterir. Sanatçı imzasını eserin sağ alt köşesine, eserin adını ise orta alt kısmına yazar. Baskı işlemi bittiğinde, baskıresmi oluşturan kalıplar sanatçı tarafından bir daha kullanılmamak üzere imha edilir.

1.2. Baskıresim Teknikleri

Baskıresim teknikleri uygulama biçimleri ve basılan yüzeyde bıraktıkları izlere göre şu şekilde incelenebilir; baskıresim tekniklerinden biri olan yüksek baskı tekniğinin uygulama prensibi, düz kalıp yüzeyinde basılması istenmeyen yerlerin oyulup çukurlaştırılarak, yüksekte kalan yerlere tampon ya da merdane ile boya verilip, presleme yolu ile boyayı kağıda aktararak baskı işleminin gerçekleştirilmesidir. Bu teknikte çoğunlukla kalıp olarak düz ağaç plakalar ya da kazımaya (oymaya) elverişli çeşitli muşambalar (linolyum) kullanılır. Bunların dışında kazınabilir yumuşak metal (kurşun v.b.) levhalar ve asitten yararlanılarak indirilebilen (çukurlaştırılabilen) çinko, bakır gibi metal levhalar da kullanılabilir. Sanatçının (uygulayıcının) isteğine bağlı olarak farklı doku, biçim ve yüzeyler elde edebilmek için değişik malzemeler ile de doğrudan uygulanabilir. Yüksek baskı tekniği, diğer teknikler ile kıyaslandığında daha kolay ve bilinen en eski baskıresim tekniğidir.

Bir diğer baskıresim tekniği olan çukur baskı tekniğinin uygulama kuralı, düz kalıp yüzeyini çeşitli yöntemler ile çukurlaştırarak (oyarak), oluşturulan bu çukurlara

² M. Asher, **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi** (İstanbul, 1989), s.127

(oyuklara) boyanın doldurulması ve yüksekte kalan yüzeylerin temizlenerek pres yardımıyla çukurlardaki boyanın kağıda aktarılması sonucu baskı işleminin gerçekleştirilmesidir. Bu teknikte uygulanış biçimi olarak yüksek baskı tekniğinin tersi bir yol izlenir. Çukur baskıda kalıp olarak bakır, çinko, sac veya çelik levhalar kullanılmaktadır.

Kalıpta çeşitli koyulukta-kalınlıkta çizgiler, lekeler, yumuşak ton ve dokular oluşturabilmek için çukur baskı tekniğinde farklı kazıma-oyma araç ve yöntemleri kullanılır. Uygulama farklılıklarına göre çukurlaştırma (oyma) yöntemleri şu şekildedir; Elle Kazıma (Soğuk Kazı) yöntemi ile sanatçı, buren (burın) adı verilen özel kazıma kalemi ya da sivri uçlu metal alet ve çivi kalemler ile resmi doğrudan metal plaka üzerine kazıyarak elde eder. Kazıma işlemi sonucu oluşan çukurlara tamponla boya doldurulur, yüzey temizlendikten sonra çukurlar ve çukurların yanında oluşan çapaklar boyayı üzerinde tutar. Pres yardımıyla çukurlardaki boya kağıda aktarılır.

Asitle Yedirme Yoluyla Oyma (Islak Kazı) yöntemi ile sanatçı, metal plakanın yüzeyini aside dayanıklı özel lak (asfalt verniği) ile kaplar. Lakın kurumasından sonra yine sivri uçlu kazıma araçları kullanarak istenilen resmi (deseni) plakaya yüzeydeki lakı sıyrarak uygular. Bu işlemden sonra metal plaka asit ile banyo edilir (çinko plaka için nitrik asit, bakır ve çelik plakalar için perklorür de fer eriği kullanılır). Asit ile banyo işlemi sırasında metal plakanın koruyucu laktan sıyrılan aside karşı korunaksız kısımları asit tarafından oyularak çukurlaşır. Plakayı asitte bekletme süresinin uzunluğu veya kısalığı ile oluşturulmak istenen çukurun derinliği ayarlanabilir. Bu sayede birbirinden farklı koyuluk ve açıklıkta çizgiler elde edilebilir.

Akuatinta (Leke Baskı) yöntemi ile sanatçı, metal plaka üzerine toz reçine ya da toz asfalt parçacıklarını eşit sıklıkta olacak şekilde serptikten sonra plakayı altından ısıtarak, parçacıkların eriyip yüzeye yapışmasını sağlar. İstenilen resim (desen), asitten etkilenmesi istenmeyen yüzeylerin koruyucu lak ile kapatılmasıyla plaka yüzeyinde oluşturulur. Plaka asit ile banyo edildiğinde laklı olamayan kısımlar ve parçacıkların oluşturduğu küçük noktaların arasında kalan kısımlar asit tarafından oyularak çukurlaşır. Bu sayede nokta serpintili geniş yüzeyler (lekeler) elde edilir. Yine

yüzeylerin oluşturacağı koyuluk-açıklık plakayı asitte bekletme süresine göre ayarlanabilir.

Mezzotinta yöntemi ile sanatçı, ince dişleri olan bıçak veya ruletler (dişli silindir) yardımıyla metal plakanın tüm yüzeyini yatay, dikey ve çapraz olarak tarar. Bu tarama işleminin sonucunda plakanın tüm yüzeyi çukurluk ve çapaklardan oluşan doku ile kaplanmış olur. Metal plakaya bu haldeyken boya verilip baskı yapılırsa, tamamen siyah çıkacaktır. Beyaz ve gri tonda ara eğriler elde etmek için bu çukurlar istenilen resim (desen) oluşturulacak şekilde ezilerek plaka yüzeyinin önceki düz haline gelmesi sağlanır. Düzleştirilen bölgeler taramalı bölgelerin aksine boya almaz hale gelir. Kullanılan bıçak ve ruletlerin diş kalınlıklarına göre farklı karakter ve derinlikte dokular elde edilebilir.

Bir diğer baskıresim tekniği ise düz baskı tekniğidir. Bu teknikte, yüksek ve çukur baskıda olduğu gibi kullanılan kalıbın ne oyularak yüksek yüzeyinden ne de çukurlaştırılmış (oyulmuş) yüzeyinden yararlanılır, kullanılan kalıp tamamen düzdür. Bu anlamda istenilen resmin (desenin) doğrudan kağıda çizimi ile pek çok ortak yanı vardır. Düz baskıda sanatsal anlamda en yaygın olarak kullanılan yöntem taşbaskı (litografi) dir.

Sanatçı (uygulayıcı), baskı kalıbı olarak kullanılan taşın (taş % 98 kalsium karbonattan oluşmaktadır) üzerine yağlı kalem ve tuşe mürekkebi ile istenilen resmi (deseni) doğrudan çizer. Kullanılan taş kalıp kimyasal bileşeni sayesinde hem yağlı hem de suyu yüzeyinde iyi tutmaktadır. Kalıba boya verilmeden önce taş kalıp ıslatılır, çizimin yapıldığı yağlı kısımlar üzerinde su tutmazken, çizim yapılmadığı yağsız kısımlar ise ıslak kalır. Kalıba merdane ile boya verildiğinde sadece yağlı kalem ile çizimin yapıldığı kısımlar boyayı alır, diğer kısımlar ıslak olduğundan boya tutmaz. Hazırlanan kalıbın üzerine kağıt konup prestan geçirildiğinde taş kalıptaki çizim kağıda aktarılır ve baskı işlemi gerçekleştirilmiş olur.

Düz baskı tekniğinin uygulama biçimi olarak belki de en basit olanı “monotip” baskıdır. Cam veya yüzeyi düzgün bir levhaya (plastik, mermer, metal v.b.) merdane yardımıyla boya verildikten sonra, boyanın üzerine yatırılan kağıdın arkasına kalem ile istenilen resim (desen) çizildiğinde kağıdın boyaya değen yüzeyine resim baskı yolu ile

aktarılmış olur. Resmin çizimi esnasında eş zamanlı olarak baskı da oluşur. Ancak bu teknikte kalıcı bir kalıptan söz edilemediği için baskı olarak sadece bir kopya alınabilmektedir. Bu nedenle bu tekniğe “tek tip baskı” anlamına gelen “monotip” denilmiştir.

Elek Baskı (Serigrafî) tekniğinde ise ipek veya sentetik ipeklerle dokunmuş kumaş, bir çerçeveye gerilerek elde edilen eleğe istenilen resim (desen) maskeleye (kapatma) yolu ile dokumanın üzerine oluşturulur. Elde edilen dokuma kalıp basılmak istenen yüzeyin (kağıt, kumaş, deri v.b.) üzerine oturtulması ve eleğin içine konan boyanın rakle yardımı ile alta geçmesi sağlanarak baskı işlemi gerçekleştirilir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE BASKİRESİM SANATININ GELİŞİMİ VE EĞİTİM KURUMLARINDA BASKİRESİM ÇALIŞMALRI

1.CUMHURİYET ÖNCESİ

1.1.Geleneksel Sanatlar

16.y.y.’da Avrupa’da yaygın olarak kullanılan ağaç kalıptan oyma basma sanatı, “yazılı kaynaklara göre 16.y.y.’da İstanbul’da da geniş bir çalışma alanını kaplamıştır.”³ Ancak bu tekniğin ülkemizde kullanımı, Avrupa’daki kullanım amacından farklıdır. İstanbul’dan Anadolu’ya (Kastamonu, Tokat, Yozgat çevrelerine) yayıldığı düşünülen “yazma” sanatı, “pamuklu kumaşlar üzerine boya, fırça ve tahta kalıplar ile çizmek veya basmak suretiyle meydana getirilen eski bir el sanatları koludur.”⁴ Yazmaların, desenin doğrudan pamuklu kumaş üzerine el ile çizilmesiyle oluşturulan örneklerinin olduğu gibi, desenin oyulmuş ağaç kalıplar ile basılarak, kontur olarak basılmış şekillerin içi boyandıktan sonra fonun istenilen renkte keçe ile boyanmasıyla da oluşturulduğu görülmektedir. Bu tür renkli yazmalara “kalem işi”,

³ F. Pamir Akbil, **Türk El Sanatlarından Örnekler** (İstanbul, 1970), s.29

⁴ Aynı, s.29

yalnızca siyah boya ve kalıp kullanarak basılan türüne de “karakalem” adı verilmektedir.

Bu sanat kolunun daha çok çarşı ve ev faaliyeti olarak kendini gösterdiği ve baskı yönteminin halk tarafından kumaş süslemeciliğinde kullanıldığı görülmektedir. Ancak kalıp kullanıldığı ve kalıpta defalarca aynı iz alındığı düşünüldüğünde, bu yazmaları ülkemizde ağaç kalıptan oyma basma sanatının ilk örnekleri olarak sayabiliriz.

Resim 1: Kastamonu Yöresine Ait “Kalem İşı Yazma” Örneği. Güler Akalan Koleksiyonu.

1.2.Basımevleri ve Matbaalar

Ülkemizde kağıda yazı ve resim basma tekniklerinin kullanılır hale gelmesiyle, baskıresmin üretilmesine ortamın hazırlandığı söylenebilir. Basımevi uygulamasının Türkiye’de 1493 yılında İstanbul’a gelip yerleşen Yahudiler tarafından getirildiği ve bu uygulama ile yüksek baskı tekniği kullanılarak ilk kitabın İbranice basıldığı bilinmektedir.

1567 yılında Sivaslı Apkar adlı bir Ermeninin Venedik’te basımcılığı öğrenip İstanbul’a dönerken yanında baskı makine ve donanımlarını getirdiği bilinmektedir. Sivaslı Apkar, bu makineler ile İstanbul’da birkaç Ermenice kitap basmıştır. 1627

yılında ise Rumların Londra'dan edindikleri baskı makinelerini İstanbul'da kullandıkları bilinmektedir.

İbrahim Müteferrika baskılarına kadar geçen sürede İstanbul'da, özgün baskıresmin öncüleri sayılabilecek baskılar yapıp yapılmadığı konusunda derlenmiş bilgiler ve örnekler yok. Gene de kitaplara konan bazı resim ve şemaların tahtaya oyulmuş kalıplarla basıldığı kabul edilebilir.⁵

İbrahim Müteferrika (1674-1745) kurmayı düşündüğü basım evinin hazırlıklarına 1719 yılında başlamıştır. Bu süreç içerisinde, bakırdan hazırladığı kalıplarla bastığı Marmara haritası ile İstanbul'da baskıresmin üretilbildiği söylenebilir. Said Çelebi ve İbrahim Müteferrika'nın iş birliği ile 1727 yılında ilk Türk basım evi kurulmuştur. O zamanki adı "Dar-üt-tabbat-ül-ma'müre" olan basım evinde kitaplar, haritalar ve kısa metinler basılmıştır. 1730 yılında ilk Türkçe kitap Tarih-i Hindi Garbi (Batı Hint Tarihi), o zamanki yazımız olan Arap alfabesi ile bu basım evinde İbrahim Müteferrika tarafından basılmıştır.

Bu kitapta şimşire oyulmuş kalıptan, yüksek baskı tekniği ile basılmış 13 resim ve bakır levhaya oyulmuş kalıptan, çukur baskı tekniği ile basılmış bir dünya haritası bulunmaktadır. Harita baskısında görülen izlerden, bakır levhanın balmumu tabakası ile kaplandıktan sonra harita çizgi ve yazılarının kazınarak açıldığı, sonra bakır levha yedirilerek çizgi ve yazı izlerinin çukurlaştırıldığı anlaşılmaktadır.⁶

Bu kitap, o dönemde Hindistan'ın keşfedildiği yanılgısından dolayı "Batı Hint Tarihi" olarak adlandırılmıştır. Oysaki bulunan Amerika kıtasıdır. Dolayısıyla metinler arasında yer alan resimlemelerin konuları da Amerika'da görülen hayvanlar, bitkiler ve Amerikan yerlileridir. Kitapta çukur baskı tekniği ile basılan resimlerin uygulama yöntemi ile 15.y.y. batı gravürcülüğüne (çukur baskı) teknik anlamda yaklaşıldığı söylenebilir (bkz. Resim 2).

---

⁵ M. Asher, **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi** (İstanbul, 1989), s.152

⁶ **Aynı**, s.152

Resim 2: İbrahim Müteferrika Matbaası'nda 1730 yılında basılan "Tarih-i Hindi Garbi" kitabından bir baskiresim.

İbrahim Müteferrika ile 1730 yılında çukur ve yüksek kalıplar kullanılarak başlayan kitap basımcılığı daha sonraki yıllarda resimli kitapların artmasına neden olmuştur. Kitap resimlemeleri ise kitaptan bağımsız baskiresim eserleri olarak üretilmemişlerdir. "Yüzyıl sonra, taş basma tekniğinin İstanbul'a gelmesiyle başlayan gelişme, baskiresmin kitap dışına çıkmasının yolunu açmıştır".⁷

1831 yılında Mehmet Hüsrev Paşa'nın emri ile Fransa'dan gelen Jacques ve Henri Cayol kardeşler, beraberlerinde getirdikleri donanım ve makineler ile birlikte orduya hizmet etmek amacıyla ilk taşbaskı atölyesini İstanbul Beyoğlu'nda kurmuşlardır. Bu atölyede ilk olarak Hüsrev Paşa'nın "Nühbetüttalim" adlı askeri eğitim konularını içeren kitabı basılmıştır. Atölye, Hüsrev Paşa'nın sadrazamlığı süresince ordunun emrinde kalmış, bu süre zarfında çeşitli resim ve şemaları kapsayan eğitim ve yönetim kitapları basılmıştır. Taşbaskı tekniğinin resim çizip basmada sağladığı kolaylık, daha sonraları orduya ait diğer basım evlerinin kurulmasını sağlamıştır.

⁷ Aynı, s.153

Taşbaskı tekniğinin kitap basımı dışında, sanatsal anlamda ilk kez kullanan ressam Hoca Ali Rıza (1864-1935)'dir. Hoca Ali Rıza'nın taşbaskı ile tanışmasının yolu ise okuduğu Harp Okulu sayesinde olmuştur. Harp Okulunda okuduğu yıllarda resme olan ilgisi onu resim sanatına yakınlaştırmış, Süleyman Seyyid Bey'den ve Mösyö Gués'den resim dersleri almıştır. Okuldan mezun olur olmaz çalışmaları Askeri Maarif Meclisi'nin dikkatini çekmiş ve meclis kararıyla okuldaki resim öğretmeni Osman Nuri Paşa'nın yardımcılığına atanmıştır. Hoca Ali Rıza, öğretmen olmasından kısa bir süre sonra üç yıl sürecek olan Harp Okulu Basımevi'nin baş ressamlığı ile görevlendirilmiştir.

Bu görev sürerken askeri okullardaki resim derslerinin düzenini sağlamak ve başarılı olmalarına yardım etmek işini de üstlendiğinden, okullara özgü üç sınıf için 30 modelli üç albüm çiziyor ve bastırıyor ki sonraları bu resim modellerini dışarıdaki basım evleri hesabına sivil okullar için çizmiş ve üretmiştir.⁸

Resim 3: Hoca Ali Rıza, Binbaşı Sedat Bey (Uykuda),
Hoca Ali Rıza'nın Desen Albümlerinden.

⁸ K. Erhan, **Hoca Ali Rıza** (Ankara, 1980), s.10-11

Bu albümler, üzerinde “Mekteb-i Fünun-ı Harbîye-ı Şahane matbaasında tab’olunmuştur” ibaresinin bulunduğu, desen çiziminin öğretimi sırasında örnek olması amacıyla basılan, Hoca Ali Rıza’ya ait desenlerin taşbaskılarını içermektedir. “İşte Hoca Ali Rıza’nın bu taş basma resimlerini, özgün baskiresim sanatımızın öncüleri sayabiliriz.”⁹

1.3.Eski Halk Hikaye Kitapları ve Halk Resimleri

Taşbaskı tekniği, hem resimlerin hem de yazıların doğrudan taşta aktarılarak basılabilmesine olanak sağladığından, halka ulaşması konusunda ucuz olması gereken halk hikaye ve masal kitaplarının çoğaltılabilmesine olanak sağlamıştır. Bu halk hikaye ve masal kitaplarının konuları Aşık ile Garip, Asuman ile Zeycan, Kerem ile Aslı, gibi tanınmış hikayelerdir. Bu taşbaskı kitapların 1863-1866 yıllarında yapıldığı ve yapılan araştırmalara göre sayılarının 100’ün üzerinde olabileceği sanılmaktadır. Bu kitapların basımının ise halktan kişilerin ticaret amacı ile kurduğu az sayıdaki ufak matbaa işletmeleri tarafından gerçekleştirildiği düşünülmektedir. 19.y.y.’ın özellikle ikinci yarısında taşbaskı tekniğini uygulayabilme olanaklarının ülkemizde yayıldığı bu sayede anlaşılabilir.

Resim 4: Seyfelmülük, padişah yanında tabibe muayene oluyor.

⁹ M. Asher, *Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi* (İstanbul, 1989), s.155

“Halk hikayelerinde iki türlü resimleme yöntemine rastlanır. Birincisi hikayelerin çoğunun resimle başlaması ya da konu içinde resmin yer alması; ikincisi de hikayelerin çoğunun resimlenmesidir.”¹⁰ Bu resimlerde göze çarpan en büyük özellik, ışık-gölge, derinlik gibi batılı resim anlayışının dışında salt yazıya daha yatkın çizgiler, soyut ve geometrik biçimler ile çizilmiş olmalarıdır. Bu iki boyutlu resim tarzı, İslamlığın ilkelerini gösteren işaret ve simgelerin kullanılmasıyla soyut bir “işleme” (nakış) görünümü kazanmaktadır.

Resim 5: Davetnameden; Adem'den önce yaşayan cin sureti.

Özgün baskiresim sanatımızın öncüleri sayılabilecek diğer örnekler, kahve resimleri olarak bilinen Halk Baskiresimleridir. Bu resimler genellikle kahvehane duvarlarına, bunun dışında iş yerlerine, evlere de asılan, taş basma tekniği ile basılmış, renkli resimlerdi. Boyları 35x50cm, 50x70cm veya 57x84cm boyutlarında olurdu.¹¹

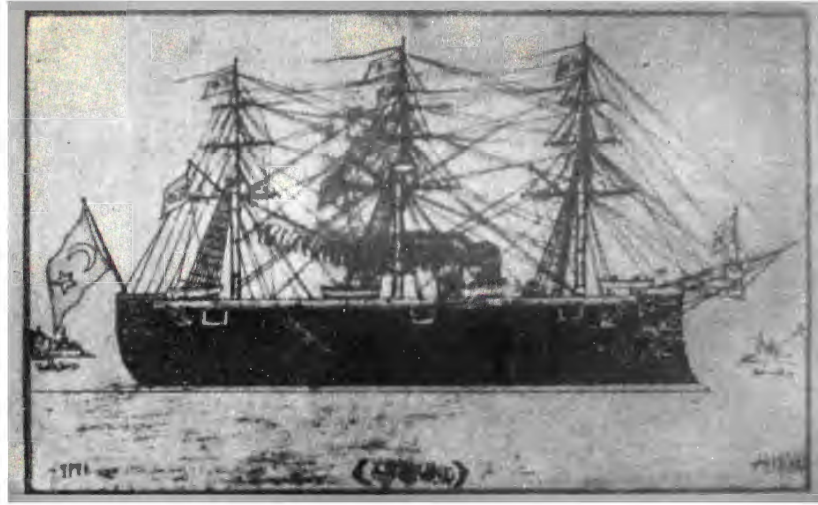
Bu halk resimleri, baskiresimlerimizin kitap dışına taşınmasının yolunu açmıştır.

¹⁰ A. Köksal, “Halk Resimlerinde, Halkın Ortak İnançları, Folklor Değerleri Anlatımcı, Saf Bir Duyarlılıkla Yansıtılıyor”, **Milliyet Sanat**, S.176, (İstanbul, 1976), s.11

¹¹ M. Asher, **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi** (İstanbul, 1989), s.155

19.yüzyıl ortalarından sonra modernleşme, yenileşme dönemine giren resim sanatımız halk resimlerini de etkilemekten geri kalmadı. Batılılaşma hareketlerinin Anadolu halk resimleri üzerindeki sınırlı etkilerinde İstanbul'un dolaylı bir işlevi olmuştur. Büyük kent-Anadolu ilişkilerinde toplumsal yaşamı etkileyen, bir ölçüde kültür alışverişinin yapıldığı kahvehane, çayhane gibi toplantı yerlerinin büyük rolü vardı. Kahvehanelerin özelliklerinden biri de devrin siyasal, dinsel göreneklere ile uygunluk taşıyan resimlerdir. Kahve duvarlarında Mekke, Medine görüntüleri, Hicaz demiryolu, Meşrutiyet ile ilgili resimler bulunurdu. Ayrıca Kızkulesi, Kağıthane, Fenerbahçe görüntüleri, bazı Osmanlı Padişahlarının resimleri de yer alırdı.¹²

19.y.y.'ın taş baskiresimlerini saptama amaçlı yapılan araştırmalar sonucunda, bu taş baskiresimlere, bu yüzyıl sonunda yaşamış olan El Hac Firaki Eyyubi Mehmet imzalı taş baskiresimler de katılmaktadır. Bu baskiresimler, halkın duyarlılığını saf ve içten bir sanat kaygısıyla yansıtan resimlerdir. Bu özellik onları zengin "folklor" kaynaklarımızın içinde değerlendirilmesine neden olmaktadır.

Resim 6: El Hac Firaki Eyyubi Mehmet. Taşbaskı (Litografi). 50 x 65cm. Özel Koleksiyon.

1.4.Kurumlaşma Çabaları ve Sanayi-i Nefise Mektebi Hakk Atölyesi

19.y.y.'ın ortalarında ülkemizde, devletin hızla sosyo-ekonomik çöküşe gidiyor olması, iç ve dış siyasette bunalım yaşanıyor olmasına rağmen II. Abdülhamit

¹² A. Köksal, "Halk Resimlerinde, Halkın Ortak İnançları, Folklor Değerleri Anlatımcı, Saf Bir Duyarlılıkla Yansıtılıyor", **Milliyet Sanat**, S.176, (İstanbul, 1976), s.11

zamanında, eğitim kurumları konusunda önemli gelişmeler olmuştur. Bu dönemde pek çok alanda eğitim kurumları açıldığı gibi güzel sanatlar alanında, adı 1928 yılında Güzel Sanatlar Akademisi; günümüzde de Mimar Sinan Üniversitesi olan Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi 1882 yılında kurulmuştur. “3 Mart 1883’de eğitime başlayan Sanayi-i Nefise’nin ilk yöneticisi, okulun kurulması için çok çaba harcayan Osman Hamdi Bey (1842-1910) olmuştur.”¹³

1860’lardan itibaren Osman Hamdi Bey, Şeker Ahmet Paşa ve Süleyman Seyit Bey’in batı anlayışındaki Türk Resim Sanatı’nda çok önemli yerleri vardır. Özellikle Fransa’da ve daha sonraları Almanya’da öncülerin oluşturduğu etkili bir tanıdık çevreden, bunlardan sonra gelen gruplar çok iyi yararlanarak hem Türk Sanatına hem de Sanayi-i Nefise’de hocalık yaparak Türk Sanat Eğitimiine sağlam bir temel oluşturmuşlardır.¹⁴

Bu kurumun amacı, kuruluş gerekçesi maddelerinde şöyle açıklanmaktadır; “Sanayi-i Nefise Mektebinde resim, oymacılık, fenni mimari ve hakkaklık ile fennin sanayi-ye usulu tatbiki tedris ve talim edilecektir. Mektebe resim ile oymacılık, hakkaklık, birde fenni tezyinat tezgahları ilave olunacak.”¹⁵

İlk olarak resim, heykel ve mimarlık alanlarında yirmi öğrenci ile öğretime başlayan okulda, görüldüğü gibi hakkaklık (gravür) bölümünün de açılması düşünülmüş, bu bölüm için eğitmen kadrosu da verilmiştir. Ancak bu alanda eğitim verecek öğretmen bulunamadığından bölüm bir süre faaliyete geçirilememiştir. 1887 yılında yurt dışından bir hakkak getirilerek, hakkaklık bölümünün kurulup çalışır hale getirilmesi öngörülmüştür. Bu nedenle 1892 yılında, bu alanda eğitim vermesi amacıyla Fransa’dan Stanislas Arthur Napier adlı bir usta getirilmiş, böylelikle bölüm 1892 yılında açılarak faaliyetlerine başlamıştır. Napier, bu alanda beş yıl çalıştıktan sonra bölümden ayrılmış ve yerine 1898 yılında Nesim Efendi adında bir usta geçmiştir.

¹³ S. Başkan, **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye’de Resim** (Ankara, 1997), s.60

¹⁴ H. Pekmezci, “Baskiresim Sanatı ve Türk Baskiresim Sanatı Üzerine”, **İçel Sanat Kulübü**, S.105, (Mersin, 2001), s.16

¹⁵ N. Berk, **“Türkiye’de Resim”**, (İstanbul, 1943), s.55

Okulun diğer bölümlerinde dört yıl eğitim verilirken, hakkaklık bölümünde eğitim süresi üç yıla sınırlandırılmıştır. Bu bölümde öğrencilerin sert bir ağaç olan şimşirden kalıp oyma çalışmaları yaptıkları bilinmektedir. Ancak hakkaklık öğrenciler tarafından fazla ilgi görmemiştir.

Nesim usta 1923 yılına kadar hakkaklık atölyesinde görev yapmış, 1923 yılında bölüm son mezunlarını vermiştir. 30 yıl öğrenim yapılan bu bölümde ortalama her yıl 10 öğrenci bulunduğunu biliyoruz. Ancak geçen 30 yıl içinde yetişmiş, özgün baskiresimler yapmış bir sanatçı ismini ve eserlerini bulamıyoruz.¹⁶

Hakk atölyesi, o dönemdeki basım-yayım kurumlarının ihtiyacı olan kalıpcılık piyasasına eleman ya da kuyumculara oyma ustası yetiştirmekten öteye gidememiştir.

İşte hakkaklık bölümün de Akademi’de kurulan, o sonuca vardım bizim sonraları foto mekanik yolla ve asit kullanarak klişecilerin yaptığı metal klişeleri yapan ağaç oyma ustaları, bir nevi klişeci yetiştirmiş oluyorlar. Özgün baskiresim yada sanat yapan gravür sanatçısı değil de klişe yapan oyma sanatçısı yetiştirmişler, adı da ona yakışıyor biraz hakkaklık... Babıali’de matbaa kurulduktan sonraki dönemi incellerseniz oymacılığın adı hep hakkaklık olarak geçmiştir.¹⁷

Bölüm, amaçlanan eğitim sonuçlarını bu nedenle veremediğinden, Cumhuriyet’in ilanından sonra okula getirilen yeni düzenlemeler neticesinde 1924 yılında kapatılmıştır.

2. CUMHURİYET SONRASI

2.1. Güzel Sanatlar Akademisi –Mimar Sinan Üniversitesi

29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet’in ilanından sonra ülkemizde her alanda gözlenen yenilenme hareketleri doğrultusunda, sanat eğitimi alanında da yenilenme hareketleri baş göstermiştir. Batı’da sanat eğitimi konusunda gözlenen gelişmeler ve ülkemizdeki batılılaşma politikaları neticesinde, Sanayi-i Nefise Mektebi’nin adı 1927 yılında “Güzel Sanatlar Akademisi” olarak değiştirilmiş ve akademinin eğitim kadrosu ile eğitim sisteminde köklü değişiklikler yapılmıştır. Yeni eğitim kadrosunun bir bölümünü Milli Eğitim Bakanlığı bursu ile yurt dışına gönderilen sanatçılarımız, diğer

¹⁶ M. Asher, **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi** (İstanbul, 1989), s.156

¹⁷ M. Asher, Sanatçı ile Yapılan “Türkiye’de Özgün Baskiresim” Konulu Söyleşi, 10 Ocak 2008

bölümünü ise bakanlığın yurt dışından kuruma getirdiği yabancı hocalar oluşturmuştur. Böylelikle batı sanatının ve sanat eğitiminin daha yakından takip edilebilmesine olanak sağlanmıştır. Kurumda oluşturulan bu yeni kadrolaşmanın daha sonraki yıllarda Türk özgün baskiresim sanatının gelişmesinde etkili olduğu söylenebilir.

1936 Yılında Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışından getirilen Fransız ressam Leopold Lévy, 1937 yılında Akademi Resim Bölümünün Başkanlığını da üstlenerek ilk baskiresim atölyesini kurmuştur.

Resim 7: Leopold Lévy'nin Güzel Sanatlar Akademisi'nde Kurduğu Özgün Baskiresim Atölyesi.

Lévy, başında bulunduğu atölyenin temel donanımlarını (pres, örnek röprodüksiyon baskiresimler, giyotin v.b.) Paris'ten getirtmiştir. Böylelikle ciddi anlamda ilk “özgün baskiresim atölyesi” Leopold Lévy tarafından işler hale getirilmiştir. Lévy, Türkiye’de bulunduğu dönemde yoğun olarak baskiresimle ilgilenmiştir. Sanatçının bu dönemde ürettiği baskiresimlerin konuları genelde portreler, peyzajlar ve nadiren figüratif düzenlemelerdir. Bu, gravür ve taşbaskıların boylarının küçük olması dönemin olanaklarını kanıtlar niteliktedir. Leopold Lévy, akademide sürdürdüğü çalışmaları ile Türkiye’de gerçek anlamda baskiresim sanatının gelişmesinde ve bu alanda günümüz baskiresim sanatçılarının yetişmesinde büyük bir role sahiptir. Sanatsal anlamda gravür, linolyum-ağaç baskı ve litografi çalışmaları bu atölyede başlamış ve dönemin öğrencileri, bu atölyede yoğun olarak baskiresim

çalışmaları yapmışlardır. O yıllarda aslen Resim Bölümü'nde yetişen pek çok sanatçımızın bu atölyeden yararlandığı bilinmektedir.

Bazı kişilerin gravürlerinin olduğunu mesela Sabri Berkel'in, Fethi Karakaş'ın, Nuri İyem gibi kişilerin tek tek gravürlerini ben ancak o Varlık dergisinde basıldığı için yaptığımı biliyorum. Fethi Karakaş ve Nuri İyem'in olduğu kuşak 1936'da yetişiyor, ben onların gravürü var mı diye Akademi'ye gittim. Fethi (Kayaalp) bana 20 küsur gravür verdi bunların çoğu emin olun mektup zarfı büyüklüğünde. Gravür atölyesini kurmuşlar ama özellikle pentür yapan talabelere mecburi ders olarak, mecburi ders gibi de değil de illa oraya giderek oradan da bir şeyler alacak, gravür atölyesinde çalışmış denecek. Gitmişler ama küçük ödevler yapmışlar yani sergileyecek kadar bir resim yapmamışlar.¹⁸

Resim 8: Sabri Berkel, Fakir Kadın, Gravür, 11x8cm, 1935

Bu baskiresimler, sanatçıların gençlik yılları ürünleridir. Bu nedenle onların özgün sanatsal ifadelerini yansıtmazlar. Ancak bilinçli olarak yapılan ilk baskiresim örnekleri olmaları açısından önemlidirler.

¹⁸ M. Asher, Sanatçı ile Yapılan “Türkiye’de Özgün Baskiresim” Konulu Söyleşi, 10 Ocak 2008

Resim 9: Mazhar Olgun, Tavla Oynayanlar, Asitle Oyma, 13,5x19cm.

Bugün arşivlerde çalışmaları bulunan dönem öğrencileri Mazhar Olgun, Ferruh Başağa, Nuri İyem, Hüseyin Bilişik, Neşet Günal ve Nejat Devrim'in yaptığı gravürler önemli oranda çizgisel yapıda genel konuları işleyen örneklerle tanınırlar. 30'lu yıllarda görülen bu gravür ilgisi ve öğrencilerin keşfettiği ifade biçimi, Avrupa gravür sanatının tipik bir yansıması ve uzantısıdır; konu açısından tamamen çevresel kaynaklara dayanır. Teknik kapasite tarafından zayıf, ilgi ve çalışma açısından ise dikkate değerdir.¹⁹

Resim 10: Neşet Günal, Çamaşırıcı, Asitle Oyma, 15,5x21,5cm, 1945

¹⁹ A. İşler, **Başlangıcından Bugüne Türkiye'de Gravür sanatı** (İstanbul, 2001), s.4

Resim 11: Fethi Karakaş. Taşbaskı (litografi). 15 x 17cm.1948.
Mimar Sinan Üniversitesi Belgeliği.

Gravür atölyesi yeniden açıldığı 1937 yıllarından beri, bu sanatın tüm tekniklerini temel düzeyde ve gittikçe gelişen bir aşamada öğretebilen bir kapasiteye sahipti. Ağaç baskı, linol-baskı, metal-baskı ve taşbaskı, çağdaş eğilimlerle paralel genel öğreti ve üslupların, atölye eğilimlerinin doğrultusunda gelişip serpilmiştir.(...) Bu gravürler Türk Resminin bir yönü, genç bir kesiti, geçtiği yolda, geldiği noktada sanatsal göstergesi, özgünlük boyutudur. Bir diğer gösterge, çağdaş sanatın etkinliği, yaygınlığı, özneliğidir. Yine bu sonuçları doğuran, gravür atölyesi eğitiminin salt usta çırak ilişkilerine dayalı klasik atölye öğretisi olmadığı, çağdaş verilerin plastik formlarda bu sanatın estetik nitelikleri, kuramsal ve pratik bütünlüğü içinde kazandırılan bir disiplin oluşudur.²⁰

Akademide 30’lu yıllarda başlayan özgün baskiresim çalışmaları, 1948 yılındaki yangına kadar devam etmiştir. Akademi binasının yanması sonucunda, öğrencilerin kurtarılabilen baskiresimleri, az olmasına karşın o dönemde yapılan çalışmaları belirleyen bir belge niteliği taşımaktadır. Yangının yarattığı tahribatın onarımı ancak 1953’de tamamlanabilmiş ve aynı yıl akademi yeniden eğitime açılmıştır.

Sabri Berkel, “(...)Belgrad Akademisi’nde sanat öğrenimi gördü. Floransa Akademisi’nde Prof. Felica Carena atölyesinde çalıştı (1929-1935).(...)Türkiye’ye yerleşince Güzel Sanatlar Akademisi öğretim Üyeliğine atandı (1935).”²¹ Sabri Berkel,

²⁰ A.İşler, “Gravür Atölyesi ve Eğitimde 100 Yıl”, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel sanatlar (İstanbul, 1987), s.yok

²¹ S. Tansuğ, *Çağdaş Türk Sanatı*, (İstanbul, 1986), s.378

Leopold Lévy'nin görevde olduğu yıllarda onun asistanlığını yapmış, 1960 yılında ise baskiresim atölyesinin başına getirilmiştir. Berkel'in atölye yönetiminin başına geldiği dönemde gözlenen baskiresim çalışmaları, Lévy döneminde olduğu gibi ressam baskıları özelliklerini taşır. *“Bu çalışmaların getirdiği düzeyli siyah beyaz linol baskılar artistik kaliteleri ile tanınırlar.”*²² Çalışılan bir atölyenin olması ve bu sanatın resimsel anlatım gücünün anlaşılmaya başlaması, sanatçıların bu sanat dalına olan ilgisini arttıran nedenlerdendir.

1950'li yılların sonu ve 1960 sonrasında atölyeden mezun olup gravür tekniğinde çalışmalarını sürdürüp bu alanda tanınan sanatçılarımız; Gündüz Gölönü, Ercan Gülen, Devrim Erbil, Ali Teoman Germaner, Güngör İblikçi, Asım İşler gibi günümüzün önemli sanatçılarıdır. Bu sanatçılarımız arasında *“Gündüz Gölönü gravürü Paris'te ünlü İngiliz grafikçisi Hayter'de öğrendikten sonra, rengin lezzetini bakır kazılarına aşıladı. Yeşillerin, kırmızı ve pembelerin güzel senfonilerini kuran düzenlemelerinde çekicilik beliriyor.”*²³

Resim 12: Gündüz Gölönü, Baltalı Figür, Renkli Gravür.

²² A.İşler, **“Gravür Atölyesi ve Eğitimde 100 Yıl”**, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel sanatlar (İstanbul, 1987), s.yok

²³ N. Berk ve K.Özsezgin, **“Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi”**, (İstanbul, 1983), s.100

1969 yılında akademinin adı değiştirilerek İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi adını aldı. 1977 yılında Prof. Sabri Berkel'in emekliye ayrılması ile baskıresim atölyesi başkanlığını Doç. Fethi Kayaalp üstlenmiştir. Kayaalp, Akademi'deki öğrenciliği sırasında baskı tekniğini Lévy'den öğrenmiştir. Sanatçı, teknik ustalığının yanında sağlam bir çizim anlayışıyla farklı baskıresim tekniklerini ortak bir resim anlayışı içerisinde ele almaya çalışmıştır.

Fethi Kayaalp, eserinin tümüyle usta bir desenci ve bir gravürücü olarak beliriyor. Siyah-beyaz desenleri ile tahta kazıları ve litografileri –taşbaskıları- onun renkçiliğini gölgeler görünse de, kimi renkli, gravürlerinde ve “Balıklar” gibi büyük yağlıbovalarında hayli seçkin bir “valör” duygusu da beliriyor.²⁴

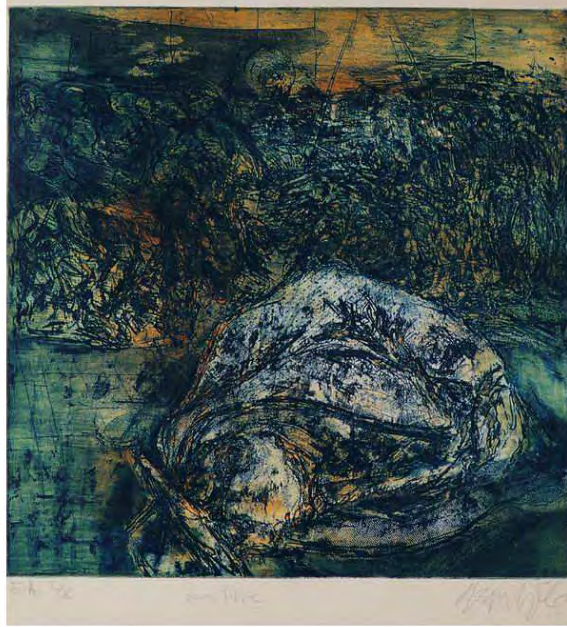
Resim 13: Fethi Kayaalp, Gravür, 90x70cm, 1967, İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Kayaalp'in görevde olduğu dönemde baskıresim atölyesi ek bir atölye ile genişletilerek taşbaskı ile baskıresim eğitimi bu atölyede sürdürülmüştür. Aynı yıllarda baskıresim atölyesi “Grafik Bölümü”nde eğitim vermeye başlamıştır. 1970–74 yılları arasında Paris'te gravür çalışmaları yapan Asım İşler, yurda döndükten sonra 1981

²⁴ Aynı, s.94

yılında Fethi Kayaalp'in atölyedeki görevinden ayrılması sonucu kuruma öğretim görevlisi olarak atanmıştır. Asım İşler, manzara, figür ya da metafizik öğelerden yararlanarak oluşturduğu “*çalışmalarında araştırmacı ve metodlu bir dinginlik egemendir. Özellikle gravürlerinde kat kat görülen figüratif kuruluşun katmanlar halinde ayrışarak üstte sanatçının soyutu arayış serüvenini anlatır.*”²⁵

Resim 14: Asım İşler, Gravür, 49x48cm

1982 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Mimar Sinan üniversitesi adını alarak günümüzde Milli Savunma Bakanlığı tarafından 1993 yılında tahsis edilen tarihi Tophane-i Amire binasında, halen aynı adla öğretime devam etmektedir. Prof. Süleyman Saim Tekcan'ın diğer birçok sanat eğitimi veren yüksekokullarda olduğu gibi İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi bünyesinde kurduğu “Grafik Bölümü Özgün Baskı Atölyesi” günümüzde Mimar Sinan Üniversitesinde varlığını etkin olarak sürdürmektedir. Bu atölye, grafik bölümüne ait olup, bugün bütün sanatsal baskı tekniklerinin olanaklarına sahip, Batıda ve Doğuda gözlenen aynı alandaki gelişmiş örnekleri aratmayacak bir yapı ortaya koymaktadır. Leopold Lévy'nin kurmuş olduğu bu atölye ise yeni binada halen aynı donanımla resim öğrencileri tarafından kullanılmaktadır.

²⁵ S. Başkan, “**Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türk Ressamları**”, (Ankara,1991), s.115

1990'lı yıllarda, Grafik Bölümü Özgün Baskı Atölyesi'nde Prof. Yurdaer Altıntaş'ın düşünsel boyutta, Prof. Ali Teoman Germaner ve konuk öğretim elemanı olarak Prof. Ergin İnan'ın farklı teknik çözümler üzerindeki söylemleri ile lisans ve lisansüstü öğretim programındaki genç sanatçılara sağladıkları katkılar, Özgün Baskı Atölyesi'ndeki çalışmaları daha etkin hale getirmiştir.

Atölyede öğretim üyeleri Prof.Dr. Ayşegül İzer ve Arş. Gör. T. Melih Görgün tarafından yönlendirilen genç sanatçıların, çağdaşları ile aynı atmosferi solumaları amaçlanmaktadır. Eğitime katkıda bulunan öğretim elemanlarının uluslararası sanat pazarında grafik sanatı yoluyla ilişkiler kurmalarının sağlandığı, Özgün baskı Atölyesi'nde dünyanın değişik ülkelerinden gelen konuk sanatçılar hem bireysel olarak çalışıp, özgün eserler üretmekte hem de seminerler vermektedirler. Yugoslavya, Norveç, Finlandiya, Fransa, Danimarka, Hollanda, Almanya gibi ülkelerden gelen bu sanatçılar atölyeye uluslararası bir kimlik de kazandırmışlardır. Atölyede eğitim veren sanatçılar yaklaşık 40 ayrı ülkede açılan uluslararası sergilere davetli olarak katılım göstererek, kişisel sergiler açmaktadırlar.

Resim15: Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim ve Grafik Bölümleri'ne ait baskiresim atölyeleri.

2.2. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü

Ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirmek ile öğretim meseleleri konusunda araştırma ve yayımlar yapmak amacıyla 1932 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Ankara'da

kurulmuştur. Güzel sanatlar eğitimi için Almanya'ya gönderilen beş öğretmen Hayrullah Örs, Malik Aksel, Şinasi Barutçu, İsmail Hakkı Uludağ, Mehmet Ali Atademir 1931 yılında yurda dönerek, 1932-1933 öğretim yılında o zamanki adıyla, Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiyesi Enstitüsü'nde, Resim-İş Eğitimi Bölümü'nü kurmakla görevlendirilmişlerdir. *“O yıllarda İstanbul'da Güzel Sanatlar Akademisi dışında, sanat eğitimi veren yegâne okul Gazi Terbiye Enstitüsü Resim-iş Bölümüydü. Sanatçı hocaların en değerli olanları bu bölümde sanatçı öğretmen yetiştirme görevini üstlenmişlerdi.”*²⁶

1935 yılında enstitüde, Almanya'da Tatbiki Güzel Sanatlar Okullarında öğrenim görmüş, grafik, yazı ve tasarım derslerinde Şinasi Barutçu ve Hayrullah Örs eğitim vermeye başlamıştır. Barutçu, grafik dersinde kullanılmak üzere yine aynı yılda bir pres yaptırmış, ancak teknik yetersizlikler nedeni ile bölümün açıldığı yıllardan 1960'lı yıllara kadar gravür (çukur baskı) çalışmaları bölümde yapılamamış, grafik dersi kapsamında öğrencilere reklam grafiği ve tasarım özgün baskiresim adına da sadece monotip baskı ve linol-ağaç kalıplar ile yüksek baskı tekniğinde çalışmalar yaptırılabilmiştir. *“Özel ilgi ve yetenek gösteren öğrencilere bu tekniklerle daha çok çalışma olanağı verilir. Bu çalışmalarda, özellikle linol oyma-basma tekniği ile çok başarılı öğrenci eserleri yapıldığını biliyoruz.”*²⁷

Gazi Terbiye'de ilk defa sergiler, belli resimler yapılmış o da metal gravür yok, litografi yok linol oyarak basılmış. Ben talebe olarak gittiğimde Gazi Terbiye'de merdiven altı linol ile doluydu. Linol çünkü kaşık ile arkasından basılabiliyor. Gazi Terbiye'de linol ile sergilenebilir baskiresimler yapılmış fakat hiçbir zaman böyle galerilerde ya da Devlet sergilerinde sergilenecek gibi değil, Gazi Terbiye'nin talebe sergilerinde sergilenmiştir. Benim talebeliğimde Şinasi Barutçu tarafından “Grafik” dersleri ilk kez Gazi Terbiye'de yapılmıştır. Şinasi Barutçu bir de küçük broşür gibi bir kitap yazmış linol oyma ile ilgili.²⁸

²⁶ M. İcmeli, **“Bir Öğrenci Gözüyle 1950-1953 Yıllarında Gazi Eğitim Enstitüsü ve Resim-İş Bölümü”**, Üç Kuşak Gazi Eğitimli Sanatçılar, (Ankara, 2006), s.46

²⁷ M.Ashier, **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**, (İstanbul, 1989), s.161

²⁸ M. Ashier, Sanatçı ile Yapılan **“Türkiye’de Özgün Baskiresim”** Konulu Söyleşiden, 10 Ocak 2008

Resim16: Şinasi Barutçu'nun öğrenciler için hazırladığı linol oyma ile baskiresmi anlatan kitabı.

Şinasi Barutçu'nun grafik derslerinde özgün baskiresme gösterdiği ilgi, onun bu alandaki uğraşlarından anlaşılabilir. Bölümde o yıllarda baskiresim çalışmaları sınırlı olmasına rağmen, günümüzün özgün baskiresim sanatçılarından ilk kuşak Gazi Eğitim Enstitüsü'nde yetişmiş ve mezun olmuşlardır. Bu sanatçılarımız, Mustafa Aslıer, Nevzat Akoral, Muammer Bakır, Mürşide İçmeli, Süleyman Saim Tekcan'dır. Bu sanatçılardan pek çoğu alanlarında uzmanlaşmaları için sınav ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yurtdışına gönderilmişlerdir.

Resim 17: Mustafa Aslıer, Bekleme Salonunda, Linol Baskı, 17x19,5cm, 1947

1962 yılında Nevzat Akoral ve Muammer Bakır grafik alanında uzmanlaşmaları için A.B.D.'ye gönderilmiş, yurda döndüklerinde ise bölümde ders olarak okutulan

grafik, “Grafik Sanatlar” adı altında anasanat dalı haline getirilmiştir. Bu sayede baskiresim çalışmalarına ağırlık verilmeye başlanmıştır. 1960’larda Nevzat Akoral ve “*tahta liflerine plastik bir değer verebilen Muammer Bakır*”²⁹ gibi sanatçıların Anadolu kültürüne ait yöresel öğeler kaynaklı siyah-beyaz kompozisyonları, o dönemde baskın olan Batı kültürü egemenliğine bir karşı duruş niteliği taşıdığı gibi, özgün baskiresim sanatımızın karakterini belirleyici bir özellik taşımaktadır. Muammer Bakır’ın grafik derslerini yürüttüğü dönemdeki öğrencisi Ümit Sarıaslan, onu şöyle tanımlamaktadır;

... ona asıl ününü veren, Munch’u kışkandıracak ana-çocuk gravürüdür. Bir ağaç baskıdır bu. Biri o baskiresim, öteki mucizevi bir denk getirişle tarla süren köylü gravürüdür. O da bir ağaç baskı. Hani dilde pelesenk ne ise, Türk baskiresim sanatında da Muammer Bakır’ın bu iki resmi “o” dur.³⁰

Resim 18: Muammer Bakır, Tarla, Ağaç Baskı, 29x50cm.

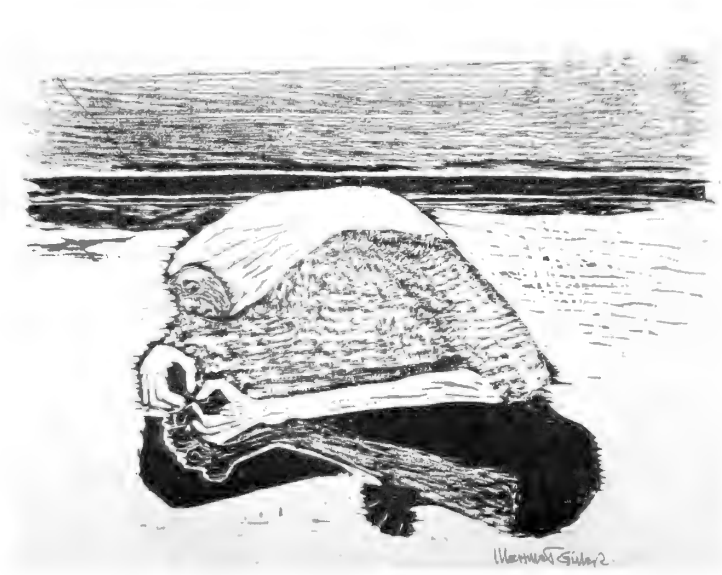
1965 yılında bölüme, İngiltere’de grafik eğitimi gören Mürşide İçmeli’nin grafik sanatlar öğretmeni olarak atanması ile birlikte bölümde ciddi anlamda grafik ve baskiresim çalışmaları yapılmaya başlamıştır. Mürşide İçmeli 1966 yılında iyi bir gravür atölyesi kurmuş olmasına rağmen, atölye için yaptırılan baskı preslerinden iyi sonuç alınamamış, bu sebeple çalışmalar yine yüksek baskı tekniği ile sınırlı kalmıştır. 1965-70 yılları arasında bölüme dört pres daha yaptırılmış ve bu yıllara kadar sadece yüksek baskı tekniğinde çalışmalar üretilebilmesine neden olan atölye donanımı bu

²⁹ N. Berk ve K. Özsezgin, “**Cumhuriyet Dönemi Türk Resmî**”, (İstanbul, 1983), s.102

³⁰ N. Altunya, **Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Orta Öğretim Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980) 80.Yıl**, (Ankara, 2006), s.586

sayede genişletilmiştir. Günümüzde ise bölümde aynı atölye donanımı halen kullanılmaktadır. İçmeli, hem gravür atölyesini geliştirmek hem de daha nitelikli bir eğitim verebilmek adına çalışmalarını sürdürmüş, teknik olanaksızlıklara rağmen bölümde baskıresim tekniklerinin ileri düzeyde uygulanabilmesine olanak sağlamıştır. Mürşide İçmeli'nin görevi öncesi ve sırasında,

... özgün baskıresim ikinci kuşak sanatçıları yetismeye başlamıştır. 1961-64 İlhami Ercivan, 1962-65 Atilla Atar, Mehmet Güler, Adem Genç, 1963-66 Hüseyin bilgin, 1964-67 Gören Bulut, Ahmet Aydın Kaptan, Behiye Eyikan, M. Zait Büyükişleyen, 1965-68 Hayati Misman, Hasan Pekmezci ve 1966-69 İhsan Çakıcı, Abdurrahman Kaplan, Yüksel Bingöl, Şükrü Ertürk gibi sanatçılar bölümden mezun olmuşlardır.³¹

Resim 19: Mehmet Güler, Köylü Kadın, Ağaç Baskı, 38x40cm, 1969

1969-70 yılları arası, Smithsonian Baskı Atölyesi profesörlerinden Paul Lingren, Amerikan Kültür Merkezine gelmiş ve sanatçının düzenlediği Workshop'a, İstanbul ve Ankara'dan pek çok sanatçı katılmış ve sertifika almışlardır. Veysel Erüstün, Mustafa Asher, Mürşide İçmeli, Nuri Abaç, Olcay Tekin, Mustafa Pilevneli bu sanatçılardandır. Veysel Erüstün, Workshop'a en çok ilgi gösteren sanatçılardan biri olmuş, Lingren ülkesine geri dönerken presi Erüstün'e bırakmış ve bir süre çalışmalar bu preste devam etmiştir.³²

³¹ G. Akalan, **Gravür**, (İstanbul, 2000), s.126

³² Aynı, s.128

Hayati Misman, Almanya Kassel Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirmiş, 1975 yılında kuruma öğretmen olarak atanmış ve daha sonraları baskı atölyelerinin yönetimini Mürşide İçmeli'den devralmıştır. Yine 1979 yılında kurum mezunu Hasan Pekmezci, kuruma öğretmen olarak atanmış ve burada elek baskı (serigrafi) atölyesini kurarak yönetimini üstlenmiştir. Hayati Misman 1986 yılında kurumdan ayrıldıktan sonra gravür atölyesinin yönetimini Güler Akalan devralmış ve halen görevine devam etmektedir. Misman, 1986 yılında Bilkent Üniversitesi'nde 1987 yılında Hasan Pekmezci Hacettepe Üniversitesi'nde özgün baskıresim atölyelerini kurarak, baskıresim sanatının yaygınlaşması için uğraş vermişlerdir.

Güzel Sanatlar Akademisi'nde Batı kaynaklı olarak başlayan özgün baskıresim çalışmaları, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü sayesinde Anadolu'ya sıçramasıyla ülkemizin kültür ve değerlerine dayalı özgün baskıresim sanatımız oluşturulabilmiştir. Bu dönem baskıresim sanatçılarının resimlerinde Anadolu insanını konu edinmiş olmaları, özgün baskıresme geniş bir izleyici kitlesi kazandırmış olduğu söylenebilir. Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde yapılan baskıresim ile ilgili önemli çalışmalar neticesinde, özellikle 1980'lerden sonra bölümden mezun olan birçok sanatçımızın ülkemizdeki eğitim kurumlarında baskıresim atölyeleri kurmuş olmaları, Gazi Eğitim Enstitüsü'nün baskıresim sanatının ülkemizde yayılmasına ve geliştirilmesine olanak sağladığı, baskıresim alanında duyulan eğitim sıkıntısını gidermeye başladığı söylenebilir.

2.3. İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu-Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Türk endüstrisi ve el sanatlarına özgün anlamda desen, renk ve şekil kazandırmak için bu alanda yeni çalışmalar yapacak sanatçıları yetiştirmek amacıyla, 20. y.y.'in başlarında Batı'da açılan "Uygulamalı Güzel Sanatlar Okulları" ve Alman "Bauhaus" modeline göre 1957 yılında İstanbul'da kurulmuştur.

Özellikle 19. dan 20. yüzyıla dönüm yıllarında yeni yapı ve biçim anlayışının başlamasıyla bu okullar en büyük gelişmeyi göstermişlerdir. ... Güzel sanatlar okullarının öğretim ve araştırma çalışmaları ile el sanatı endüstri ürünlerinin kalitesi hızla yükselmiştir. Bu gelişme 1919'dan sonra Weimar ve Dessau'da Bauhaus güzel sanatlar okullarının kurulması ile bütün dünyada güzel sanat eğitimi etkileyecek bir düzeye ulaşmıştır.

Bauhaus'un öğretim üyeleri arasında Gropius, Klee, Moholy-nagy, Kandinski, Schlemmer, Feininger gibi ünlü sanatçıların yer aldığı düşünülürse, bu okulun yaratıcı araştırmaya ne kadar önem verdiği anlaşılır. Bu okulda öğretmenler eski Yunan üniversitelerinde olduğu gibi öğrenci için araştırmacı ve yaratıcı düşüncenin birer kaynağı durumunda idiler. Bauhaus hiçbir zaman sanat için kalıplar yaratacak kuralların yayıcısı olamamıştır. Bütün sanatçılara, maddeye, tekniğe, gereksinmeye ve biçim arıklığına uygun yapıtlar yaratabilmek için araştırmacı çalışmayı telkin etmiştir. Bu düşünce zamana dayanıklı olduğu için kısa zamanda bütün batı ülkelerinde güzel sanat okul ve akademilerinin temel ilkesi olmuştur.³³

Bu anlamda Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu'nda eğitim gerçekçi ve yalın bir kurala dayanmaktadır;

Var olan malzeme ve tekniklerle, resmetme ve biçim verme öğelerinin gücünü ortaya çıkaracak, öğrencinin yaratıcı ve yapıcı güçlerini uyarıp geliştirecek araştırmalar yapmak. Bu ilkeye göre araştırmalar sürerken öğretici durumunda olanlar sonuçları gözleyerek oluşan yeniliklerin bilincine vardırma görevini yüklenmişlerdir.³⁴

Bu eğitim sisteminde amaç, öğrencilerin yeteneklerinin hangi doğrultuda olduğunu saptayıp, yetiştirmektir. Bu anlamda öğrenciler yetenekli ve istekli oldukları alanda eğitim görebilmektedirler.

1958 yılında Musatafa Aslier, İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Grafik Bölümü'ne öğretim üyesi olarak atanır. Bölümde öğretim, serbest yaratma grafisi ve uygulamalı grafik adlı iki ana eksen üzerine kurulmuştur. Aslier, yaratma grafiği (serbest grafik) çalışmalarının sorumluluğunu üstlenir. Pres ve diğer donanımları ile tam sayılabilecek yüksek baskı, çukur baskı (metal gravür) ve taş basma (litografi) atölyelerinin kurulmasını sağlar. Öğrenciler bu eksenin birinde yoğun çalışabilmeyi seçebilmektedirler.

35

*“(...) Mustafa Aslier, İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Grafik Bölümü'ne atanmasından sonra, bu okulda özgün baskı çalışmaları, çeşitli sanatçıların eğildiği bir alan olma özelliğine kavuşur.”*³⁶ Kurumun baskiresim atölyesinden öğrencilerin yanında, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin atölyelerinin tadilatı olması nedeniyle *“evinde küçük bir presi olmasına karşın, Aliye Berger de okulun olanaklarından*

³³ M.Aslier , **“Var Olmayana Biçim Vermek”**, (İstanbul, 1980), s. 27-28

³⁴ **Aynı**, S.91

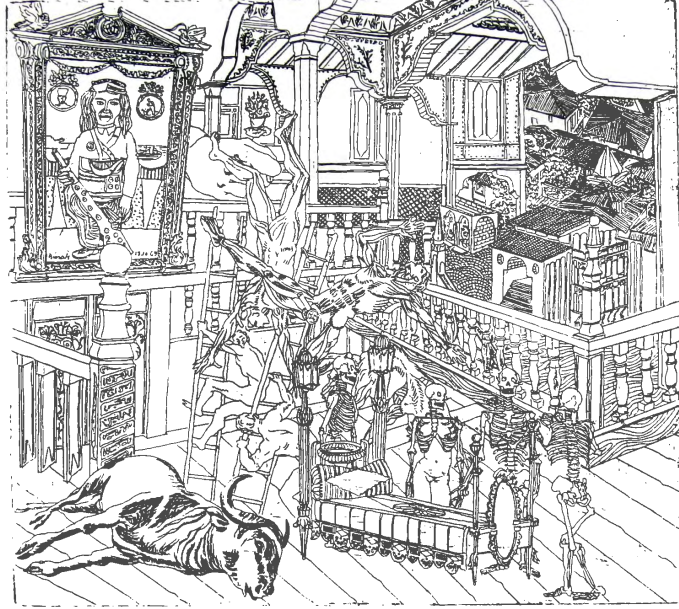
³⁵ M.Aslier, **“Cumhuriyet Dönemi ile Gelişen sanat”**, **Türk Plastik Sanatları**, (İstanbul, 1998), s.20

³⁶ K. Özsezgin, **“Cumhuriyet'in 75 Yılında Türk Resmi”**, (Ankara, 1998), s. 67

yararlanmış, Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Cihat Burak da bu alanda eserler vermişlerdir.”

37

Resim 20: Cihat Burak, Şer Kuvvetlerin Saldırısı, Gravür, 29x31,5cm

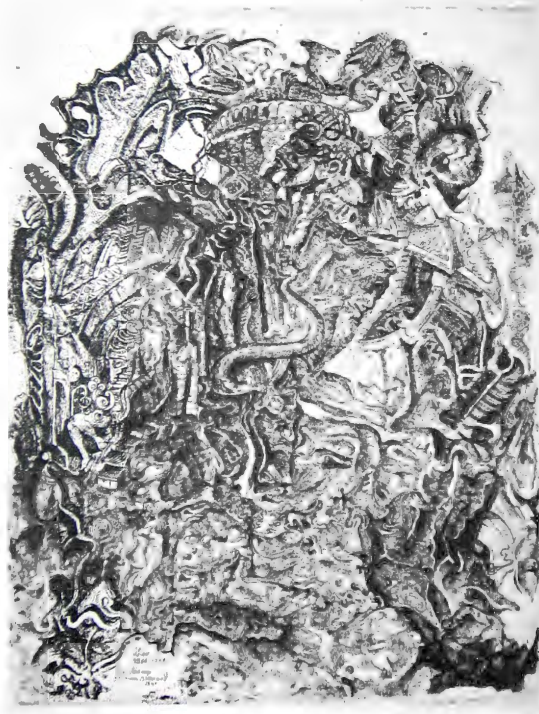
“Bu atölyeden kurum içinde ya da kurum dışında eser üreterek, ülkemiz sanatçıları arasına katılanlar: Erol Deneç, Uğur Üstünkaya, Mustafa Pilevneli, Ergin İnan ilk kuşak sanatçılarıdır.”³⁸ Erol Deneç, kurumdan mezun olduktan sonra Viyana’ya yerleşmiş ve buradaki çalışmalarında büyük ölçüde Viyana’nın sanatından etkilenmiştir. Deneç’in çalışmalarında;

İlk denemelerinde dikkati çeken karakteri son çalışmalarında da görebiliyoruz: Bir çeşit “erotik sürrealizm. Resimde erotizm, hatta pornografi, genç Viyanalı ressamların araştırmalarında beliren bir tasa. Dünyayı saran seks dalgasının plastik sanatlara, resime ve heykele de sirayet etmesi normal bir olay. Ne var ki Erol Deneç, çalışmalarının tümü bakımından erotik bir ressam sayılmaz. Birbiri içine bağlanmış, istiflenmiş, seçilmezlik ile karışmış vücutlar, yüzler, anatomik nesnelere duygusunu uyandıran biçimler erotizmden çok sürrealizm’e yakınlaşan düzenlemelerdir.”³⁹

³⁷ G. Akalan, **Gravür**, (İstanbul, 2000), s.135

³⁸ Aynı, s.135

³⁹ N. Berk ve K. Özsegin, “**Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi**”, (İstanbul, 1983), s.104

Resim 21: Erol Deneç, Şahmeran, Gravür, 22x17cm, 1966-67

Mustafa Aslıer'in sanatçı ve eğitimci olarak özgün baskıresim alanında kurumda gerçekleştirdiği çalışmalar sonuç vermiş ve Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nu kısa sürede Devlet Güzel Sanatlar Akademisi ile Gazi Eğitim Enstitüsü'nün yanında, bu alanda üçüncü bir merkez olarak bilinmesini sağlamıştır. Yine "Aslıer atölyesinden 1970 sonrası kendini gösteren sanatçılar: Yalçın Özel, Kadri Özyayten, (iki sanatçı daha çok serigrafi tekniğinde ürünler vermektedir) Muammer Durmuş, Emre Becer, Sema Ilgaz Temel ve Tayfun Erdoğan'dır." ⁴⁰

Günümüzde ise "Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi" adını alan kurum, halen Grafik Bölümü'nde Sema Ilgaz Temel, Emin Koç, Yusuf Ziya Aygen gibi özgün baskıresim sanatımızda önemli yere sahip genç kuşak sanatçı ve öğretim elemanları ile eğitim vermeye devam etmektedir. Ayrıca Mustafa Aslıer, halen bölüm derslerine katılarak kendi çalışmalarını sürdürdüğü gibi deneyimlerini öğrencilerle paylaşmaya devam etmektedir.

⁴⁰ G. Akalan, **Gravür**, (İstanbul, 2000), s.138

Resim 22: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Özgün Baskıresim Atölyesi.

2.4. 1980 Sonrası Gelişmeler

1980 sonrası özgün baskıresim sanatımızda gözlenen gelişmelerin temelinin 1970'li yıllarda atılmaya başlandığını söyleyebiliriz. Ülkemizde Cumhuriyet sonrasında baskıresim sanatının başlangıç ve yayılma merkezlerinin bu üç sanat eğitimi kurumu olduğu görülmektedir. Özgün baskıresim sanatımızın bu denli hızlı gelişmesine, sanat eğitimi kurumlarımızın baskıresme gereken ilgiyi göstererek sanat dünyamıza bu alan üzerinde uğraş veren sanatçılar ve öğretim elemanı yetiştirmelerinin etkisinin büyük olduğu söylenebilir. 1970'de bu eğitim kurumlarının bir uzantısı olarak, İstanbul Eğitim Enstitüsü, Samsun Eğitim Enstitüsü ve İzmir Buca Eğitim Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Bölümleri'nde özgün baskıresim çalışmaları başlamış, ancak farklı nedenlerden dolayı özgün baskıresim alanında bu üç kurum kadar etkili olamamışlardır. Bu yayılmanın ardından sanatçılarımız, bu alanda hem sanatsal hem de teknik açıdan çağdaş dili yakalayabilmek uğruna kendi çabaları ile bir devlet kurumuna bağlı kalmaksızın özel baskı atölyeleri kurarak baskıresme katkıda bulunmuşlardır.

1980 sonrasında ekonomik koşulların elverdiği ölçüde teknik sorunların ortadan kalkması, baskıresim ile uğraşan sanatçıların birbirleriyle olan etkileşimleri ve en önemlisi baskıresmin ülkemizde tanınarak alıcı buluyor olması, sanatçıların baskıresim çalışmalarını olumlu yönde etkilemiştir. Ülkemizde baskıresmin tanınmasına ve uygulanabilmesine yardımcı olan diğer bir faktör de çeşitli özel ve resmi kurumların düzenledikleri ulusal özgün baskıresim yarışmalarıdır.

Devletten önce, Yaşar Holdingin bir kuruluşu olan Viking sanayii iki yıldır (1985-86) ödüllü özgün baskiresim sergisi düzenlemekte. Plastik Sanatları yalnız boya resim olarak kabul eden ve ödüllü yarışmaları sadece pentür alanında düzenleyen bir çok kuruluşa, çağdaş sanat çalışmalarında, özgün baskiresmin de bir yeri olduğunu gösterdiler. Ayrıca Galeri Nev ABC yayın eviyle iş birliği yaparak, Batıda olduğu gibi, sadece özgün baskiresmin sergilendiği ve pazarlandığı bir galeri açtılar ve bu alanda gelişmiş ülkeler ile ilişki kurarak Türk baskiresminin dışarıda pazarlanması arayışı işine girdiler. Bütün bunlar özgün baskiresmin, gelişimi ve geleceği bakımından olumlu çabalar.⁴¹

Devlet Resim Heykel Sergisi olarak düzenlenen geleneksel sergi, 1989 yılından itibaren resim, heykel, özgün baskiresim, seramik dallarında ayrı ayrı ödüllendirilerek düzenlenmeye başlanmıştır. Her bir dalda verilen ödül tutarının eşit olması ile baskiresme verilen değer diğer dallar ile eşitlendiğini ve kabul gördüğünü söyleyebiliriz. Son zamanlarda düzenlenen sergilere sanatçıların baskiresim ile katılım sayısı ölçüt alındığında, bu sanata olan ilginin büyük oranda artış gösterdiğini söyleyebiliriz.⁴²

Yine o yıllarda bu alanda uğraş veren sanatçılarımızın pek çoğu belli başlı uluslararası karma baskiresim sergilerine davet edilmektedirler. “*Gravürcülerimizin seçkin eserlerinden kurulu sergiler Bükreş, Moskova, Sofya, Budapeşte, Varşova, Berlin, Tunus, Cezayir, Prag, Leningrat ve Bakü gibi çeşitli şehirlerde açıldı.*”⁴³ Bu sayede baskiresim sanatımızın özgünlüğünü yakaladığı kadar evrensel değerleri de yakalayabildiğini söyleyebiliriz. Ayrıca teknik anlamdaki donanım ve makineler önceleri yurt dışından getirilirken, ülkemizde daha ucuza mal edilerek yaptırılma olanağı doğmasının, üniversitelerimizdeki baskiresim atölyelerinin ve özel kuruluş veya kişiye ait baskiresim atölyelerinin artmasını kolaylaştırmıştır.

Mustafa Asher gibi, Hayati Misman gibi, birçok sanatçı kişisel çalışmaları için gereken atölye düzeni gerçekleştirdiler. Süleyman Saim Tekcan her türlü baskı tekniğinin yapılabildiği, tüm sanatçılara açık büyük bir baskı atölyesini gerçekleştirdi. Batı standartlarına göre hazırlanmış bu sanat merkezi övgüye değer. Gören Bulut kendi olanaklarını zorlayarak sanatçılara açık bir özgün baskı atölyesi kurdu.⁴⁴

⁴¹ M.İçmeli, “**Çağdaş Açından Türk Grafik Sanatları**”, Türkiye’de Sanatın Bugünü ve Yarını (Ankara, 1985), s.65

⁴² H. Pekmezci, “Baskiresim Sanatı ve Türk Baskiresim Sanatı Üzerine”, **İçel Sanat Kulübü**, S.105 (Mersin, 2001), s.16

⁴³ N. Berk ve K.Özsegin, “**Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi**”, (İstanbul, 1983), s.97

⁴⁴ M.İçmeli, “**Çağdaş Açından Türk Grafik Sanatları**”, Türkiye’de Sanatın Bugünü ve Yarını (Ankara, 1985), s.64-65

Özgün baskiresim sanatımızın gelişmesine, sanat eğitimi kurumlarımızın baskiresme gereken ilgiyi göstererek sanat dünyamıza bu alan üzerinde uğraş veren sanatçılar ve öğretim elemanı yetiştirmelerinin etkisinin büyük olduğu söylenebilir. 1980'den sonra baskiresim atölyeleri Güzel Sanatlar ve Eğitim Fakültelerinde kurulmaya devam etmiş, Güzel Sanatlar Akademisi, Gazi Eğitim Enstitüsü ve İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu'ndan 1970 ve sonralarında mezun olarak, adlarını duyurmuş genç kuşak sanatçılarımız arasında; Hasip Pektaş, Ayşegül İzer, Emin Koç, Bilgehan Uzuner, Hayri Esmer, Hasan Kıran ve Yusuf Ziya Aygen'i sayabiliriz. Bugün, ülkemizde baskiresmin yayılması ve geliştirilmesi adına bu üç eğitim kurumunun dışında Ankara Hacettepe Üniversitesi ve *“Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nin gösterdiği gelişme çizgisi şimdi her üniversitesi olan kentimizde izlenmektedir.”*⁴⁵

2.5. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

2.5.1. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin Kısa Tarihçesi

Anadolu Üniversitesi'nin temelleri, 1958-59 öğretim yılında Eskişehir Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu ile atılmıştır. Anadolu Üniversitesi'nde, üç büyük ilimiz olan İstanbul, Ankara, İzmir'in dışında Anadolu'da Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu kurma projesi ise o zamanki Anadolu Üniversitesi Ticari İlimler Akademisi Başkanı olan Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen tarafından başlatılmıştır.

(...) resim, heykel, seramik, grafik gibi dallarda öğretim elemanlarını Eskişehir gibi bir taşra bozkırına getirebilmek hayli zor, hatta imkansız gibiydi. Buna rağmen 1976 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi ve o tarihlerde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olan İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu yöneticilerini ve hocalarını ziyaret ederek, düşüncemi açıp yardım istedim.⁴⁶

Bu girişimden sonra Yüksekokul için gerekli fizik, mekan ve donanımın teminine başlanmış, geçen 6 yıllık sürede Akademi, “Anadolu Üniversitesi” adını alırken, Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen de üniversitenin rektörlüğüne atanmıştır. O yıllarda

⁴⁵ M. Aslier, “Cumhuriyet Dönemi ile Gelişen sanat”, **Türk Plastik Sanatları**, (İstanbul, 1998), s.22

⁴⁶ Y. Büyükerşen, **“Anadolu Bozkırında Bir Güzel Sanatlar Fakültesi'nin Öyküsü”**, Sanat Çevresi, S.199,(Mayıs, 1995), s.55

Yükseköğretim Kurumu Kanununun öğretim üyelerinin unvan yükseltmeleri için bir başka kurumda rotasyona tabi tutulmasına imkan veren uygulama ile yüksekokulların kanun çıkarmak mecburiyeti olmadan kurulabilmesini sağlayan yapısı sonucu, 1983 yılında 2809 sayılı kanun ile bugünkü Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, “Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu” adıyla kurulmuştur.

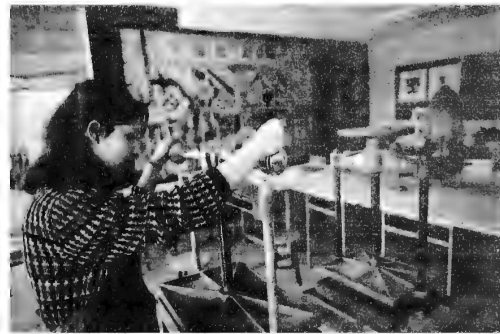
Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen, Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu’nun yöneticiliğine, asıl bilim dalı “Maliye” olan ve o dönemde Büyükerşen’in yardımcılığını yapan Prof. Dr. Engin Ataç’ı atamıştır. Prof. Dr. Engin Ataç’ın sanat ve sanatçıya olan duyarlı tavrı ve özverili çalışmaları sonucu Yüksekokul, 1985-86 öğretim yılında Grafik ve Seramik bölümlerinde eğitim ve öğretime başlamıştır. Bu bölümlerin ders programları, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nin uyguladığı Bauhaus eğitim sistemine göre, çağdaş eğitim anlayışında oluşturulmuştur. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Mimar Sinan Üniversitesi ve Ankara Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nden öğretim elemanları ile alanlarında uzman kişiler haftanın belirli günlerinde Eskişehir Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu’na gelerek bu bölümlerde ders vermişlerdir. Mürşide İçmeli, Ali İsmail Türemen, M. Turgay Erem, Ünaç Erem, Dinç Gürs, Turgut Tuna, Fuat Kökek, Murat Dorkip, Ferhat Dorkip, Meral Erez, Cemal Erez, Halis Biçer, Mehmet Özer, Nuri Temizsoylu, Aykut Özbay, Tan Oral, Semih Balcıoğlu, Erim Gözen, öğretim elemanı olarak yüksekokulda ders veren isimlerden bazılarıdır. Prof. Ali İsmail Türemen, Prof. Mehmet Turgay Erem ve Öğretim Görevlisi Ünaç Erem okulun kadrolu öğretim elemanı olarak çalışmışlardır.

1985-86 eğitim döneminde Grafik ve Seramik Bölümlerine ilk öğrencilerini alan Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu, 11. 07. 1992 tarihinde “Güzel Sanatlar Fakültesi” adını aldı. Fakülte, bugün Grafik, Çizgi Film (Animasyon), Resim, İç Mimarlık, Heykel, Seramik, Baskı Sanatları ve Temel Sanat Eğitimi bölümleriyle lisans ve lisansüstü eğitimini ileri teknolojik olanaklar ile verebilen çağdaş bir eğitim kurumu olmuştur.

Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 1986 yılında açtığı Anadolu Üniversitesi Palet Sanat Galerisi ile sanatsal faaliyet ve sorumluluklarını eğitim kurumunun alanı dışına da taşımıştır. Palet Sanat Galerisi'nin amacı, sanatı topluma ulaştırmak ve üniversite ile toplumun bütünleşmesini sanat etkinlikleri aracılığı ile sağlamak olmuştur. Galeri'nin, çok sayıda sanatçı ile sanatseveri bir araya getirerek, Eskişehir'de sanatçı ve izleyici arasındaki iletişimin sağlanması ve sergi izleme alışkanlığının giderek artmasında yararlı olduğu söylenebilir. Galeride ayrıca çok sayıda Türk ve yabancı baskiresim sanatçısının eserlerinin sergilenmesi için özel çaba harcanmıştır.

2.5.2. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Baskı Sanatları Bölümü ve Baskiresim Çalışmaları

Fakültede özgün baskiresim atölyesi 1987 yılında Prof. Atilla Atar tarafından kurulmuştur. Özgün baskiresim atölyesi, o yıllarda fakültede ilk kurulan bölümlerden biri olan Grafik Bölümü öğrencilerine, daha sonraları 1991-92 öğretim yılından itibaren Resim Bölümü öğrencilerine eğitim vermeye başlamıştır. Grafik Bölümü özgün baskiresim dersleri Prof. Atilla Atar, Yrd. Doç. Gonca İlbeyi ve Yrd. Doç. Saime Hakan Dönmezer tarafından tüm baskiresim tekniklerinin uygulanmasıyla yürütülmüştür. Ayrıca resim bölümü öğrencileri, baskiresim derslerini seçmeli olarak Atilla Atar yönetiminde almıştır.

Resim 23: Grafik Bölümüne Ait Serigrafi Atölyesi ve Resim Bölümüne Ait Özgün Baskiresim Atölyeleri.

2.5.2.1.Baskı Sanatları Bölümü

Baskı Sanatları Bölümü'nün altyapısı ve oluşumunun başlangıcı fakültenin ilk kurulduğu yıllara dayanır.1987 yılında kurulan baskıresim atölyeleri çok kısa zamanda tam donanımlı olarak hizmet vermeye başlamış, öğrenciler nitelikli baskıresimleriyle sergilerde, yarışmalarda boy göstermişlerdir. Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulunun kuruluş programında bulunan Baskı Sanatları Bölümü için istenen koşulların oluşması ile bölüme 2000-2001 Öğretim yılında öğrenci alımına karar verilmiştir. Bölümün kuruluş amacı, *resim denince sadece pentürün akla geldiği, bu alanda baskıresmin de var olduğunun bilinmesinden hareketle ülkemizin gereksinim duyduğu elemanları ve sanatçıları yetiştirmektir.* Zaman içinde genişleyen atölyelerin, pres gereksinimini karşılamak üzere, Prof. Atilla Atar denetiminde pres üretimi için çalışmalara başlanmış, sanatçı-öğretim elemanı, teknisyenler ve usta işbirliği ile kısa sürede taşbaskı, manuel(el ayarlı) çukur baskı ve yüksek baskı presleri üretilmiştir.

Baskı Sanatları Bölümü kurulduğunda, baskıresim dersleri fakültenin eski binasındaki iki atölyede yapılıyordu. Mevcut atölyelerin gelecek yıllarda bölümün gereksinimlerini karşılayamayacağı düşüncesi ile Prof. M. Turgay Erem'in dekanlığı döneminde, iki katlı Baskı Sanatları Bölümü ek binası yapımına karar verildi.

Bir ek bina olarak Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi binasına bağlanan Baskı Sanatları Binası, mekan kurgusunda, kütleli ilişkilerinde, malzeme-yapım yöntem seçiminde ve kurum kimliğinin aktarımında, mekansal ilişkilerin ve bütüncül mekan tasarım mantığının ön plana çıkarıldığı, bir sanat ve tasarım okulunun parçası olma bilinciyle tasarlanmıştır.⁴⁷

Bina, Prof. Atilla Atar'ın dekanlığı döneminde tamamlanmış ve eski binadaki iki atölye de yeni binaya taşınmıştır.

---

⁴⁷ M. Nalçakan ve M.Uçar, "Ek Olmak, Var Olmak ve İlişki Kurmak- Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Baskı Sanatları Binası", **Anadolu Sanat**, S.17, Anadolu Üniversitesi Yayınları, (Bahar 2006, s.97

Resim 24: Baskı Sanatları Bölümü Binası.

Baskı Sanatları Bölümü, altyapı donanımı açısından bilimsel ve teknolojik kaynakları/olanakları geniş bir perspektif içinde kullanıma sunan, alışlagelenden farklı olarak deneysel çalışmalara önem veren, bireyin yaratıcı güçlerini merkez alan, onun gelişmesini sağlayan çağdaş bir baskıresim eğitimi vermektedir. Bölümde gravür, taşbaskı (litografi), yüksek baskı (linol-ağaç), elek baskı (serigrafi), resim ve desen atölyeleri bulunmakta, böylece sanatçı adaylarına yaratıcılıklarını, çok çeşitli üretim teknikleri ile ortaya koyacak özgür çalışma olanakları sunulmaktadır.

*“Bugün Sanıyorum ki grafik sanatlar, Baskı Bölümü’nün olduğu atölye Eskişehir Üniversitesinin kurmuş olduğu atölyedir. Eskişehir, bu bakımdan Türk eğitimi içerisinde Baskı Bölümü’nün ilki olan bir yerdir.”*⁴⁸ Bölüm, zorunlu İngilizce Hazırlık Sınıfı’ndan sonra dört yıllık eğitim programı süresinde plastik sanatların gerektirdiği alt yapıyı vermeyi, çağdaş sanat kimliğine uygun farklılıklara ön yargısız yaklaşmayı, özgür düşünebilme ve sorun çözme yöntemlerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Öğrencilerin baskıresmi salt bir çoğaltma tekniği değil özgün yaratma tekniği olarak görmeleri istenmektedir.

Bölümün ders programında, öncelikli olarak temel resim eğitimini karşılayacak nitelikte hazırlanmış ancak baskıresim tekniklerinin öğretimine ağırlık verilmiştir. Bu nedenle bölüm öğrencileri birinci sınıfta, fakültenin tüm öğrencileri ile ortak olarak

⁴⁸ S.Saim Tekcan, Sanatçı ile yapılan **“Türkiye’de Özgün Baskıresim”** konulu söyleşi, 11 Ocak 2008

Yüksek Baskı Atölyesi

Taşbaskı Atölyesi

Çukur Baskı Atölyesi

Elek Baskı Atölyesi

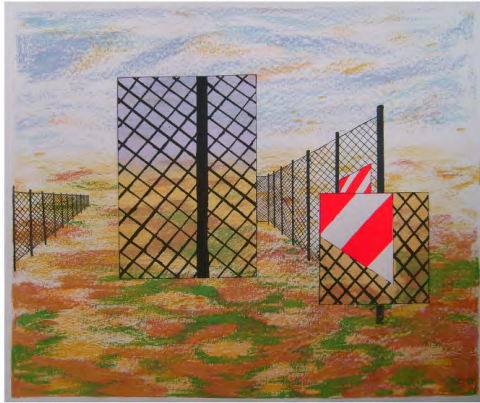
Resim 25: Baskı Sanatları Bölümü Atölyeleri.

gördükleri Temel Sanat Eğitimi ve Temel Resim Eğitimi derslerine katılmaktadırlar. Program, teknik bir altyapıyı ve deneyimi gerektirmekle birlikte ilgi, teknik beceriden çok yaratıcılığı geliştirecek bir özelliğe sahiptir.

Öğrenciler üçüncü sınıfa geldiklerinde Özgün Baskı Desen, Mesleki Seçmeli Dersler adı altında Kağıt Üretim Yöntemleri, Boya Resim, Elek Baskı, Yüksek Baskı, Düz Baskı, Çukur Baskı, Endüstriyel Baskı Teknikleri gibi dersleri seçmeli olarak alabilmektedirler. Öğrencilere, baskıresim tekniklerini içeren seçmeli dersler ile istedikleri teknik üzerinde yoğunlaşmaları sağlanır. Son sınıfta öğrenciler Baskıresim Sanatı Tarihi, Sunuş ve yine Mesleki Seçmeli Dersleri alabilmektedirler.

2.5.2.2.Bölümde Baskıresim Çalışmaları

Bölümde “Elek Baskı Teknikleri”derslerini Yrd. Doç.Saime Hakan Dönmezer yürütmektedir. Elek Baskı Teknikleri dersinde elek baskı tekniği, en basitinden karmaşığa doğru öğrencilere uygulanmaktadır. Önce küçük boyutta temel tasarımlar (çizgi, nokta, leke) kullanılarak film üzerine el ile uygulamaların ardından pozlama işlemine geçilip kalıp oluşturulmaktadır. Bu çalışmadaki amaç elek baskı tekniğinin sunduğu imkanları öğrenciye kavratılmaktır. Bu çalışmaların ardından serbest ve deneysel çalışmalara geçilmektedir.

Resim 26 ve 27:Bölüm öğrencisi İnan Binici'ye ait aydıncağı üzerine yağlı kalem ile çalışılıp kalıplanmış ve yine bölüm öğrencisi Ahmat Sarı'ya ait bilgisayar destekli programlar ve el ile kalıplanmış serigrafik çalışmaları.

Atölyede, Münster Meslek Yüksekokulu Tasarım Bölümü Öğretim üyesi Dipl.Designer Knut Willich, aktif katılım ile gerçekleştirdiği Workshop-Atölye

Çalışmasında, tek kalıp üzerinde tonlama çalışması yapılmıştır. Bu çalışma, geleneksel baskı teknikleri arasında olan serigrafinin bilinen yöntemleri dışında bu teknik ile neler yapılabileceğini gösteren bir nitelik taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmanın, öğrencilerin teknik üzerinde yaratıcılıklarını geliştirecek, sanatsal çalışmalarında yeni deneysel çalışmalara yöneltecek zeminin hazırlanmasına yardımcı olduğu söylenebilir. Çalışmada, birinci pozlamadan sonra kalıp tekrar emülsiyon ile kapatılıp birinci pozlama süresinden daha fazla ışıktaki bekletilmiş, ikinci aşamanın yıkama işleminden sonra kalıp tekrar emülsiyon ile kapatılıp ikinci pozlama süresinden daha fazla sürede ışığa maruz bırakılarak değer ve ton geçişleri sağlanmıştır. Bu çalışma ile tek ipek kalıpta tam kapalı-yarı kapalı-tam açık alanlar başarı ile elde edilmiştir.

Sanat hayatını ressam, grafiker ve desinatör olarak devam ettiren Martin R. Baeyens (Melle, 1943), yine bölüm atölyelerinde serigrafik tekniğinde baskıresim çalışmalarında bulunmuştur. Martin Baeyens'in atölye çalışmasına 10 kişilik bir öğrenci gurubunun etkin katılımları sağlanmıştır. Çalışma, tekniğin uygulanışı açısından öğrencilerde merak uyandırmış, onlar için teşvik edici olmuştur.

Daha çok exlibris ile uğraşan sanatçı, bugüne kadar 439 exlibris yapmış ve exlibrislerinin çoğunu serigrafik tekniği ile uygulamıştır. Özgün baskıresim çalışmalarında, baskı işlemini kendisinin yapıyor olması, serigrafik tekniğinde uzmanlaşmasını ve giderek özgün baskıresim çalışmalarındaki tekniğinin mükemmelleşmesini sağlamıştır. Sanatçı ayrıca dijital baskı yöntemleri ile ilgilenerek, sanat, doğa ve teknoloji üçgenini sorgular nitelikte, bu alanda eserler üretmektedir. Gent şehrindeki, Royal Academy of Fine Arts'da Profesör olan sanatçı, Anadolu Üniversitesine ait kütüphane sergi salonunda iki kez exlibris ve baskıresimlerini sergilemiş iki kez de serigrafik tekniğinde atölye çalışması gerçekleştirmiştir. Bu çalışmaları sonunda beş adet dijital baskı çalışmasını Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi'ne armağan etmiştir.

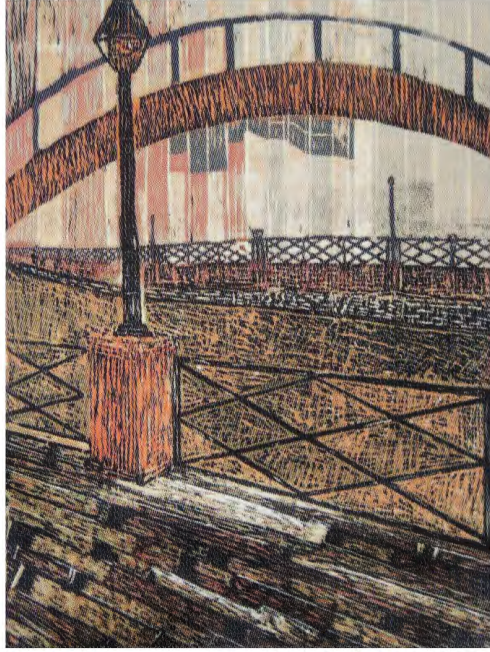

Resim 28: Martin Baeyens'in Workshop-Atölye Çalışması.

Yüksek baskı atölyesinde “Yüksek Baskı Teknikleri” derslerini Doç.Gülbin Koçak ve Öğr.gör.Nükhet Atar yürütmektedir. Yüksek Baskı Teknikleri dersinde öncelikle küçük boyutta siyah-beyaz ve az renkli tek linol ve ağaç kalıptan yüksek baskıresim çalışmaları uygulatılmakta, daha sonra serbest çalışmalara geçilmektedir. Serbest çalışmalarda genellikle tek kalıpta eksiltme yöntemi (redüksiyon) ile çok renkli çalışmalar ve birden fazla kalıp ile çok renkli çalışmalar öğrencilere uygulatılmaktadır.

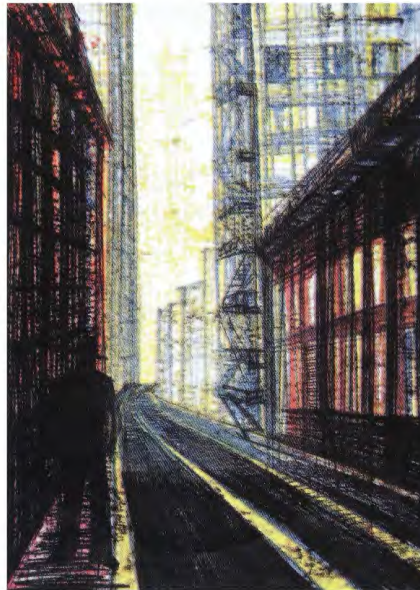

Resim 29: Bölüm öğrencilerinden Seçil Kayan'a ait tek kalıpla eksiltme yöntemi ile yapılmış çok renkli linol baskı çalışması.

Resim 30: Bölüm öğrencisine ait tek kalıpla eksiltme yöntemi ile yapılmış çok renkli ağaç baskı çalışması.

Doç.Hayri Esmer'in yürüttüğü "Çukur Baskı Teknikleri" dersinde öncelikle öğrencilere küçük boyutta her türlü oyma yöntemini tanıtıcı deneme çalışmaları uygulanmakta ve sonra tek kalıptan ya da iki kalıptan, siyah-beyaz veya renkli serbest çalışmalara geçilmektedir.

Resim 31: Bölüm öğrencilerinden Erdal Çetin'e ait çok kalıplı renkli gravür çalışması.

Rolf Escher (Hagen/Westfalen-Almanya, 1936), baskiresimlerini üniversiteye ait kütüphane sergi salonunda sergilemiş, Baskı Sanatları Bölümü, gravür (çukur baskı) atölyesinde öğrencilerle birlikte Workshop-Atölye çalışması gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada Escher, öğrencilere küçük plakalar üzerine kuru kazı yöntemi ile doğadan etütler yaptırmıştır. Bu çalışmada amaç, öğrencilerin kullanımı zor olan buren'i plaka üzerinde kullanma yeteneklerini arttırmaktır. Bu öğrenci çalışmaları tek kağıt üzerine basılarak toplanmıştır.

Resim 32: Rolf Escher'in Workshop-Atölye Çalışması.

1956-1962 Düsseldorf Kunst Akademi ve Köln Üniversitesi'nde eğitimini tamamlayan sanatçı, 1968 yılında Essen-Stadtwald da gravür atölyesinde çalışmalarda bulunmuştur. 2000 yılında Münster Meslek Yüksekokulu'ndaki görevinden emekli olan Escher, çalışmalarını Berlin'deki özel atölyesinde sürdürmektedir. Sanatçı taşbaskı ve gravürlerinde, masa, sandalye, bavul, gibi eşyaları yığınlar halinde ve terk edilmişlikleri ile resmetmektedir.

Yetmişli yılların sıkı sıkıya kurgulanmış ve özenle düzenlenmiş yapıtlarında da, son yılların, çalاکalem yapılıvermiş gibi duran, ancak ilginç buluşlarıyla ötekilerden geri kalmayan çalışmalarında da, kendine özgü bir mizah anlayışı dikkati çekiyor. Beklide kanıtlayabileceğimiz tek mizah türü olan kafkaesk bir mizah bu, var oluşumuzun akıl dışı ve absürd temellerinin farkında olan bir mizah. Rolf Escher'in sanatsal programı sadece

nesnelerin geçiciliğinin izini sürmekten bu geçiciliği ısrarla vurgulamaktan, yada şiirsel bir tutumla romantize etmekten ibaret değil. Olsa olsa, aceleci bir izleyici, nostaljik bir yanlış anlamayla bu tür bir düşünceye kapılabilir. Nesnelere oluşan dramatik yapı, her seferinde ve her yeni parçayla birlikte, üreticiye ve kullanıcıya işaret ediyor, yani bize, kendimize. Bu resimlerin etkisi ve etkileyciliği de burada yatıyor; insan, bu resimlerde saklı olan öyküleri ve bu öykülerde yaşayan insanları merak etmeye başlıyor. Demek ki, her bir örneği ile ve her bakışta, gözlere gıda olmanın ötesine geçen resimler bunlar.⁴⁹

Resim 33: Rolf Escher. Gravür. 60 x 42cm, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Rolf Escher bu yapıtlarından oluşan bir seçkiyi Anadolu Üniversitesi Kütüphane Sergi Salonunda sergilemiş ve bir eserini de A.Ü. Çağdaş Sanatlar Müzesi'ne bağışlamıştır.

Tokyo Güzel Sanatlar ve Müzik Üniversitesi Resim-Gravür Bölümü'nden mezun olduktan sonra Ecole des Beaux-Arts de Paris'de öğrenim gören Tadayoshi Nakabayashi (Tokyo, 1937), Baskı Sanatları Bölümü'nde 2004 yılında, gravür alanında çalışmalarda bulunan ve Workshop-Atölye Çalışması yapan bir diğer sanatçıdır. Sanatçı bu çalışmada kendisinin geliştirdiği ve çalışmalarında kullandığı

⁴⁹ H.Georg Bulla, "Gerçekle Soyutlama Arasında Çağdaş Grafik Baskı", (Almanya, 1999), s.Yok

tekniki uygulamıştır. Gerçek nesnelerin foto grafik görüntülerinin metal plaka üzerine aktarıldığı çalışmanın, öğrencilere metal plaka üzerinde yapabilecekleri konusunda özgür düşünce anlamında faydalı olduğu söylenebilir.

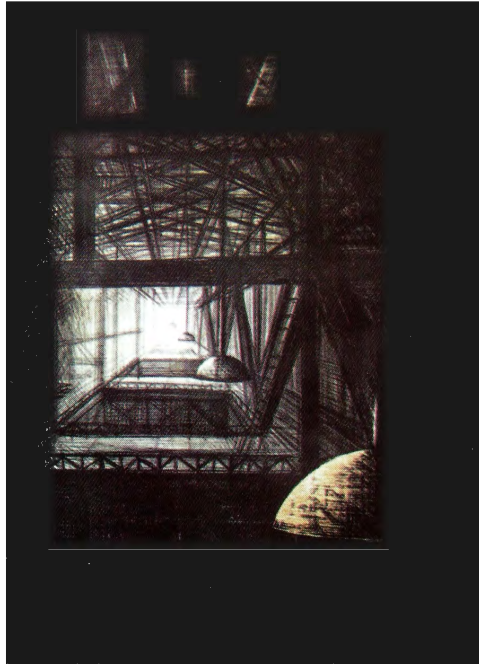
Resim 34: Tadayoshi Nakabayashi. Gravür. 57 x 44cm,
Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Gravür üzerine çok sayıda uluslararası toplantılara katılan Nakabayashi, Tokyo Güzel Sanatlar ve Müzik Üniversitesi Resim-Gravür Bölümü'nde Profesör olarak görev yapmaktadır. Sanatçı, 2003 yılında üniversiteye ait kütüphane sergi salonunda eserlerini sergilemiştir. Ayrıca Baskı Sanatları Bölümü'nün sanatçı ile kurduğu ilişkiler sonucu sanatçının beş eseri Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu'na kazandırılmıştır.

Yine Gravür (çukur baskı) atölyesinde, mukavva ile çukur baskı tekniğini uygulayan bir Alman sanatçı çalışmada, "*Hindistan'da yetişen bir ağaçtan elde edilen*

ve ispirotoda eritilerek mobilya cilalamak için kullanılan bir tür zamk”⁵⁰ olan “gomalak” ı mukavvanın her iki yüzeyine sürdükten sonra sertleşen mukavva yüzeyini tıpkı metal plakada olduğu gibi kazıyarak kuru kazı yöntemine yakın etkilerde çalışmalar gerçekleştirmiştir. Teknik anlamda yapılan mukavvadan çukur baskı, atık malzemelerden çukur ve yüksek baskı çalışmalarının, öğrencilerin üzerinde bu tür malzemeler ile de farklı etkilerde kompozisyonlar oluşturulabileceği düşüncesini geliştirdiği ve bu alanda öğrencilere özgür düşünme ve serbest yaratma olanakları sunduğu söylenebilir.

Taşabaskı (litografi) atölyesinde, “Düz Baskı Teknikleri” dersleri aynı zamanda Bölüm Başkanı olan Prof. Atilla Atar tarafından yürütülmektedir. Düz Baskı Teknikleri derslerinde öncelikle yine tek taş kalıp üzerinde öğrencilere yağlı kalem ve tuşe mürekkebi ile taşbaskının bilinen tekniklerini içeren deneme çalışmaları uygulatılıp ardından, siyah-beyaz veya çok renkli serbest çalışmalara geçilmektedir.

Resim 35: Bölüm öğrencilerinden Erdal Çetin'e ait taşbaskı (litografi) çalışması.

⁵⁰ M.Sözen ve U. Tanyeli, “**Gomalak**”, Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, (İstanbul, 2005), s.91

Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ve Baskı Sanatları Bölümü, uzun yıllardır ilişki içerisinde oldukları Ernst Auguste Quensen Taşbaskı Atölyesi'nden sanatçı Micha Kloth (Lamspringe-Almanya, 1952), 1996 yılından beri birçok kez fakülteye davet edilerek bölümde taşbaskı çalışmalarında bulunmuş ve öğrencilerle birlikte atölye çalışması yapmıştır. 1969-1973 yılları arasında renkli litografi eğitimi gören Kloth, 1982'den beri Quensen Litografi Atölyesi'nde çalışmaktadır.

Bölüm atölyelerinde yapılan taşbaskı (Litografi) çalışmalarının atölye içerisinde teknik çözümler üzerinde faydalı olduğu gibi öğrencilerin tekniği öğrenmede ve uygulamada bilinen geleneksel yöntemlerin dışında yaratıcılıklarını geliştirici yöntemlerin uygulanmasına olanak sağladığı söylenebilir. Ayrıca Atölye ile kurulan bu ilişki, baskı sanatları bölümü atölyelerinin gelişmesine, teknik donanım gibi sorunlara çözüm üretilebilmesine olanak sağladığı söylenebilir.

Resim 36: Ernst Auguste Quensen Taşbaskı Atölyesi'nden Micha Kloth'un Workshop-Atölye çalışması,1996

Bölüm atölyelerinde yabancı sanatçıların yaptığı çalışmaların yanı sıra (1987) Ali İsmail Türemen, Berna Türemen, Mehmet Özer, Oya Kınıklı, Semih Balcıoğlu, Gül Derman, (1988) Cihat Burak, Mustafa Pilevneli, Süleyman Saim Tekcan, Devabil Kara,

(1990) Fevzi Karakoç, Tan Oral, (2004) Gürbüz Doğan Ekşioğlu, (2005) Semih Poroy, Kamil Masaracı, Fethi Develioğlu, (2006) Ercan Akyol, Emre Ulaş gibi daha birçok sanatçı ve çizirimiz baskiresim çalışmış, deneyimlerini öğrenciler ile paylaşmışlardır.

Sanatçılara yönelik, profesyonel çizgide ağırlıklı litografi olan çalışmaların yapılabildiği yer de Eskişehir'dir diyebiliriz, yine Atilla Atar'ın çok iyi bildiği teknik olan litografi ile yapılan çalışmalar ki onların arasında ben de gelip çalıştım, oldukça önemli birçok sanatçının gelip çalıştığı ve iş ürettiği atölyelerdir.⁵¹

Fakülte, birçok etkinliğe ev sahipliği yapmıştır. Bu etkinliklerin düzenlemesindeki amaç, yoğun sanatsal faaliyetler ile oluşturulan bir ortamda sanatsal etkinliklerde bulunarak, sanatçıları yapıtları ile tanımak, deneyimlerinden yararlanmak ve yeni projeler üretebilmektir. Bu etkinliklere öğrencilerin de aktif katılımı sağlanmış ve bu sayede onların motivasyonlarının artırılması amaçlanmıştır. Fakülte öğrencilerine sunulan, fakültenin sergi salonlarında kişisel sergi açma olanağından Baskı Sanatları Bölümü öğrencileri de faydalanmaktadır. Sergilerin hazırlık aşamasından açılışına kadar bütün sorumluluğu öğrencilere verilmiş ve bu sayede öğrencilerin profesyonel yaşama hazırlanmaları ve özgüven kazanmaları amaçlanmıştır. Fakülte ayrıca her yıl sonunda açılan “Yıl Sonu Öğrenci Sergileri”ni sadece Eskişehir’de değil Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Samsun gibi önemli sanat kurumlarının bulunduğu illerde ve bir kez de Almanya Münster’de gerçekleştirerek öğrencilerin, farklı eğitim kurumlarındaki öğrenciler ile etkileşiminin artırılması amaçlanmaktadır. Yine Münster Sanat Akademisi öğrencileri ile ortaklaşa “Conversation” etkinliği Münster Sanat Akademisi öğrencilerinin çalışmalarının sunumu eşliğinde, fakülte öğrencileri ile birlikte soru-yanıt şeklinde gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere sağlanan bu sohbet ortamında, sanat öğrencisi olarak karşılaşılan sorunlar, çalışma ortamları, öğretim elemanı ve öğrenci ilişkileri, sorumluluklar gibi konular tartışılmıştır. Tüm bu etkinliklerin baskiresim yoğunluklu olması da Baskı Sanatları Bölümü için önemli kazanımdır. Ayrıca Münster Sanat Akademisi Rektörü Udo Shell ile öğretim elemanları, Hildsheim Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı ve öğretim elemanları da eserlerini ve deneyimlerini fakülte öğrenciler ile paylaşmışlardır

⁵¹ S.Saim Tekcan, Sanatçı ile yapılan “Türkiye’de Özgün Baskiresim” konulu söyleşi, 11 Ocak 2008

Güzel Sanatlar Fakültesi ve Baskı Sanatları Bölümü, Tokyo Güzel Sanatlar ve Müzik Üniversitesi, Almanya-Münster Sanat Akademisi, Lamspringe, Ernst Auguste Quensen Uluslararası Taşbaskı Atölyesi, ABD San Diego State Üniversitesi, Seattle Tacoma Koleji, Çin Tsinghua Üniversitesi'ndeki yabancı eğitimci ve sanatçılarla kurumsal anlamda iş birliği içerisindedir. Ayrıca fakülte ve Baskı Sanatları Bölümü öğrencileri ve öğretim elemanları, Köln Üniversitesi, Belçika-Gent Güzel Sanatlar Fakültesi, Cologne Üniversitesi, Hawk (Hochschule für Angewendte Wissenschaft und Kunst), Helsinki Sanat ve Tasarım Üniversitesi, Polonya Akademia Sztuk Pięknych We Wrocławiu, İtalya Palermo Academy Of Fine Arts kuruluşları ile Socrates-Erasmus öğrenci ve öğretim elmanı değişim programından faydalanabilmektedirler.

Bölüm öğrencilerinin, özellikle son yıllarda katıldıkları sanat yarışmalarından derece almış olmaları ve ülkemizin önemli sanat kurumlarında iş imkanı bulabiliyor olmaları bölümün yeni sanatçılar yetiştirme anlamında etkinliğini kanıtlar niteliktedir. Birkaç örnek verecek olursak; 2006 yılında düzenlenen “DYO Sanat Yarışmaları”nda resim dalında başarı ödülü alan Ahmet Sarı, halen “Akbank-Aksanat Baskı Atölyeleri”nde yine bölüm öğrencisi İpek İnal ile birlikte çalışmalarını sürdürmektedir. “RH+ Sanart” dergisinin düzenlediği “Yılın Genç Ressamı 2006” yarışmasında bölüm öğrencisi Mete Erdoğmuş ve “Yılın Genç Ressamı 2007” yarışmasında bölüm öğrencisi Seçil Büyükkkan derece almıştır. Yine bölüm öğrencisi Ecehan Toprak ise IMOGA (İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi) da çalışmalarına devam etmektedir.

2.5.3. Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi

2.5.3.1. Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin Kuruluşu

Anadolu Üniversitesi'nin Güzel Sanatlar Fakültesi'ne bağlı bir çağdaş sanatlar müzesi kurma projesi Prof. Dr. Engin Ataç ile başlamış, 2002 yılında Prof. Atilla Atar'ın da katkıları ile Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi kurulmuştur. Müze, Türkiye'de üç büyük kentimiz dışında üniversite bünyesinde ilk kurulan Çağdaş Sanatlar Müzesi'dir.

Günümüzde ülkelerin uygarlık düzeyi sadece bilim ve teknikteki başarılarıyla değil, güzel sanatlardaki ortaya koydukları yapıtlarıyla da değerlendirilmektedir. Yaşam boyu güzel sanatlar ile iç içe olduğumuz bir gerçek. Sanatsız bir toplum düşünülemez. Geride eser bırakmayan toplumlar, tarihten silinip kaybolmuşlardır. Sanat ürünleri her şeyden önce ülkelerin hazineleridir. Güzel sanatlar deyince daha çok görsel sanatlar; mimari, resim, heykel, özgün baskiresim, tasarım akla gelir. İki veya üç boyutlu bir çevrede yer alırlar ve görerek algılanan etkinliklerdir. Bunlar; sokaklar, meydanlar, her türlü kapalı alanlardır. Geçmişte oluşan, değişerek ve gelişerek günümüze gelen yapıtlar, çağdaş düzeyde şekillenerek gelecek nesillere aktarılması, onların korunmasıyla olanaklıdır. Bu korumanın en iyi ortamları da müzelerdir. Müzeler, insanlığın gelişiminin aynasıdır. Farklı kültürleri insanlığa tanıtmalarını sağlayan hem geçmişin hem günümüzün değerlerini bizlere sunan yerlerdir.

Bizde müzeciliğin başlama tarihi pek eskilere dayanmadığı halde son yıllarda birçok müze hayata geçirildi. İstanbul, Ankara, İzmir gibi şehirlerde kurulan resim ve heykel müzelerinin yanında üniversitelere bağlı görsel sanatlar müzelerinin açılması, öğrencilerin kültürel düzeylerine katkıda bulunması bakımından övgüye değer.⁵²

Resim 37: Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Binası.

Yapıldığı dönemde askeri kışla ve talimhane binası olarak kullanılan müze binası, I. Ulusal Mimarlık Dönemi 1915-1919 örneklerinden olup, Yunusmre yerleşkesi merkezinde, her biri 110 m²'lik üç sergi salonu, belgelikleri, yönetim bölümüyle emsalleri ile kıyaslanamayacak kadar küçük ama insanı etkileyen sıcak bir mekan.⁵³

⁵² M. İçmeli, "Çağdaş Bir Müze İMOGA", **İMOGA İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi Sergi Kataloğu**, (İstanbul, 2006), s. 10

⁵³ A. Atar, "Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin Oluşum Öyküsü", **Sanat Çevresi**, S.326, (Aralık, 2005), s.11

Resim 38: Anadolu Üniversitesi Çağdaş sanatlar Müzesi sergi salonlarından ilki.

2.5.3.2. Çağdaş Sanatlar Müzesi Baskiresim Koleksiyonu

Müze koleksiyonunun oluşumu, 1987 yılında kurulan ve on yıl hizmet veren Palet Sanat Galerisi'nde gerçekleştirilen sergiler ile başlar. Galeride Türk sanatına önemli katkılarda bulunmuş ünlü sanatçıların eserleri sergilenmiş, karşılığında ise sanatçının bir eserini üniversiteye bağışlaması şart koşulmuştur. Bu sayede elde edilen eserler bir müze oluşturulana kadar yıllarca korunmuş ve üniversite koleksiyonu oluşturulmuştur.

Üniversite koleksiyonundaki eserler, müze koleksiyonuna bir seçici kurul tarafından seçilerek alınmakta, Türk sanatına önemli katkılarda bulunmuş, kendini yapıtları ile kanıtlamış ve belli bir yetkinliğe ulaşmış sanatçıların eserleri olması ölçüt olarak uygulanmaktadır. *“Bu koleksiyonun en azından şu an için Türk sanatının seçkin yapıtlarını bir araya getirdiğini söylemek zor; ancak Türk resminin birçok ismine yer verdiği de gözden kaçmamaktadır.”*⁵⁴

Müze koleksiyonunun 18 yıllık oluşum sürecinde, bağış ve satın almalar ile koleksiyona katılımın dışında farklı yollar ile de koleksiyona eserler katılmıştır.

Leopold Lévy'nin “Model Eminenin Portresi” adlı küçük gravürünü üniversitemiz depolarındaki eser taraması ve kayda geçirilmesi sırasında rastlantıyla bulduğumu, Vakıfbank Eskişehir Merkez Şubesi hizmet binasının yeniden inşaatı için yıkımı sırasında

⁵⁴ H.Esmer, “Anadolu’da Çağdaş Sanatlar Müzesi”, **Türkiye’de Sanat**, S.52, (İstanbul, 2002), s.4

fark ettiğim, değerli hocam Adnan Turani'ye ait 187 x 437cm boyutundaki Yunus emre konulu yağlıboya tablonun, o dönemde Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu Müdürü Doç. Dr. Engin Ataç'ın girişimi ile üniversiteye alındığını, 1988 yılında Kütahya'nın Gövecçi köyüne sayın Ataç ile birlikte götürdüğümüz taş kalıba Hüseyin Yüce'nin çizdiği deseni litografi tekniğinde basarak çoğalttığımı, dolayısıyla adı geçen bu üç yapıtın koleksiyona katılım öyküsünü sizlerle paylaşmak istedim.⁵⁵

Müze koleksiyonunda özgün baskiresim eserleri bulunan sanatçılarımız;

A- Duayen Sanatçılar (1910-1942)

Abidin Dino, Ali İsmail Türemen, Asım İşler, Burhan Doğançay, Cihat Burak, Devrim Erbil, Ercan Gülen, Erol Akyavaş, Gültekin Çizgen, Mengü Ertel, Mustafa Asher, Mustafa Ayaz, Mustafa Pilevneli, Mürşide İçmeli, Nevide Gökaydın, Nevzat Akoral, Sabri Berkel, Süleyman Saim Tekcan.

B-Orta Kuşak Sanatçılar (1943-1957)

Abdurrahman Kaplan, Atilla Atar, Aydın Ayan, Berna Türemen, Ergin İnan, Fevzi Karakoç, Gören Bulut, Gül Derman, Güler Akalan, Gülseren Südor, Gülsün Karamustafa, Hasan Pekmezci, Hasip Pektaş, Hayati Misman, İbrahim Çiftçioğlu, İsmail Hakkı Demirtaş.

C-Kırlı Yaşlardaki Sanatçılar (1959-1968)

Bilgehan Uzuner, Emin Koç, Hayri Esmer, Müjde Ayan, Devabil Kara.

Müze, belli dönemlerde Ernst Auguste Quensen Büyük Boy Taşbaskı Koleksiyonunu büyük illerimizdeki sanat merkezlerinde sergileyerek baskiresim sanatını önemli ve özgün örneklerinin izlenmesi ve tanıtılmasına katkıda bulunmaktadır. Düzenlenen bu sergiler, kataloglarla da ayrıca belgelenmektedir.

Ernst August Quensen'in Büyük Taşbaskı Koleksiyonu müzede sergilendikten sonra müze koleksiyonuna bağışlanmıştır. Müze müdürü Prof. Atilla Atar, Quensen

⁵⁵ A.Atar, "Bir Müzenin Oluşum Öyküsü", **Sanat Çevresi**, S.326, (Aralık, 2005), s.11

Taşbaskı Koleksiyonunun bağışlanmasını şöyle anlatıyor; “*Quensen Uluslararası Taşbaskı (Litografî) Atölyesi, Koleksiyon Sergisi. Güzel Sanatlar Fakültesi’nin kuruluşunun 20. yılı nedeniyle 25 Mart-25 Nisan 2005 tarihleri arasında Çağdaş Sanatlar Müzesi’nde açıldı. Serginin açılış töreninde; Ernst Auguste Quensen, bir konuşma yaptı ve bu konuşma sırasında sergilenen eserleri Anadolu Üniversitesi, Çağdaş Sanatlar Müzesi’ne bağışladığını söyledi. Bir an duraksadık... Kulaklarımıza inanamadık. Çünkü tek bir eser bile hem maddi hem de manevi açıdan çok önemliydi. Kendisine sorduk; “Tek bir resmi mi bağışlıyorsunuz?” “Hayır” dedi: Tüm koleksiyonu bağışlıyorum.” Bizim için gerçekten çok büyük bir sürpriz ve sevinç kaynağı oldu bu eserler. Dünyaca ünlü sanatçıların eserleriydi bunlar...*”

Bu sergi ile Türkiye’de ilk kez uluslararası kimliğe sahip 29 sanatçının otuz üç büyük boy taşbaskısı ile bir ağaç baskısı sergilenmiş ve müze koleksiyonuna katılmıştır. Quensen baskıresim atölyesi, yaklaşık 140 yıldır endüstriyel 25 yıldır da sanatsal baskı ve litografi alanında hizmet vermektedir. Atölye, tam donanımlı olarak profesyonel yaklaşımı ile sanatçılara 100x140cm ebatlarında taşbaskı uygulayabilme olanağını sanatçılara sunabilmektedir.

Almanya’da küçük bir kasabada bulunan Quensen Baskı atölyesi, çoğunca büyük boyutlu baskılarda yetkin sonuçlar elde etmede iddialı olan bir atölye. Farklı disiplinlerde çalışan sanatçılar buraya davet edilmekte ve onlara baskıresim çalışma olanağı tanınmaktadır. Böylece sanatçılar tekniğin bu zengin anlatım olanaklarını kendi özgün yaklaşımları ile örtüştürme fırsatı bulmuş olmaktadır. Sergide bulunan eserler, ünlü sanatçıların bu atölyede ürettiği baskılardan seçilmiş. Daha önce 1991-95 yılları arasında İspanya ve Almanya’da bir kez, Amerika’da ise 11 müze ve çeşitli üniversitelerde sergilene bu seçkin eserlerin Türkiye’de ilk kez sergileniyor olması, sanat izleyicileri ve ilgililer açısından kaçırılmaması gereken bir fırsat yaratmaktadır. Anadolu Üniversitesi, Güzel sanatlar fakültesi’nin, kuruluşunun 20. yıl etkinlikleri kapsamında düzenlenen bu sergide dünyaca ünlü pek çok sanatçının eserleri yer almakta.⁵⁶

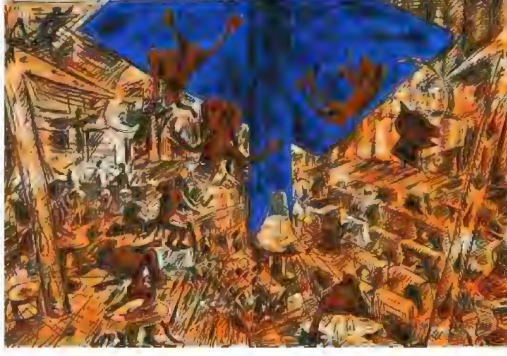
⁵⁶ H.Esmer , “The Big Print ve Litografide Yeni Açılımlar”, **Artist Plastik Sanatlar**, S.4, (Nisan, 2005), s.27

Ernst Auguste Quensen Taşbaskı Koleksiyonunda baskıresimleri bulunan sanatçılar: Jörg Immendorff, Otmar Alt, Andora, Owusu Akomah, Juan Barbera, Georg Baselitz, Valerio Adami, Allen Jones, Magdalena Abakanowicz, Eduardo Arroyo, Hans Karl, Gerd Winner, Nobert Tadeusz, Micha Kloth, Malte Sartorius, Jean Charles Blais, Boix, Uwe Bremer, Dauglas Cumming, W.P.Eggers, Schang Hutter, Pierre Kroger, Eun Nim Ro, Thomas Ritter, Hartmut Ruger, Norbert Tadeusz, Max Uhling, Petrus Wandrey, Gerd Winner.

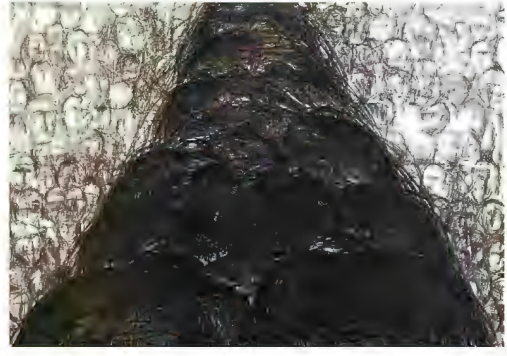
Sergide yer alan çalışmaların bir kısmı 80'li yıllarda Avrupa'da popüler olan, figür ve resimsel değerleri yeniden önemseyen geçmişe göndermelerde bulunan, alıntılanan görüntü ve imgelerin yeni bir bağlam içinde kullanılarak öne çıkararak Yeni Dışavurumculara ait. Beuys'un gözde öğrencisi olan Immendorff ve Baselitz bu sanatçılardan ikisi. Immendorff'un sergideki çalışması sık sık resimlerine konu ettiği geçmişin birikimlerini de içeren Almanya düşüncesi ile ilgili. Aynı kompozisyon içerisinde birbirinden farklı işlevlere sahip mekanlardaki insanları ve maymunları konu alan; bir metafor olarak kullandığı maymunların yağmalama eylemi ile buna duyarsız kalan insanları buluşturuyor sanatçı. Baselitz'in ise alışkanlık, beklenti öngörülerimizi tersine çevirerek kullandığı bilindik üslubuyla yaptığı, ancak litografinin etkisiyle kırılabilir ve sertliğini yitiren çizgilerin egemenliğine dayalı iki kompozisyonu sergide yer almakta. Valerio Adami'nin Gerçeküstü nitelikler taşıyan ancak, çizgi roman anlayışı içinde son derece ışıklı, temiz renk lekelerinin karikatürümsü, yalın ve düzgün çizgilerle sınırlandırıldığı bir resmi; Pop art akımı içerisinde yapıt vermiş olan İngiliz sanatçı Allen Jones'un ise, Yeni Dışavurumcu karakteristikler ve psikolojik etkileri dikkat çeken, müziği konu alan siyah beyaz bir yapıtı yer almaktadır.⁵⁷

---

⁵⁷ H.Esmer, "Litografinin Değişim Dinamiği "The Big Print"", A.Ü. Çağdaş Sanatlar Müzesi Kataloğu, (Eskişehir, 2006), s.yok

Resim 39: Jörg Immendorf, "Frotis Piss",
litografi, 100x140cm, 1998

Resim 40: Magdalena Abakanowicz, "Die Menge"
Litografi, 70x100cm, 1987

Resim 41: Uve Bremer, "Cherchez l'artiste",
Ağaç Baskı, 100x140, 1991

Resim 42: Owusu Ankomah, "Jager", Litografi,
100x140cm, 1993

Resim 43: Eduardo Arroyo, "MM-2000",
Litografi, 70x100cm, 1987

Resim 44: Otmar Alt, "Frau vor Landschaft",
Litografi, 100x140cm, 1991

Resim 45: Valerio Adami,
“Valle Tout Confort”, Litografi, 100x70cm.

Resim 46: Allen Jones,
“One Night Stand”, Litografi, 100x70cm.

Müze koleksiyonuna, Ernst Auguste Quensen Taşbaskı Atölyesi'nin baskiresimlerinin katılımından sonra, TÜYAP yönetim kurulu, ART-İST 2005 15. Uluslararası Sanat Fuarında, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi, “Koleksiyoner Kurum Onur Ödülü” ile ödüllendirilmiştir. Bu baskiresim koleksiyonu, Türk sanatçıların yapıtları ile birlikte müzede korunmaktadır.

Aslında çok sayıda basılabildiği için maliyetinin de düşük olduğunu düşündüğümüzde ülkemiz sanat kurumlarının ve koleksiyoncularının bu sanattan uzak durması da üzerinde durulması gereken son derece ilginç bir konu. Halbuki dünyaca ünlü sanatçıların orijinal baskılarını çok ucuza fiyatlarla edininip, Türk izleyicisine sunmak hiç de zor görülmemekte. En azından diğer yapıtlara göre bunun çok daha kolay olduğu söylenebilir. Bu anlamda çok kapsamlı olmasa bile, bu müzenin hatırı sayılır bir baskiresim koleksiyonunun olduğu da söylenebilir.⁵⁸

Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi, 43 yabancı ve 40 Türk özgün baskiresim sanatçısının 157 eseri ile ülkemizde önemli bir koleksiyona sahip olması nedeniyle Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin, Türkiye'de özgün baskiresim sanatının gelişmesine ve tanınmasına olan katkısının büyük olduğu söylenebilir.

⁵⁸ H.Esmer, “Anadolu'da Çağdaş Sanatlar Müzesi”, **Türkiye'de Sanat**, S.52, (İstanbul, 2002), s.4

Çağdaş plastik sanatların belli düzeydeki yetkin örneklerini bünyesinde taşımasının yanında Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi; yenilikleri ve sanatsal oluşum ve gelişimlere açık bir katılım ve galeri hüviyetine açık özelliğini de ortaya koyarak organik bir yapının dinamik özelliğini oluşturmaktadır. Gerek arşiv sergilerine ev sahipliği yapan tutumu, gerekse de gelişime ve değişime açık yapısıyla, aynı zamanda Türkiye’deki bilinen anlamda oluşmuş müze kavramına ve konseptine yeni olması gereken katkıları sağlamaktadır.⁵⁹

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖZEL BASKİRESİM ATÖLYELERİ VE KURUMLAR

1. ARTESS ÇAMLICA SANATEVİ

Ülkemizde, bir eğitim kurumuna bağlı kalmaksızın baskiresim çalışmalarını sürdürebilme çabalarına ilk olarak 1960’lı yıllarda rastlanmaktadır. Sanatçılarımızın, böylesi bir çaba içerisine girmesi, 1960 sonrasında ülkemizde baskiresme artan ilginin bir göstergesidir. Bu yıllarda Aliye Berger, Almanya’dan getirdiği küçük bir pres ve plakaları ile evinde kendi çabaları ile bir dizi baskiresim üretmiştir. Süleyman Saim Tekcan ise bu alanda kendi sanatsal üretimlerini yapabilmek amacıyla 1974 yılında İstanbul’da küçük bir yer edinerek ilk özel özgün baskiresim atölyesini kurmuştur.

Süleyman Saim Tekcan’ın kurduğu atölye, gerekli donanımın ülkemizde henüz olmadığı, yurtdışından getirtme olanağının da özel çaba ile maddi olarak mümkün olmadığı o yıllarda, modelleri çizilip, ustalar ile bire bir çalışılarak üretilen özgün baskı makineleri, eski ve hurdaya çıkmış, kurum ve devlet matbaalarındaki eski preslerin tamir edilmesi ile üretime başlayan, o zamanın şartlarında yeterli bir donanıma sahip tek atölyedir. Tekcan, sanatçılarımızın özgün baskiresim aracılığıyla üretimlerinin hem

⁵⁹Ü.Gezgin, “**Bir Müze Yaratma Misyonu**”, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Kataloğu, (Eskişehir, 2004), s.yok

nitelik olarak hem de nicelik olarak sanatsal anlamda yeni tatlar kazanacağını düşünmüştür. Bu nedenle Tekcan, kurduğu atölyeyi diğer sanatçıların da kullanımına sunma isteğindedir. Bu sayede atölyede ilk olarak Nurullah Berk çalışma olanağı bulmuş, daha sonraki yıllarda ise Gündüz Gölönü, Ferruh Başağa, Neşet Günal, Elif Naci, Cihat Burak, Veysel Erüstün, Avni Arbaş, Emin Barın, Mehmet Pesen, Nedim Günsür, Zühtü Müridoğlu, Ali Teoman Germaner, Mehmet Güleriyüz gibi sanatçılar atölyede baskiresim üretebilmişlerdir. Atölye 1974 yılından 1977 yılına kadar İstanbul-Kuyubaşı'ndaki bu küçük mekanında çalışmalarını sürdürmüş, ardından Tekcan, atölyenin olanaklarını genişletmek amacıyla daha büyük bir mekan edinerek atölyeyi bu mekana taşımıştır.

Tekcan, bu uğraşlarının sonunda 1982 yılında atölye mekanını daha da genişleterek, uluslararası bir "sanatevi" kurma çabası içersine girmiştir. "ARTESS Çamlıca Sanatevi" adını alan bu atölye, 1984 yılında hizmete açılmış ve o zamanın koşullarında elek baskı (serigrafi) ve gravür gibi baskı tekniklerinin tümünü içeren ve modern anlamda bir baskiresim atölyesinde olması gereken tüm olanakları bünyesinde barındırmıştır. Zamanla bu atölyede, 60'dan fazla sanatçımız çalışma olanağı bulmuş, 500'den fazla farklı özgün baskiresim üretilmiştir.

Resim 47: ARTESS, Çamlıca Sanatevi'nden bir görüntüm.

Bu yaklaşımı ile ARTESS, Çamlıca Sanatevi ülkemize pek çok yeni sanatsever ve özgün baskiresim sanatçısı kazandırmıştır. ARTESS, Çamlıca Sanatevi, ülkemizde Çağdaş Özgün Baskiresim Müzesi'nin kuruluşunda öncü olacak, bugüne kadar yapılmış

ve bundan sonra artarak uluslar arası düzeyde devam edecek olan üretimi ile bu müzenin temellerini oluşturacaktır.

Resim 48: Neşet Günal'a ait "Köylü" boya resmi ve artess sanatevinde sanatçının serigrafı (elek baskı) tekniği ile yeniden ürettiği özgün baskiresim, 70x50cm, 1977

2. I.M.O.G.A. (İSTANBUL MUSEUM OF GRAPHIC ARTS)-İSTANBUL GRAFİK SANATLAR MÜZESİ

İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi, Artess, Çamlıca Sanatevi'nin bir uzantısı olarak, hem özgün baskiresim üretiminin yapıldığı hem de bu ürünlerin saklanıp sergilendiği bir "Müze" haline dönüştürme amacıyla kurulmuştur. Bu nedenle IMOGA, Artess Çamlıca Sanat Evi'nin özgün baskiresmin gelişmesi adına üstlendiği görevden daha geniş ve kapsamlı bir göreve sahiptir.

2004 yılında hizmete açılan IMOGA'da, 1100 m2 sergileme alanı olarak tasarlanan alanda, müze koleksiyonuna ait eserler dönüşümlü olarak sergilenmekle birlikte, koleksiyon dışındaki eserlerin de sergilenmesi sağlanmaktadır.

Resim 49: IMOGA (İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi) Binası.

Gelişmiş ülkelerde on dokuzuncu yüzyılda önem kazanan özgün baskıresim “grafik sanatlar”, bizde ancak yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren boyaresimden farklı bir sanat olayı olarak kabul görmüştür. Görsel sanatların tüm estetik değerleri bu alanda da geçerli olmasına karşın, kullanılan baskı tekniklerinden dolayı her türde elde edilemeyen değişik tatlar ortaya çıkarmıştır. Onun içindir ki bu yapıtların sergilenmesi, kendine özgü olarak ele alınmaktadır. IMOGA’da bunun bilinçli bir şekilde organize edildiği, müzenin kapısından girer girmez göze çarpmaktadır. Türk Özgün Baskıresim sanatında yer alan gravürlerin, ağaç baskıların, litografların, serigrafilerin sergilendiği aydınlık, ferah alanları, isteyenlerin çalışmasına sunulduğu atölyeleri, satış reyonları ve her türlü kuramsal çalışmaların yapıldığı salonları ile IMOGA dünyanın sayılı müzelerinden biri olarak ortaya konmuştur.⁶⁰

⁶⁰ İcmeli Mürşide, “Çağdaş Bir Müze IMOGA”, IMOGA İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi Sergi Kataloğu, (İstanbul, 2006), s. 10

Resim 50: IMOGA zemin kat sergi salonu.

IMOGA'da özgün baskıresim çalışmaları, Süleyman Saim Tekcan'a ait ARTESS Özgün Baskı Atölyesinde, yabancı ve Türk sanatçıların gravür, elek baskı, yüksek baskı ve taşbaskı tekniklerinde eserler üretebilecekleri imkanlar dahilinde yapılmaktadır. Bu atölye çağdaş bir teknik donanıma sahip, dünya standartlarında bir serigrafi (elek baskı) uygulayabilme olanağını sunmaktadır.

IMOGA'nın yabancı sanatçılar ile kurduğu uluslararası ilişkilerle özgün baskıresim sanatımızı, daha çağdaş bir ortamda tanıtma ve paylaşma olanağı sağladığı söylenebilir. Bu sayede IMOGA ellinin üzerinde Türk ve yabancı sanatçının ürettiği bini aşkın eserle otuzun üzerinde sanatçının bağış ve satın alma yolu ile koleksiyona katılan ikiyüzün üzerinde eser ile dünyanın sayılı özgün baskıresim koleksiyonuna sahip olabilmektedir.

Resim 51: IMOGA'da bulunan Artess S. Saim Tekcan Özgün Baskıresim Atölyesi.

IMOGA'nın 2008 yılında ülkemizde bir özgün baskıresim Bienal'i düzenliyor olması, bu anlamda önemli bir gelişme olarak sayılabilir. Bu atılımları ile IMOGA, Türkiye'nin öncü bir sanat kurumudur.

IMOGA (İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi) özgün baskıresim atölyeleri dışında, *“sanatçılara yönelik çalışmaları ile yine benim çok emek verdiğim Akbank'ın kuruluşu olan Aksanat'da oldu. Orda da yine Akademi den yetişen öğrencilerimiz gravür, litografi ve serigrafi atölyeleri ile iş üretimine başlamışlardı.”*⁶¹ 1993 yılında İstanbul'da Beyoğlu-İstiklal Caddesi'nde Sakıp Sabancı tarafından kurulan ve Süleyman Saim Tekcan ve Alaeddin Aksoy gibi sanatçılar tarafından desteklenen, “Akbank, Aksanat Kültür Merkezi” ndeki özgün baskıresim atölyeleri halen işlerliğini sürdürmektedir. Gravür, taşbaskı (litografi) ve Elek Baskı (serigrafi) tekniklerinin uygulanabildiği bu atölyelerin kuruluş amacı usta sanatçıların atölyelerde çalışmasını sağlamak ve bu sayede Akbank Kuruluşu adına bu sanatçıların yapıtlarından oluşan bir koleksiyon oluşturmaktır. Aksanat baskıresim atölyeleri, özgün baskıresim sanatımız adına sanatçıların üretimini arttırmak ve bu üretimleri gelecek kuşaklara izlettirebilmeyi amaçlamaktadır. Böylesi bir misyona sahip tek ve büyük bir atölye olması özelliği ile önemli ve özgün baskıresim sanatımızın gelişmesine büyük hizmet veren bir kuruluştur.

İstanbul'da halen işlerliğini sürdüren yine çalışma prensibi bakımından Aksanat Baskıresim atölyeleri ile aynı özellikleri taşıyan ancak sadece taşbaskı ile ürün veren “Sinan Demirtaş Taşbaskı Atölyesi” ise yine özgün baskıresim sanatçılarımızın çalışmasına ortam hazırlarken, taşbaskı tekniğinde birçok sanatçımızın eserlerini yeniden üreterek baskıresim piyasasına sunmaktadır. Bu atölye, baskı adedi olarak 100 gibi büyük rakamlara çıkabilen teknik bir donanıma ve geniş olanaklara sahip bir taşbaskı atölyesi olarak sanatçılara hizmet vermektedir. Son zamanlarda kurulan özel baskıresim atölyelerine sanatçıların ve sanatseverlerin gösterdiği ilginin artması nedeniyle birçok kuruluş ya da baskıresim sanatçısı özel baskıresim atölyesi kurma çabası içersine girmiştir. Uzun zamandır bu alanda ülkemizde araştırmalarda bulunan “Karşı Sanat Grubu” yakın zamanda bir özel baskıresim atölyesi kurma düşüncesini taşımaktadır.

⁶¹ S.Saim Tekcan, sanatçı ile yapılan “**Türkiye’de Özgün Baskıresim**” konulu söyleşi, 11 Ocak 2008.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BASKİRESMİNİN GELİŞMESİNE KATKISI OLAN BAZI SANATÇILAR

1. Leopold Lévy

1936 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nü yönetmesi için Türk Devletinin davetlisi olarak ülkemize gelene kadar Paris'te uzun yıllar tuval resmi ile uğraşmıştır. Akademi'de, Resim Bölümü'nü yeniden yapılandırıp, eğitimi yenilemiş ve bir gravür atölyesi kurmuştur. Lévy, Türkiye'de kaldığı yıllarda çoğunlukla gravürle uğraşmış ve bu sayede baskiresmin batıdaki anlamıyla ülkemizde uygulanabilmesine olanak sağlamıştır. Bu anlamda Lévy, Türk Resim Sanatı'nda önemli bir yere sahiptir. Akademi'deki atölyeleri düzenlemek ile geçirdiği ilk zorlu yıllarından sonra, işi sadece öğretmenleri denetlemeye dönüşmüş ve bu sayede kendine vakit ayırıp çok sayıda resim üretebilmiştir.

Resim 52: Leopold Lévy, “Boulogne Ormanında Göl”,
Gravür (Asitle Oyma), 15x20cm, 1934.

Büyük bir olgunluğa erişmiş olan Türkiye dönemi yapıtları, büyük bir ustalık ve sükunete tanıklık ederler. Portreler, Nü'ler, Manzaralar'daki ışık onu sanki sonraki

tuvallerinde de izler gibidir. Bu dönemden çok sayıda İstanbul suluboya ve deseni ile birlikte önemli bir Boğaz gravürü kalmıştır. Türkiye döneminin sonuna doğru ulaştığı kendi kendine tamamen hakim olabilme, onu gitgide daha öznel olan yani bir kavrayışa sürükler. Bu durum aynı zamanda bir geliş ve gidiş noktası olarak beliren yapıtı için önemli bir kırılma anını ifade eder. Türkiye’deki kaldığı süre boyunca Leopold Lévy yalnızca iki kişisel sergi açar; biri Güzel Sanatlar Akademisi’nde, diğeri ise İstanbul Fransız Konsoloslugu’ndadır.⁶²

Resim 53: Leopold Lévy, “Model Emine’nin Portresi”, Gravür (Asitle Oyma), 12x9cm, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Akademi’de 1948 yılında çıkan yangından sonra atölyelerin büyük bir ölçüde tahrip olması sonucu Paris’e dönmeye karar veren Lévy, 1949 yılında Akademi’ye istifasını vererek ülkemizden ayrılmıştır.

2. Aliye Berger

Ülkemizde özgün baskiresim sanatının yayılmaya başladığı 1960’lı yıllarda, bu sanat dalına bireysel yaklaşım ve denemeler ilk olarak Aliye Berger’de görülmektedir. Berger’in özgün baskiresme naif olarak değerlendirebileceğimiz yaklaşımı, onu bu

⁶² Y.Bonnefoy, **Leopold Lévy-Gravürler**, Milli Reasurans Art Gallery, (İstanbul, 1994), s.33

sanat dalında farklı malzemelerin kullanımı ile değişik denemelere yöneltmiş ve bu çalışmaları sonucunda baskiresimde gösterdiği teknik başarı açısından özgün baskiresim sanatımızın gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Resim 54: Aliye Berger, “Kargalar”, Gravür (Asitle Oyma), 21x16cm,1948

Aliye Berger, eşinin ölümünden sonra Londra’da 1947-1950 yılları arasında John Bucland Wright atölyesinde resim çalışmalarına devam eder ve burada gravür tekniğini öğrenerek bu alanda kendini geliştirir. Dört yıllık bir çalışmanın sonunda yurda döndüğünde, 140 parçadan oluşan gravürleri ile İstanbul’da ilk kişisel sergisini açmıştır. Hayatındaki bu gelişmeden sonra kendini bir gravür sanatçısı olarak tanımlayan Berger, gravür çalışmalarını şöyle açıklamaktadır;

Çok desen çizdim. Zaman zaman ama kendimi hep bir gravürcü olarak gördüm. Yapıtlarımın önemli bir bölümünü siyah/beyaz gravürler oluşturdu. Gravürün tüm tekniklerini öğrenmiştim. Ama teknik, tek başına bir şey demek değildir. Elimden geldiğince, tekniği de geliştirmeye çalıştım. Öylesine ki kazıdığım her gravürü, bir baskıdan, öbür baskıya küçük değişikliklerle gerçekleştirdim. Birbirinin aynı, belki hiçbir gravürüm yoktur. Gravür, teknik işidir. Ama bu tekniği de aşmak gerekir. Siyah/beyaz gravürlerimde, bu iki rengin (siyah ve beyazı her zaman zengin olanakları olan bir renk olarak görmüşümdür) ara tonlarında bulduğum ışığı, renkte her zaman bulamadım. Bu nedenle çoğu kez siyah/beyaz gravürler ile yetindim. Gravür sanatına, daha önce denenmemiş malzemeler sokmaya çalıştım. Basılan malzemenin dokusundan yararlanmak

istedim. Kimi gravürlerimi kasap kağıtlarına, tülbentlere, zımpara kağıtlarına bastım. Gravürü her zaman, resmin dışında diyemeyeceğim, ama başka bir olay olarak gördüm.⁶³

Resim 55: Aliye Berger, “Viyolonist Prihoda”,
Gravür (Asitle Oyma), 17,5x13cm, 1950

Fantastik ve ekspresif bir yaklaşım ile gerçekleştirdiği gravürleri, kendisinin de etkilendiğini söylediği Francisco Goya ve Edward Munch’un baskiresimlerinden izler taşır. Berger’in gravürlerinde bir konu bütünlüğü yoktur, ancak yine de konu olarak insanı, ilk bakışta önemsiz gibi görünen günlük yaşamın bilindik biçimlerini ve İstanbul’un çeşitli yerlerinden görünüşleri kimi zaman gerçekçi kimi zaman fantastik kurgular ile ele almıştır. Çalışmalarında konu bütünlüğü olmamasının özelliği onun içinden geldiği gibi ürettiğinin bir göstergesidir. Bergerin gravürleri, figür sivilizasyonları, fantastik ve gerçek dışı mekan kurguları ile onun iç dünyasına özgü, özgür yaratımlarının ürünüdür. Formlarda gözlenen iki boyutlu betimleme, simgeselliğe doğru bir yönelimin sonucudur. Teknikte sergilediği deneysel yaklaşımları, kullandığı formlar ile bir bütünlük içersindedir. Bu anlamda Berger, sanatçı kişiliği ile olduğu kadar, baskiresim çalışmaları ile de Avrupa kültürü ile ilişki içersindedir.

⁶³ A.Berger, **Aliye Berger Yaşamı/Sanatı/Yapıtları**, (İstanbul, 1980), s.11-12

3.Turgut Zaim

Turgut Zaim, Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğrenim görmüş ve İbrahim Çallı'nın öğrencisi olarak mezun olmuştur. Sanat yaşamı boyunca daha çok tuval resmi üreten sanatçı, 50'ye yakın metal ve linol kalıplardan baskıresim üretmiştir. Bu baskıresimler tuval resimleri ile paralel konular içermektedir ve ülkemizin insanı kaynaklı anlatımlar, arınmış, simgeleşmiş nesnel biçimler ile gelenekçi, doğal bir kurguya sahiptir. Bu resimlerini Zaim şöyle açıklamaktadır;

Akademi öğrenimi sırasında yaptığım resimlerin çoğu, tabiat karşısındaki çalışmalardı. Yine o yıllarda modelsiz yani ezbere resim çizmeye kendimi alıştırmak için okul dışında, daha doğrusu modelden yaptığım etüdüleri evde ezberden tekrar etmeye çalışırdım. Daha sonraları bu tür çalışmaların, gezilerim sırasında çok yardımı olmuştur. Gördüğüm köylüleri manzaraları, sonradan kroki halinde tespit eder, büyük yağlı boya kompozisyonlarına geçirdim. Kendi çektiğim fotoğraflardan yararlandığım da olmuştur.⁶⁴

Resim 56: Turgut Zaim, “Keçili Kadın”, Yüksek Baskı (Linol), 25x22,5cm

⁶⁴ T.Zaim, **Turgut Zaim-Gravürler-Çinko ve Linol Kalıplar**, (Ankara,1982), s.Yok

Resim 57: Turgut Zaim, “İki Çocuklu Köylü Kadın”,
Gravür (Asitle Oyma), 26x20cm

Turgut Zaim, resim ve baskiresimlerinde Anadolu insanının yaşamını ufak ayrıntılar ile soyutlaştırırken, onların öyküsünü anlatma çabası içersinde değildir. Resimlerinde, erkekler güçlü, kadınlar ise güzel ve narin, çocuklar ise sevimli betimlenmeleri ile insanlar toplumsal bir romantizm içersinde ele alınmıştır. Zaim’in çalışmaları zaman zaman minyatür geleneğini zaman zaman da halk resimlerinin bezeyiş özelliklerini anımsatan gerçekçi bir anlatım üslubu geliştirmiştir. Batı kaynaklı sanatsal uygulamalar içerisine girmeyerek ülkemize özgü bir sanatsal anlatım oluşturabilmiştir.

4. Sabri Berkel

İlk ve orta öğrenimini doğduğu şehirde tamamladıktan sonra, Belgrad Akademisi’nde sanat eğitimi görmüştür. 1929-35 yılları arasında Floransa Akademisi’nde profesör Felice Calena atölyesinde çalışmış ve Türkiye’ye döndüğünde Güzel Sanatlar Akademisi öğretim üyeliğine atanmıştır (1935). Aynı eğitim kurumunda 1977 yılında emekli oluncaya kadar öğretim görevlisi olarak çalışmıştır.

Resim 58: Sabri Berkel, “Motif”, Elek Baskı (Serigrafi), 26x26cm, 1973

Sabri Berkel’in resminde başlangıcından yaşamının sonuna kadar süren bir gerçekçilik ve soyut birliği gözlenmektedir. Berkel, gerçekçi anlatım ile başladığı sanat anlayışını daha sonraları soyut anlatıma dönüştürmüş ve 1950’lerden bu yana Türkiye’de soyut sanatın en önde temsilcisi olmuştur.

Berkel’in giderek tümüyle soyut bir anlatımda karar kılması resmindeki özün onu doğal olarak götürdüğü bir sonuçtu. Türk resminde soyutu başlatan ressamın Berkel olması da, hem onun sanatındaki öz, hem de yenilikçi tavrı açısından doğaldır.(...) Berkel’in resmindeki bu özellik bir açıdan onun Türk resminde kendinden sonraki gelişmelere de temel hazırlayan kavramsal katkısı olarak görülebilir. Türk resminde soyutun böyle “gerçekçi” bir temelden ele alınması, geleneksel estetik anlayışına ters düşmemiştir.⁶⁵

Sabri Berkel’in soyut anlayıştaki resminin yazı ve kaligrafik süslemeden doğduğu gözlenmektedir. Geometrik ya da soyut görünüşün ardında, yazısal öğelerin, yüzeylerin ve renklerin resmin konusu haline dönüştüğü, figürsüz bir anlatım ile motifler gizlenmektedir.

⁶⁵ J.Erzen, **Sabri Berkel**, (İstanbul, 1998), s.19

Resim 59: Sabri Berkel, Elek Baskı (Serigrafı), 36x26cm, 1963, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Berkel, Güzel Sanatlar Akademisi'nde Leopold Lévy'nin asistanlığını üstlendiği yıllarda baskıresme ilgi duymuş ve bu dönemde gerçekçi anlayışta uyguladığı çukur baskıresimlerinde ağırlıklı olarak desen ve peyzaj çalışmaları ile dikkat çekmektedir. Ancak daha sonraki yıllarda baskıresim atölyesini Lévy'den devralarak soyut sanat anlayışını temellendirecek elek bakı (serigrafı) çalışmalarını gerçekleştirmeye başlamıştır. Berkel, 1935 yılında 1977 yılına kadar Akademi'de eğitim verdiği süreçte, Lévy'nin izinden gitmiş ve baskıresim çalışmalarının devam etmesini sağlamıştır. Sanatçı, soyut sanat anlayışında Türk resminde önemli bir yere sahip olduğu gibi elek baskıresimleri ile de Türk Özgün Baskıresim Sanatı'nda önemli bir yere sahiptir.

5.Veyssel Erüstün

Veyssel Erüstün, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde eğitim görmüş, 1939 yılında ise Almanya'ya ihtisas yapmaya gitmiş ve 1940-1974 yılları arasında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde aynı resim öğretmenliği yapmıştır. 1969 yılında kısa süreliğine Ankara'ya gelen California Üniversitesi sanat

profesörü Paul A. Lingren'den gravür tekniğini öğrenmesinden sonra bu teknikten etkilenmiş ve bu alanda kendine özgü bir sanatsal anlatım oluşturmuştur. Erüstün'ün gravür çalışmaları, çoklu kalıp ile renk uygulamaları ve leke baskı (aquatint) ile yapılan soyut lekesele düzenlemelerden oluşmaktadır.

Veysel Erüstün sanatçılığının yanı sıra otuz yılı aşkın yaptığı eğitimciliği ile de sanat ortamı için önemli bir yeri vardır. Ankara merkezli özgün baskı sanatının ulaştığı bu günkü düzeye çok emeği geçmiştir. Kendi çalışmalarında özellikle gravürü tercih etmiştir. Ortaya koyduğu soyut düzenlemeleri kurgusal tasarımları bakımından oldukça başarılıdır.⁶⁶

Sanatçı, 1978 yılından 1986 yılına kadar Süleyman Saim Tekcan'ın kurduğu ARTESS sanat evinde çalışmalarını sürdürdüğü gibi o yıllarda sanat evinde çalışan sanatçılara yardımcı olarak çalışmıştır.

Resim 60: Veysel Erüstün, Gravür, 39x53cm, 1985, İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

6.Nevzat Akoral

Sanatçı, 1949 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nden mezun olmuş, 1962 yılında kazandığı Devlet Bursu ile A.B.D.'de İndiana

⁶⁶ S. Başkan, "Ondokuzuncu Yüzyıldan Günümüze Türk Ressamları", (Ankara, 1991), s.64

Üniversitesi'nde grafik öğrenimi görmüştür. Yurda döndüğünde ise Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretim görevlisi olarak grafik dersi vermiştir.

Nevzat Akoral, çoğunlukla Orta Anadolu yöresinin insanını ve yaşamını konu aldığı resimlerini, ilk başlarda baskiresim tekniğinde geliştirmiş ve 1970'li yıllardan sonra tuval resmine yönelmiştir. Akoral, tıpkı Turgut Zaim gibi çevre, doğa ve insan üçgeni üzerinde, gözlem ve duygu öğelerinin yoğunlaştığı kendine özgü bir ifade ve grafik resmin çizgisel düzenine dayalı kompozisyonlardan oluşan çalışmaları ile dikkat çekmektedir.

Resim 61: Nevzat Akoral, "Pazarda Arabalar", Yüksek Baskı (Ağaç), 70x100cm, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Doğaya ve çevreye açık duyarlığın, hiç umulmadık bir yerinde, birden mistik ve gizemsel çağrışımlara yönelmekte, böylece karışık gibi görünen iki ayrı disiplini bağdaştırarak geleneksel anlatım biçimlerimize anlamlı, düşündürücü atıflar yapmaktadır. (...) Akoral'ın resmi, kendi yaratım koşullarına ve kişisel duyarlık ölçülerine bağlı kalmayı,

temel ilk edinmiş bir resimdir.(...) Kır ve köy görünümelerini konu alan pastoral içerikli resimlerinde, daha yumuşak lekelerle yönelmekte, temelde grafik dokuyu saklı tutmakla beraber, bu dokuyu esnek kılacak lekeci eğilimler benimsemektedir.⁶⁷

7.Mustafa Aslier

1926 yılında Bulgaristan-Kırcaali de doğan sanatçı, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nden 1949 yılında mezun olmuştur. 1953-54 yılları arasında devlet bursuyla gittiği Almanya Münih Güzel Sanatlar Akademisi'nde tipografi alanında çalışmalar yapmış, 1954 yılında girdiği Stuttgart Güzel Sanatlar Okulu'ndan 1957 yılında diploma almıştır. Yurda döndüğünde ise bu alandaki birikimlerini kullanarak, İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Grafik Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır.

Resim 62: Mustafa Aslier, “Annem ve Ben”, Gravür, 57x85cm, 1981, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Mustafa Aslier, kendine özgü bir stilizasyon anlayışı içerisinde, daha çok geometrik formlar ile uyguladığı resimlerinde yöresel konuları, simgesel öğeler ile bir arada kullanır. Figür ise resimlerinde ve baskiresimlerinde başlıca konu eksenini oluşturur. Anadolu insanının konu edinildiği bu resimlerde, Turgut Zaim'in bu konuya yaklaşımından farklı olarak daha yalın grafiksel düzenlemeler dikkati çeker. Ancak tıpkı

⁶⁷ K.Özsezgin, “Akorol ve Gizemli Çağrışımların Resmi”, (İstanbul, 1991), s.Yok

Zaim gibi resimlerinde kendine ve ülkemize özgü imge ve dokunuşları resimlerinde oluşturabilmiştir. Geometrik mekan kurgulu, sert ve köşeli formlar içinde istiflenmiş figürleri ve nesnelere, dengeli ve hesaplı birer kompozisyon elemanı olarak ele almaktadır. Aslier, çalışmalarını taşbaskı, linol-ağaç baskı ve çukur baskı tekniklerinde oluşturmuş, fakat daha çok gravür sanatçısı olarak tanınmaktadır. Daha ilk yıllarında linol baskı ile siyah-beyaz baskiresimler yapmış, taşbaskının henüz ülkemizde uygulama olanağının kısıtlı olduğu dönemlerde ise aynı etkide bir dizi monotipi baskiresim üretmiştir.

Resim 63: Mustafa Aslier, “Annem ve Çocukları”,
Yüksek Baskı (Ağaç), 70x29cm, 1962,
Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Mustafa Aslier, İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu ve daha sonraki yıllarda Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi ile Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde gerçekleştirdiği çalışmalarını ile baskiresim tekniklerinin Türkiye’de gelişmesine uygulayıcı ve öğretici olarak önemli katkıları olmuştur. Ayrıca Aslier, ülkemizde özgün baskiresim sergilerinin ilk örneklerini 1957 yılında Stuttgart’da, 1959 yılında Viyana’da ve İstanbul’da açmıştır.

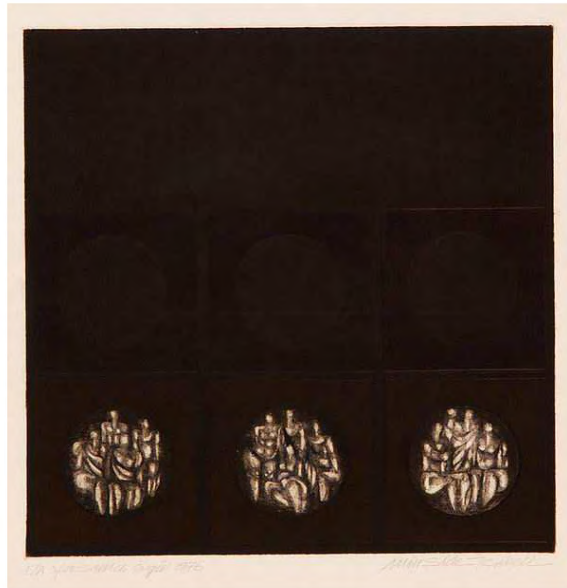
8. Mürşide İçmeli

Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nden 1953 yılında mezun olmuştur. İngiltere Central School Art and Design okulunun Grafik Sanatları Bölümünde grafik eğitimi gören Mürşide İçmeli, 1965 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'ne, grafik öğretmeni olarak atanmış ve bölümde ciddi anlamda grafik ve baskiresim çalışmalarının yapılmasında öncü olmuştur.

Sanatçının çalışmaları, Anadolu Uygarlıkları'ndan, İslam öğelerinden izler taşımaktadır. Baskiresimlerinde, gravür tekniğinin olanaklarını resimsel ifadesinin açılımı için sonuna kadar kullanmıştır.

Her toplumun geçmişten gelen geleneklerine dayalı sanat biçimi vardır. Sanatçı, yapıtını ortaya koyarken bundan yararlanabilir. Bu yararlanmayı yaparken başarısı geçmişteki biçimlerin özüne inerek, özü çağdaş anlatım içersinde yoğurmasına bağlıdır. Eskiye körü körüne taklit, sanat değerlerinin yok olup gitmesine, sanat yozlaşmasına neden olur.⁶⁸

Sanatçının bu sözleri, evrensel ve ulusal değerlerden kopmadan Türk sanatında yenilikçi bir rol üstlendiğini vurgulamaktadır.

Resim 64: Mürşide İçmeli, “Yaşama Övgü”, Gravür, 34x34cm, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

⁶⁸ M. İçmeli, “**Hatırladıklarım**”, Sanat Çevresi, S.28 (İstanbul, 1981) s.13

Yaşam konusunu fizik ötesi bir çerçevede işleyerek baskiresimlerinde konu edinen sanatçı, ağırlıklı olarak oran-orantısız, geometrik ve matematiksel kurgulamaları çalışmalarında kullanmaktadır.

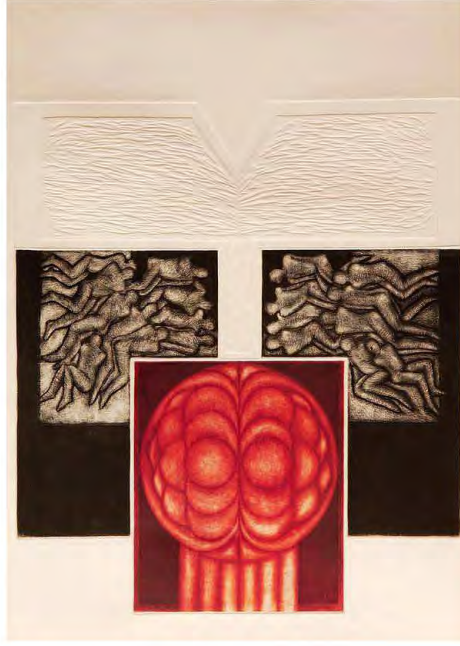
Özgün baskiresim ve İllüstrasyon konularında uzman olan Mürşide İçmeli'nin başarılı sanat yaşamı, 1961 yılında, Madrid Grafik Sanatlar Okulu Lito atölyesi Birincilik Ödülü ile başlar.1969 sonrasında gravür dalında çalışmalarını yoğunlaştırmıştır. Bu yapıtlarında lekeler içinde oluşturduğu siyah ve beyaz hacimli çizgilerle doku unsurunu elde etti. Kadın vücudunu dokusal olarak kullanarak metafizik bir anlam vermeye çalıştı. Çoğu Anadolu ve Antik Yunan tanrılarını çağrıştıran kadın figürlerini geometrik soyut bir mekanda ikili, üçlü ve grup halinde işledi. Gizemci figür yaklaşımı, çağdaş biçim yaklaşımı olarak ele aldığı figür yorumunda, dışavurumcu anlatımı, çizgisel dokulu çıplak kadın figürleri ile dile getirirken bir yandan da bunlarla simgesel anlatıma ulaştı. Figür gruplarındaki dokusal etki, düz koyu yüzeyler ile yaratılan sonsuz boşluk içinde hareketli yapısı ile güçlü bir vurgu yaratmaktadır.⁶⁹

Özgün baskiresim tekniklerinin tümü üzerinde uğraş veren sanatçı, çalışmalarını daha çok gravür üzerinde yoğunlaştırarak, kağıdın dokusal özelliklerine, preslenmesinde sıkıştırma kademelerinin yarattığı dokusal özelliklere ve boyanın yüzey üzerindeki dağılımına önem vermektedir. Sanatçının çalışmalarında en büyük dikkati çeken özellik, resim yüzeyinin boş alanlarında “gofre” (soğuk baskı) ile elde edilen strüktürün, yüzey-doku gerilimini resmin bütünü içerisinde boyalı alanlar ile bütünleştirilmiş olmasıdır. Bu anlamda İçmeli'nin baskiresimleri her ne kadar geleneksel yöntemlerin izinde ilerlemiş olsa da asanatçının görsel dilini oluşturma ve geliştirmedeki yaratıcılığının bir göstergesidir.

---

⁶⁹ G. Gültekin, **Batı Anlayışında Türk Resim Sanatı**, (Ankara,1992), s.172

Resim 65: Mürşide İçmeli, “Umut Dünyası”, Gravür, 60x51cm, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Sanatçının gravürleri, yirmi dört uluslararası Bienalde sergilenmiş ve beşi yurt dışında olmak üzere otuz beş kişisel sergi açmıştır. Bu anlamda Mürşide içmeli, özgün baskıresim sanatımızın yurt dışında tanıtılmasını sağlamış, yurt içinde eğitim kurumlarında gerçekleştirdiği çalışmalarını ve üstlendiği eğitici rolü ile baskıresmin ülkemizde gelişmesinde önemli bir yere sahiptir.

9.Süleyman Saim Tekcan

Trabzon’da doğan sanatçı, 1963 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü’nden mezun olmuştur. 1968-75 yılları arasında Atatürk Eğitim Fakültesi’nde öğretim görevlisi olarak çalışmış ve bu süre içerisinde Almanya’da baskıresim ile ilgili araştırmalarda bulunmuştur. 1975 yılında Mimar Sinan Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi öğretim kadrosunda yer almış ve 1985 yılında profesörlüğe yükselerek, aynı üniversitede Grafik Anasanat Dalı Başkanlığı’na getirilmiştir.

Resim 66: Süleyman Saim Tekcan, Elek Baskı (Serigrafi), 74x74cm, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Süleyman Saim Tekcan, İstanbul Atatürk Eğitim Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi ve kendine ait Çamlıca Sanatevi özgün baskıresim atölyelerini kurmuş olmasıyla özgün baskıresim sanatımızda önemli bir yere sahiptir. Sanatçı, özgün baskıresim çalışmalarında ilk başlarda elek baskı (serigrafi) tekniğini kullanmış ve bu alanda baskıresim sanatımızın önemli örneklerini vermiştir. Elek Baskı (serigrafi) dizilerinde, tekniğin el verdiği biçimde sürekli çoğalan, birbirini içinde gelişen iç içe geçmiş sarmal, dikey ve yatay çizgiler, geometrik biçimlere dönüşür. Elek baskılarında kullandığı Anadolu Uygarlıklarına ait motifler, farklı geometrik form ve elemanlar ile tekniğin elverdiği saydamlık ve katmanların iç içeliği sayesinde farklı bir soyut düzenleme haline dönüşmüştür. Sanatçının daha sonraları gravür tekniği ile ürettiği baskıresimler, bu alanda tanınan, kendine özgü karakteristiğe sahip yapıtlardır. Gravürleri, asidin eritmesiyle oluşan organik ve akışkan biçimler, yüzeyde çeşitli derinlikte düzlemler yaratır ve geniş ton çeşitlemeleri ile dokusal özelliği artıracak şekilde renklendirmeleri ile dikkat çekicidir. Sanat hayatının belli bir döneminden sonra uğraş verdiği “Hatlar ve Atlar” konulu baskıresimler, onun olgunluk dönemi yapıtlarındandır.

Resim 67: Süleyman Saim Tekcan,
“Atlar Ve Hatlar Dizisinden”, Gravür, 53x26cm, 2000

1987 yılında Yugoslavya da Sarajevo Sanat Akademisi'nde iki aylık özgün baskıresim semineri ve 1991 yılında Ankara Bilkent Üniversitesi'nde özgün baskıresim ile ilgili seminerler vermiş, ayrıca yine aynı yılda Almanya Bonn'da Türk Grafik Sanatında 12 Sanatçı ve Çağdaş Türk Resminden Bir Kesit başlıklı iki ayrı konferans düzenlemiştir.

10. Ergin İnan

Malatya'da doğan sanatçı, 1968'de İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu (Marmara Üniversitesi) Resim Bölümü'nden mezun olur olmaz aynı kurumun öğretim görevlisi kadrosuna katılmıştır. 1969 yılında Salzburg Uluslararası Yaz Akademisi'nde, 1971-73 yılları arasında Alman hükümetinin bursuyla Münih Güzel Sanatlar Akademisi'nde ve 1978-79 yılları arasında aynı bursla Münih ve Berlin Güzel Sanatlar Akademi'lerinde, 1987 yılında ise Çamlıca Sanat Evi'nde özgün baskıresim çalışmalarında bulunmuştur. 1998 yılında Marmara Üniversitesi'nden

emekli olmuş ve halen Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Ergin İnan'ın sanatı, özgün baskiresim dalında başlayıp, gelişme süreci içerisinde tuval resmine dönüşmüş, tuval resminde sergilediği en duyarlı resimsel etkileri gravür ve taşbaskı çalışmalarında da yakalayarak, tuval resminin yanında baskiresim alanında da etkisini göstermiştir. Kaligrafik kolaj düzenlemeleri, böcek, çizimleri ve anatomik figür etütleri tanımlı yada tanımsız nesnelere ve yazı ile bütünleştirilmiştir. Resimler, sanatçının özgün yaklaşımının bir göstergesidir.

Resim 68: Ergin İnan, "El Görür", Gravür, 39x27cm, 1988, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Ergin İnan'ın gerek resimlerinde, gerek özgün baskılarında, resmin yüzeyini, her geçen gün daha bir artarak İslam hattı ve Yıldızname, Falname, Tılsım Mühürlerinde yer alan figürler, istifler, sihirli formüller kaplamakta. Şaşırtıcı bir olgu: İnan, bu öğeleri resminin bir kaynağı olarak kullanmıyor. Daha açık bir deyişle, bunlardan yola çıkarak, onları kendi resim diline çevirip yaratmıyor resmini. Tam tersine, onları oldukları (bulduğu) gibi kullanıyor. Bunu yaparken kuşkusuz ekleyip çıkarıyor. Eklemeden çok çıkarıyor. Aradığı bunlardaki gizemsel anlam olmadığı için olsa gerek. Elindeki bu gereçleri görsel

bir öge olarak kullanıyor çünkü o.Ama herhangi görsel olarak da değil. Yaratmak istediği dünya içinde yer alabilecek, o dünyayı oluşturacak dokuya yardımcı birer öge olarak. İslam'ın fal ve tılsımlarında çokça karşılaşılan El ("Fatma Anamızın Eli") ve ayak ("Hazreti Peygamberin Ayağı") birer motif olarak değil, resmin kendisi olarak karşımıza çıkıyor.⁷⁰

Resim 69: Ergin İnan, "Ayak", Gravür, 39x27cm, 1988, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Ergin İnan, tuval resimlerinde yakaladığı iç dünyasının çizgisel anlatımlarını gravürlerinde ve taşbaskılarında da uygulayabilmekte ve bu özellik onun aynı zamanda bir desen ustası olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır.

11. Atilla Atar

1965 yılında Ankara Gazi Üniversitesi Resim-iş Bölümü'nden mezun olmuş, 1975-76 ve 1980-81 yılları arasında Devlet Bursuyla gittiği Paris Ecole Nationale Supérieure des Beaux Arts'da baskiresim dalında uzmanlık eğitimi görmüştür. 1978-80 yılları arasında İzmir Buca Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde çalıştığı sürede taşbaskı atölyesini yeniden işlerliğe kavuşturdu. 1985 yılında Anadolu Üniversitesi Uygulamalı Güzel Sanatlar Yüksekokulu'nda öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve 1987'de baskiresim atölyelerini kurmuştur. 2000-2001 öğretim yılında

⁷⁰ F.Edgü, **Ergin İnan-İnsan/Kozmoz/El-Ayak ve Mektuplar**, (İstanbul, 1990), s.7

Baskı Sanatları Bölümü'nü kurarak Türkiye'deki eğitim kurumlarında bir ilki gerçekleştirmiştir. Halen Anadolu Üniversitesi Baskı Sanatları Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Atilla Atar, yurtdışında uzmanlık öğrenimi gördüğü taşbaskı tekniği ile oluşturduğu baskiresimlerinde, ilk çalışmalarından beri doğadan kaynaklı bir izlenim sunar. Taşbaskının sunduğu resmetme olanakları çerçevesinde gelişim gösteren ve giderek özgün anlatıma dönüşen baskiresimler, ayrıntıların özenle işlenmiş olması ve soyutçu yaklaşımın oluşturduğu, hacimsel, üç boyutlu imgelerin devingen hareketleri ile baskiresmin yüzeysel etkisi, resimsel kaygıların ağır bastığı bir içeriğe doğru yönelir.

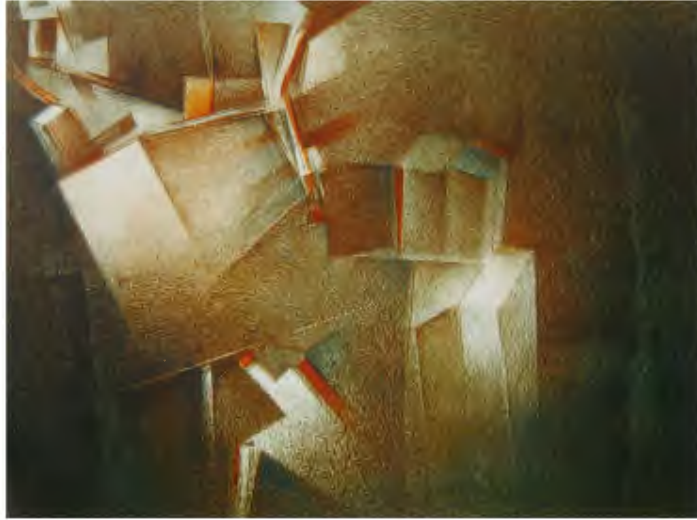
Öncelikle belirtmek gerekirse Atilla Atar'ın resimleri, atmosfer yaratmaya eğilimli bir istek üzerinde yapılır. Sürekli baş vurulan anonim kent imgesine, farklı bir mekansal boyut kazandıran bu atmosferik etki, karamsar-kasvetli, iç sıkıntısının görselleştiği bir yapıda belirginleşir. Öyle ki Atar'ın yapıtlarında yıkımı ve ölümü çağrıştıran patetik hüznün, kaynağını tümüyle buradan alır. Kente (dolayısıyla resme) çöreklenen is ve duman, giderek yıkılan ve parçalanan imge yığının partiküllerine dönüşür. Dağılıp saçılma şeklinde tezahür eden bu görselliğin; sarsıcı ve rahatsız edici bütünselliği plastik boyutta görkemli bir betimleme gayreti ile gerçekleşir: Mükemmelleşen anlatı, o oranda trajediye kucak açmaktadır.⁷¹

Resim 70: Atilla Atar, Taşbaskı (Litografi), 61x71,5cm, 1995, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

⁷¹ M.Sağlam, “Metafizik Gerçeği Kavrayan Bir Algı Aralığı” (İstanbul, 2004), s.3

Atilla Atar, baskiresim sanatımızın gelişim gösterdiği üç eğitim kurumundan farklı bir yaklaşım göstererek, baskiresmi Grafik Sanatlar Bölüm'ünden ve Resim Bölümü'nden bağımsız olarak başlı başına bir bölüm olarak ele alınmasını ve buna göre eğitim programı düzenlenmesine olanak sağlamıştır.

Resim 71: Atilla Atar, Taşbaskı (Litografi), 26x35cm, 2007

Sanat eğitimi kurumları ve özel atölyelerin yüksek baskı, çukur baskı ve taşbaskı preslerinin üniversite atölyelerinde üretilmesini sağlayarak bu anlamdaki gereksinimleri önemli ölçüde yerine getirmiştir. Müdürlüğünü yapıdığı Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin 2001 yılında kurulması ve müze koleksiyonunun oluşum sürecindeki çalışmaları ve katkılarının yanında ülkemizde baskiresim sanatının gelişmesinde ve tanınmasında önemli bir rol üstlenmiştir.

12.Hayati Misman

Konya'da doğan sanatçı, 1968 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nden mezun olmuş, 1970 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın açmış olduğu sınavı kazanarak ihtisas için yurtdışına gönderilmiştir. 1975 yılında Kassel Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun oldu ve akademide "Grafik Tasarım" alanında ihtisas yapmıştır. 1975 yılında yurda döndüğünde Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde, 1987-2005 yılları arasında Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde öğretim

görevlisi olarak çalışmıştır. 2005 yılından beri Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi'nde çalışmaya devam etmektedir.

Hayati Misman bir orta kuşak baskıresim sanatçısı olarak daha çok gravür odaklı çalışmalarında, çağdaş kadın imajı çevresinde oluşan hareketli bir atmosferden ve işlek bir fanteziden kaynaklı sanatsal anlatımını geliştirmiştir.

Resim 72: Hayati Misman, “Kompozisyo”, Gravür, 98x65cm, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Hayati Misman Baskıresim Estetiği'nin en baş özelliği “çizgi”dir. Sanatçının değerlendirdiği çizgi, devingenliği, ritmi, hatta ansızın imgelşebilme özelliğiyle dikkat çeker. Hayati'nin dışavurumcu bir çizgi ve bu çizgi ile gündeme gelen desenci tavrını kesinlikle göz ardı etmemek gerekiyor. Boyasal katmanlar ne kadar öne gelirse gelsin, bu tip boyasal çalışmalarında bile çizgi ve çizgi yetkinliği hep başat bir rol üstlenmektedir. (...) Çizgi ona göre ona göre resmin başlangıcı için bir darbedir. Çünkü o, bir resmi oluşturmayı kafasına koyup, resme başlarken, işe leke ile değil çizgi ile başlamaktadır. Yani ilk heyecanlarının dışavurumu, çizgi ile olmaktadır ve çizgiye dair heyecanını da kanımca halen kaybetmeyen sanatçılardan biridir. İşte bu özelliği, sanatçının bugünlerde tutarlı bir sanatçı kimliğinin devam etmesini sağlar. Hatta öyle ki, baskıresimlerinin plaka aşamalarında, desenlerini direk plakalara yapan sanatçı, çizgilerinin özgünlüğü kaybolmasın diye, söz konusu çizgilerini aside fazlaca yedirmemeye bile gayret

göstermektedir. Çizginin yaşamsal yönüne ne denli önem verdiği, sanırım böylece daha iyi anlaşılabilir. ⁷²

Hayati Misman, Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü grubunun, Mürşide İcmeli ile başlatmış olduğu özgün baskıresim etkinliğini, daha ileri düzeylere doğru geliştirmekte önemli bir role sahiptir.

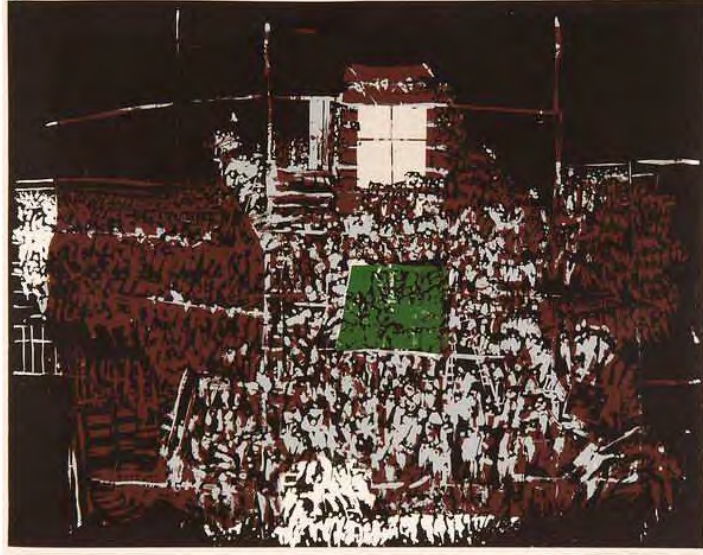
13. Hasan Pekmezci

Konya-Beyşehir'de doğan sanatçı, 1968 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nden mezun olmuş, 1978 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nde kurduğu elek baskı (serigrafi) atölyesindeki çalışmalarını 1987 yılına kadar sürdürmüştür. Aynı yıl Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü öğretim üyeliğine, baskıresim atölyelerini kurmak ve baskıresim dersleri vermek üzere atanmıştır. Sanatçı, halen aynı üniversitede çalışmalarına devam etmektedir.

Hasan Pekmezci, genel olarak elek baskı (serigrafi) tekniği ile oluşturduğu baskıresim çalışmalarında, toplum-birey ilişkilerini ele almaktadır. Kalabalık figür dizilimleri içerisinde büyüklüğü ya da mekansal ayrılığı ile göze çarpan birey imgesini kullanarak insanın çağdaş anlamdaki yalnızlığına göndermelerde bulunmaktadır. Aynı imgelemi soyut bir düzen içerisinde ele aldığı gibi kompozisyonun bir köşesinde yer verdiği doğa görünümüleri veya tamamen doğa kaynaklı parça-bütün ilişkisi içerisindeki görünümlemler ile oluşturmaktadır.

---

⁷² Ö.Eroğlu, **Hayati Misman**, (İstanbul, 2002), s.9,1

Resim 73: Hasan Pekmezci, “Birey Üzerine”, Elek Baskı (Serigrafi), Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Hasan Pekmezci, kurmuş olduğu elek baskı (serigrafi) atölyeleri ve bu eğitim kurumlarında yürüttüğü baskıresim dersleri ile ülkemizde baskıresmin gelişmesine katkılarını sürdürmektedir.

14. Fevzi Karakoç

Çankırı’da doğan sanatçı, İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu Resim Bölümünde, 1968-1972 yılları arasında bu öğrenimini sürdürmüş ve 1972 yılında aynı kurumun eğitim kadrosunda görev almıştır. 1979’da Uluslararası Salzburg Yaz Akademisi’ne katılmıştır. Halen Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde öğretim üyesi olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Fevzi Karakoç, sanat yaşamına taşbaskı tekniğinde özgün baskıresimle başlamış, bu yönde tekniğin ayrıcalıklı yerini vurgulayan çalışmalar ortaya koymuştur. Daha sonraları, tuval resimlerinde gelişen sanat anlayışı, boyanın pentür değerlerini ön plana çıkaran, büyük oranda lekesel bir anlatıma yönelmiştir. Soyut-lekeci bir yönde geliştirdiği resminde, zamanla figürün belirginliğini en aza indirmiş, figürleri ve atları soyut leke yumaklarına dönüştürmüştür.

Gerek sergilenen yapıtları, gerekse özgün baskılar dosyasını gözden geçirdiğimizde, bir gerçek açık seçik ortaya çıkmaktadır. İster karakalemlerinde, ister tahta ve çinko baskılarında, ister suluboya ve yağlı boyalarında ön plana çıkan sanatçının “deseni”dir.⁷³

Resim 74: Fevzi Karakoç, “Atlı”, Gravür, 34x49cm, 1986, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi.

Karakoç’un çalışmalarında resmin bütün yüzeyi, Osmanlı minyatürlerinden esinlenilerek oluşturulan, motif olarak ele alınan at ve atlı figürlerinin tekrarları ile doldurulmuştur. Sanatçı renk lekelerini bu imgelerin ritmik kurgusunu destekleyecek şekilde kullanır. Buna bağlı olarak taşbaskı ve gravürleri de aynı sanatsal özelliklere sahiptir. Fevzi Karakoç, sanat anlayışında görülen sürekli yenilenme eğilimi ile orta kuşağın araştırmayı amaçlayan sanatçıları arasında yer almaktadır.

⁷³ Ö. Şenyapılı, **Benim Sanatçılarım**, (Ankara, 1989), s.238

Resim 75: Fevzi Karakoç, “Atlar”, Taşbaskı (Litografi), 43x33cm, 1989, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

15.Hasip Pektaş

Karaman-Ermenek’de doğan sanatçı, 1974 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü’nden mezun olmuştur. 1987 yılında Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim Bölümü Grafik Anasanat Dalı’nda öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamış ve 2008 yılında emekli olarak Işık Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi’nde çalışmaya başlamıştır.

Hasip Pektaş, ülkemizde pek fazla yaygın olmayan ve yeni gelişmekte olan “Exlibris” sanatının yaygınlaşması için çaba göstermektedir. Exlibris, kitapların iç kapağına yapıştırılan, üzerinde kitap sahibinin adının ve farklı konularda resimlerin yer aldığı küçük boyutlu grafik çalışmalardır. Bu anlamda exlibrisin temel fonksiyonu kitabın sahibini tanıtmaktır. Üretilmeye başlandığı ilk dönemdeki işlevini yitirmiş olmasına karşın, zamanla sanatsal kaygılarla yapılmaya ve kullanılmaya başlanmıştır. Ülkemizde özellikle 1980’li yıllardan sonra yaygınlaşmasında Hasip Pektaş’ın rolü oldukça büyüktür.

Exlibrisleri ayakta tutan, onlardaki fantastik gerçekliktir ki bu niteliği, sanatçısına da farklı bir nitelik yüklemektedir ister istemez. Örneğin, Pektaş'ın 1997'lerde yaptığı "Exlibris Hüseyin Hüsnü Tekişik", bakılır, hatta temaşa edilir bir resim değildir, bundan fazladır, okunur, içinde turlanır bir yapıttır. Okuyabilmek içinde Tekişik'ı bilmek, tanımak, hem de resim dilini öğrenmiş olmak gerekir. Ancak bundan sonra hem düşümüz, düş gücümüz devreye girer, hem de sanatçının teknik gücü, kültürel boyutu...⁷⁴

Hasip Pektaş, Exlibris'i sadece üretmekle yetinmemiş, tarihi ve kuramsal yönleri ile araştırmıştır. Bu araştırmalarının sonucunda konu ile ilgili bir kitabı ve birden fazla konferansı ve makalesi bulunmaktadır. Ankara Exlibris derneği kurucu üyesi ve başkanı olan Pektaş, İtalya-Türkiye Exlibris Bienali'nde, 1996 yılında birincilik ödülünü ülkemize getirerek önemli başarıya imza atmıştır.

Resim 76: Hasip Pektaş, "Hüseyin Hüsnü Tekişik Exlibrisi", 1997

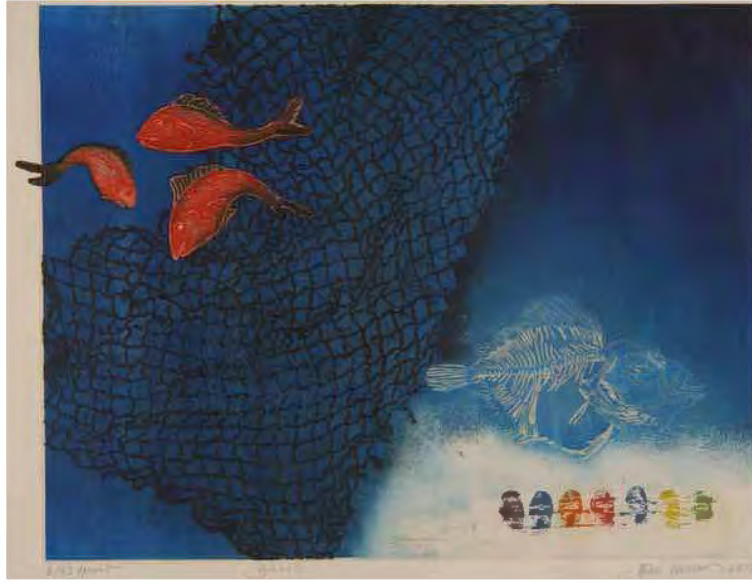
16.Güler Akalan

Bor'da doğan sanatçı, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim İş Bölümünü bitirdi. 1981 yılı sonunda Gazi Yüksek Öğretmen Okulu'na Grafik Asistanı olarak atandı.

⁷⁴ M. Sıtkı Erinç, **Exlibris Ustası Hasip Pektaş**, (İstanbul, 1999), s.3

Sanatçı, halen Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Güler Akalan, Mürşide İçmeli ile başlayan ve Hayati Misman ile devam eden özgün baskıresim etkinliğininin bir yansıması olarak gravür alanındaki çalışmalarına aynı kurumda devam etmektedir. Bu anlamda Akalan, Gazi Eğitim Enstitüsü grubunun, kurumdaki son temsilcisidir.

Resim 77: Güler Akalan, “Yok Ediş”, Gravür, 51x66cm, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Akalan'ın son dönem baskıresim çalışmalarının genelinde, dekoratif özelliklerin daha resimsel bir dile dönüştürülerek oluşturulan kompozisyonlar göze çarpmaktadır. Bir oya edasıyla işlenen balık ve balık ağları, mekan içersinde yer alan ve adeta bulunduğu mekanın dokusu ile kaynaşan kedi betimlemeleri, Akalan'nın resmini grafik ile resim arasındaki ince çizgide, dokusal değerlerin arttığı bir boyuta taşımaktadır.

Ülkemizde bu sanatçılarımız dışında, genç kuşak sanatçılarımızdan Emin Koç, Ayşegül İzer, Bilgehan Uzuner, Hayri Esmer, Yusuf Ziya Aygen, Müjde Ayan, Arif Ziya Tunç ve Ilgım Veryeri Alaca özgün baskıresim alanında gerçekleştirdikleri çalışmalar ile dikkatleri çekmektedir.

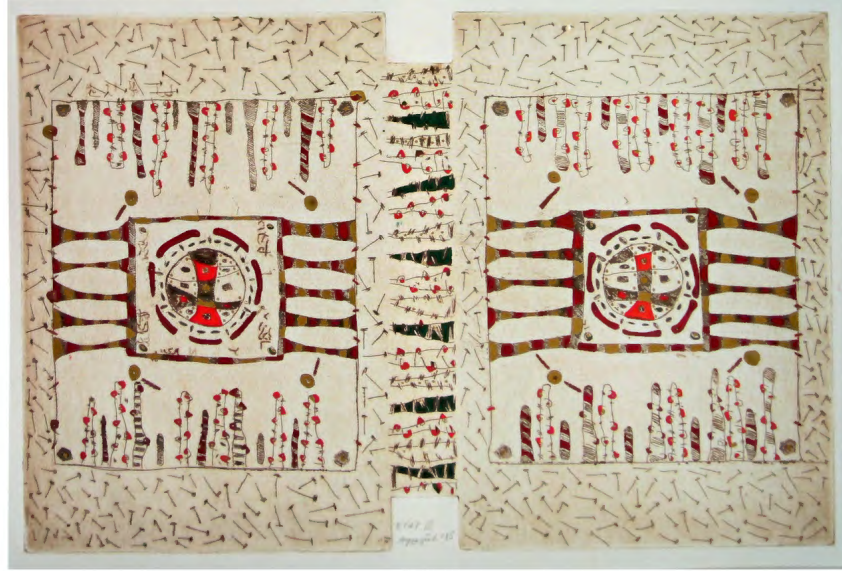
1962 doğumlu olan Emin Koç, 1989'da Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü'nden mezun olmuş ve 1989 yılından bu yana aynı kurumda Grafik Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Emin Koç, özgün baskıresim dalında kendi kuşağının sanatsal yargılarını paylaşan figür ağırlıklı çalışmalarıyla, doğa-insan-çevre üçgenine yönelik yorumlar üzerinde yoğunlaşan bir çizgiyi geliştirmektedir.

Resim 78: Emin Koç, “Aşk”, Taşbaskı (Litografi), 43x33cm, 1991, Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Ayşegül İzer (1959) ise özgün baskıresim çalışmalarında Türk geleneksel sanatlarından kaftanlar, kitap cilt kapakları ve sayfaları, mezar taşları, minyatür ve hatt sanatından öğeleri kendi işlevlerinin dışında bir araya getirerek kendine özgü bir resimsel ifade oluşturma çabası içersindedir. İzer, bu kompozisyon bütünlemeleri ile daha çağdaş ve özgün yorumlar oluşturabilmektedir. Daha çok grafik ağırlıklı düzenlemelerin dikkati çektiği resimlerde, derinlik söz konusu değildir ve resimsel anlatım daha çok yüzeye indirgenmiştir. Ayrıca bu kompozisyonlarda çizgi, leke, daire ve beneklerin yanında çeşitli sembolik hayvan figürleri ile tarih öncesi kültürlere

göndermelerde bulunmaktadır. Sanatçı halen Mimar Sinan Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü'nde Profesör olarak görev yapmakta ve çalışmalarına devam etmektedir. Bu sanatçılardan bir kaçını tanıyalım.

Resim 79: Ayşegül İzer, "Etat III", Gravür, 50x70cm, 1985, İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Hayri Esmer, 1987 yılında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Resim Bölümü'nden mezun olmuş ve 1999-2001 yılları arasında Süleyman Demirel Üniversitesi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. Halen, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Baskı Sanatları Bölümü öğretim üyesidir.

Resim 81: Hayri Esmir, Gravür, 88x58cm, 1995,
Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Koleksiyonu.

Esmir, çok kalıplı renkli ya da tek kalıpla siyah beyaz gravür çalışmalarında, çizgi ve lekelerden oluşan iç içe geçen biçimsel oluşumların devingenliği, soyut bir yaklaşım ile ele alınmış olsa da, izleyicinin gözünde somut bir anlama dönüşmektedir. Sanatçı, halen, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Baskı Sanatları Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Ülkemizde, baskıresim sanatının batılı anlamda gelişim göstermesi, eğitim kurumlarımızdan mezun olup, yine eğitim kurumlarımızda eğitim veren sanatçılarımızın bu konu üzerinde gösterdikleri uğraş ve çalışmaları sayesinde mümkün olabildiği söylenebilir. Söz ettiğimiz bu sanatçılarımız dışında baskıresim alanında ürün veren ve çalışmada bulunan bir çok sanatçımız vardır.

SONUÇ

Ülkemizde özgün baskiresim sanatı, olanakların sınırlı olması ve bu sanat dalı ile uğraşan sanatçılarımızın ilk başlarda az olması nedeniyle sanatsal anlamdaki gelişimi Avrupa'daki gelişimine paralel bir gelişim gösterememiştir. Ancak ülkemizde özellikle 20. y.y.'ın başlarında eğitim kurumlarındaki yenilikler sayesinde, bu alana olan ilgi artmış ve özgün baskiresim sanatı uygulanır ve üzerinde uğraşılır hale gelmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra yenilenme hareketleri ile birlikte, diğer sanat dallarına göre boya resim ülkemizde öncelik görmüş ve bu nedenle özgün baskiresim sanatı ilk başlarda daha çok kişilerin ve eğitim kurumlarının gösterdiği özel çabalar temelinde ilerleme gösterebilmiştir. Sanat eğitimi veren kurumlarımızın atölyelerinin ve özel atölyelerin sayılarının gün geçtikçe arttığı esas alınır, yakın zamanda özgün baskiresim sanatçıları ile sanatseverlerin bu alana olan ilgilerinin daha da artacağı söylenebilir. Bu anlamda bu eserlerden koleksiyonların oluşturulması, saklanması, korunması ve izleyici ile buluşturulması adına kurulan müzelerin de işlevi hiç şüphesiz büyük olacaktır.

Bu çalışmada, baskiresim sanatının tarihsel süreç içerisinde ülkemizde nasıl geliştiği ve sanatçılarımızın bu sanat dalını nasıl geliştirdikleri ve bu gelişim sürecinde üç büyük sanat eğitim kurumumuz ile özel atölye ve kuruluşların yanında bugün Anadolu Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi'nin bu gelişime olan katkıları konusu irdelenmiş ve bu konuda bir kaynak oluşturulmasına çalışılmıştır.

Sonuç olarak baskiresmin sanatsal anlamda kullanımına neden olan ilk yayılma merkezi Güzel Sanatlar Akademisi'nin gösterdiği gelişim çizgisi, Ankara Gazi Üniversitesi Resim-İş Bölümü'nün ortaöğretim kurumlarına sanat eğitimcisi yetiştirmesi, baskiresmin zamanla her eğitim kurumuna yayılmış olması, İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu'nda bu alanda yapılan çalışmalar Türk baskiresim sanatını geliştirmiştir. Ayrıca bu oluşuma sanatçılarımızın bireysel çalışmalar ile verdiği emek ve çaba dikkate değerdir. Son zamanlarda Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin baskiresim sanatımızın gelişmesi ve duyurulması adına yaptığı atılımlar sonucunda, bir Baskı Sanatları Bölümü'nün kurulmuş olması, diğer sanat eğitimi kurumlarına örnek teşkil edecektir. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Çağdaş Sanatlar Müzesi ve IMOGA İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi'nin Avrupa'daki örneklerinde olduğu gibi bu konu üzerine gösterdiği duyarlılık ve yenilikçi yaklaşımları sayesinde Türk özgün baskıresim sanatçılarının yapıtlarının korunuyor olması ve izleyici ile buluşturulması önemli bir atılımdır. Bu yaklaşım diğer kurumlarımızda da aynı duyarlılık ve özenle uygulandığında Türkiye'de özgün baskıresim sanatı, bugün bulunduğu noktadan daha ileride olacaktır.

KAYNAKÇA

AKALAN, Güler. **Gravür**, Kale Seramik Sanat Yayınları,
İstanbul 2000, s.126,128,135,138

AKBİL, Fatma Pamir. **Türk El Sanatlarından Örnekler**, Akademi Yayınları,
İstanbul 1970, s.29

ALTUNYA, Niyazi. **Gazi Eğitim Enstitüsü, Gazi Orta Öğretim Okulu ve Eğitim Enstitüsü (1926-1980) 80.Yıl**, Gazi Üniversitesi Yayını No.3,
Ankara 2006, s.586

ASLIER, Mustafa. **Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi**,
Tiglat Yayınları, 4.Cilt, İstanbul 1989, s. 127,152, 153,155,156,161

ASLIER, Mustafa. “Cumhuriyet Dönemi ile Gelişen sanat”, **Türk Plastik Sanatları**,
Bilim Sanat galerisi, İstanbul 1998, s.20-22

ASLIER, Mustafa. **Var Olmayana Biçim Vermek**, İstanbul Devlet Tatbiki Güzel
Sanatlar Yüksekokulu Yayınları :4, İstanbul 1980, s. 27, 28, 81

ASLIER, Mustafa. Sanatçı ile Yapılan “**Türkiye’de Özgün Baskıresim**” Konulu
Söyleşi, 10 Ocak 2008

ATAR, Atilla. “Düzeyle Bir Çizgide Buluşmak”, **Sanat Çevresi**,
S.199, Mayıs 1995, s.58

ATAR, Atilla. “Bir Müzenin Oluşum Öyküsü”, **Sanat Çevresi**, S.326, Aralık 2005, s.11

- BAŞKAN, Seyfi. **Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye'de Resim,**
T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997, s.60
- BAŞKAN, Seyfi. **Ondokuzuncu Yüzyılda Günümüz Türk Ressamları,**
Kültür Bakanlığı Yayınları 14, Ankara 1991, s.64,115
- BERGER, Aliye. **Aliye Berger Yaşamı/Sanatı/Yapıtları,** Ada Yayınları,
İstanbul 1980, s.11-12
- BERK, Nurullah. **Türkiye'de Resim,** Güzel Sanatlar Akademisi Neşriyatından,
İstanbul 1943, s.55
- BERK, Nurullah ve Özsezgin, Kaya. **Cumhuriyet Dönemi Türk Resmi,** Türkiye İş
Bankası Kültür Yayınları No.11, İstanbul 1983, s.97, 100, 102, 104
- BULLA, H. Georg. **Gerçek ile Soyutlama Arasında Çağdaş Grafik Baskı,** Münster
Meslek Yüksekokulu Tasarım Bölümü, Almanya 1999, s.Yok
- BONNEFOY, Yves. **Leopold Lévy-Gravürler,** Milli Reasurans Art Gallery,
İstanbul 1994, s.33
- BÜYÜKERŞEN, Yılmaz. **“Anadolu Bozkırında Bir Güzel Sanatlar Fakültesi'nin
Öyküsü”,** Sanat Çevresi, S.199, Mayıs 1995, s.55
- EDGÜ, Ferit. **Ergin İnan-İnsan/Kozmoz/El-Ayak ve Mektuplar,** Vakko Sanat
Galerileri, İstanbul 1990, s.7
- ERHAN, Kemal. **Hoca Ali Rıza,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,
Ankara 1980, s.10,11
- ERİNÇ, M. Sıtkı. **Exlibris Ustası Hasip Pektaş,** Emlak Sanat Galerisi Sergi kataloğu,

İstanbul1999, s.3

EROĞLU, Özlem. **Hayati Misman**, Bilim sanat Galerisi yayınları,
İstanbul 2002, s.9,11

ERZEN, Jale. **Sabri Berkel**, Arçelik A.Ş. Yayınları, İstanbul 1998, s.19

ESMER, Hayri. “Anadolu’da Çağdaş Sanatlar Müzesi”, **Türkiye’de Sanat**, S.52,
İstanbul 2002, s.4

ESMER, Hayri. “The Big Print ve Litografide Yeni Açılımlar”, **Artist Plastik Sanatlar**, S.4, Nisan 2005, s.27

ESMER, Hayri. “**Litografinin Değişim Dinamiği: “The Big Print”**”, Çağdaş Sanatlar Müzesi Büyük Baskılar Sergisi Kataloğu, Eskişehir 2006, s.Yok

GEZGİN, Ümit. “Bir Müze Yaratma Misyonu”, **Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi Kataloğu**, Eskişehir 2004

GÖRGÜN, Tayyar Melih. “Özgün Baskı Sanatında Prensipler ve Yeni Dönem Türk Özgün Baskı Sanatı” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 1995

GÜLTEKİN, Gönül. **Batı Anlayışında Türk Resim Sanatı**, T.C. Ziraat Bankası Yayınları, Ankara 1992, s.172

GRIFFITHS, Antony. **Prints and Printmaking-An Introduction to the History and Techniques (Baskı ve Baskıresim-Tarih ve Tekniklere Giriş)**, University of California Pres, Berkeley, Los Angeles 1996

İÇMELİ. Mürşde. “Çağdaş Bir Müze IMOĞA”, **IMOĞA İstanbul Grafik Sanatlar**

Müzesi Sergi Kataloğu, İstanbul 2006, s. 10

İÇMELİ, Mürşide. **“Bir Öğrenci Gözüyle 1950-1953 Yılında Gazi Eğitim Enstitüsü ve Resim-İş Bölümü”**, Üç Kuşak Gazi Eğitimli Sanatçılar Sergi Kataloğu, Ankara 2006, s.46

İÇMELİ, Mürşide. **“Çağdaş Açından Türk Grafik Sanatları”**, Türkiye’de Sanatın Bugünü ve Yarını, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları No.1, Ankara 1985, s.64,65

İÇMELİ, Mürşide. **“Hatırladıklarım”**, Sanat Çevresi, S.28, İstanbul 198, s.13

İNAN, İrmak. “1960’dan Günümüze, Teknolojik gelişmelerin ve Çağdaşlığın Özgün Baskı Sanatına Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2002

İPŞİROĞLU, N.M. **Oluşum Süreci İçinde Sanatın Tarihi**, Cem Yayınları, İstanbul 1983

İŞLER, Asım. **Başlangıcından Bugüne Türkiye’de Gravür sanatı**, Karşı Sanat Çalışmaları, İstanbul 2001, s.4

İŞLER, Asım. “Gravür Atölyesi ve Eğitimde 100 Yıl-Gravür Atölyesi Öğrenci Çalışmaları 1937/1987 Sergisi Kataloğu, Mimar Sinan Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi Yayınları, İstanbul 1987

KESER, Nazan. **Sanat Sözlüğü**, Ütopya Yayınları:114, Ankara 2005, s.155

KÖKSAL, Ahmet. “Halk Resimlerinde, Halkın Ortak İnançları, Folklor Değerleri Anlatımcı, Saf Bir Duyarlılıkla Yansıtılıyor”, **Milliyet Sanat**, S.176, Milliyet Gazetecilik A. Ş. , İstanbul 1976, s.11

NALÇAKAN, Meral ve UÇAR, Özlem Mumcu. “Ek Olmak, Var Olmak ve İlişki Kurmak- Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Baskı Sanatları Binası”, **Anadolu Sanat**, S.17, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Bahar 2006, s.97

ORAVEZ, David L. . **Woodcut, Step-By-Step Lessons in Designing, Cutting and Printmaking the Woodblock, (Ağaç Baskı, Adım Adım Tasarım Dersleri, Ağaç Baskı Oyma ve Basma)**, Distributed in the United Kingdom by Phaidon L.T.D. , United Kingdom 1992,

ÖZSEZGİN, Kaya. **Cumhuriyet’in 75 Yılında Türk Resmi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s.67

ÖZSEZGİN, Kaya. “Akoral ve Gizemli Çağrışımların Resmi”, Nevzat Akoral-Akbank Sanat Galerisi Sergi Kataloğu, İstanbul 1991, s.Yok

PEKMEZCİ, Hasan. “Baskiresim Sanatı ve Türk Baskiresim Sanatı Üzerine”, **İçel Sanat Kulübü**, S.105, Mersin 2001, s.16

SAFF, Donald & SACILATTO, Deli. **History and of Process Printmaking, (Baskiresim Tarihi)**, ABD:Wadsworth Thomas Learning (Acedemic ResorceCentre) Inc. 1978,

SAĞLAM, Mümtaz. “Metafizik Gerçeği Kavrayan Bir Algı Aralığı”, Atilla Atar- İş Sanat-Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2004, s.3

SAİM TEKCAN, Süleyman. Sanatçı ile Yapılan “**Türkiye’de Özgün Baskiresim**” Konulu Söyleşi, 11 Ocak 2008

SÖZEN, Metin ve TANYELİ, Uğur. **Sanat Kavramları ve Terimleri Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2005, s.91

ŞENYAPILI, Önder. **Benim Sanatçılarım**, Sanat Yapım Yayıncılık, Ankara 1998, s.218, 238

TANSUĞ, Sezer. **Çağdaş Türk Sanatı**, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul 1986, s.378

TEKCAN TOMBA, Gözde Eda. "Türkiye'de Özgün Baskının Gelişimi",
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Mimar Sinan Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2001

VURAL, Ali Murat. "Günümüz Baskı Tekniklerine Genel Bir Bakış", **Kurgu**, S.9,
Aralık 1991, s.141

ZAIM, Turgut. **Turgut Zaim-Gravürler-Çinko ve Linol Kalıplar**,
Sanatsal ürünler Pazarlama Limited Şirketi, Ankara 1982, s.Yok